

AVERTISSEMENT

Tous les documents publiés ci-après se trouvent aux Archives départementales de la Côte-d'Or (série G, clergé séculier). Tous, sauf un, ont été dépouillés de leurs sceaux.

Beaucoup des pièces publiées ne sont pas datées ; nous avons essayé de les classer chronologiquement en nous basant à la fois sur les indications de l'inventaire sommaire et sur celles fournies par l'histoire des personnages (papes, rois, ducs, abbés, etc.) figurant dans le corps de l'acte ; toutefois, beaucoup n'ont pu être situées qu'approximativement entre deux dates extrêmes.

La mention « Arv. » (Arviset) après l'indication de la copie signifie qu'il s'agit de la copie faite en 1661-1662 par Arviset, notaire apostolique.

CHARTES

DE

L'ABBAYE DE SAINT-ÉTIENNE DE DIJON

CHARTES DES ANNÉES 1155 à 1200

N° 1.

Vers 1155.

Vie de Garnier de Mailly, prévôt de l'abbaye.

In memoria eterna erit iustus. Nostrorum mos priorum extitit describere sua etate uiriliter agentes, ut uirtutes eorum et opera non sepulcris conderentur, sed recreationi et animis uiuentium ad sequendum litteris panderentur. Excepta quippe moralitate et sacratis figuraionum alegoriis, quis in Ueteri Testamento non stupeat et stupendo admirari debeat, *Dauid* adholescentem, inscium bellandi, arma etiam ferre nescientem, timidum, multis militibus gigantem, tam audaci animo, solum inuadere atque invadendo deicere? Quis cum dulci speculatione, in *Novo Testamento*, non miretur *Agnem* beatissimam tredecim annorum puellam, castitatis et martirii amore *Prefecti Urbis* filium spernere quem et ducere, si uellet, ac fortasse amoris nimietate ad quod vellet inflectere, posset? Quod certe hec et alia singularia exempla non solum suos

actores magnificant, sed ipsos quoque relatores et depulsores obliuionis honorandos predican; denique dudum tempore persecutionis primi saeculi, par pena erat martirem sepelire et martyrium ferre. Eodem nempe modo, gloria dignus est, non tantum magna faciens, sed etiam ipsa magnifica ne deleantur, referans. Non autem huius memorie respectu sancti et animosi bona fecisse putantur, sed potius ut eterna, non transitoria mercede ditarentur: ditantur pro certo quia et viriliter egerunt honesteque et curiositer uiuendi semitam posteris monstrauerunt. Licet ergo dum uiuerent, duro certamine carnis inerciam uicerint, pro se tamen et pro his quos exemplo animarent, mercedis duplos manipulos colligunt. A pio itaque Remuneratore qui suos in misericordia et miserationibus coronat, nulliusque benefacti uel laboris est inmemor, omnimoda impartitur benedictio ut quosdam magnificientia et uirtute operum ditet, alias eorum imitatores mercedis etiam tribuat participes tardiores et inertes ad operandum, si ad salutem sequentium bene acta retinuerint et narrauerint, nec ipsos gloria defraudet.

Ea propter, quoniam generatio praeterit et generatio aduenit, terra uero in eternum stat, si nostri anteriores prudentes et loquaces domini *Guarnerii* praepositi, forcia facta narrassent sequentibus utique placere et prodesse potuissent, quoniam qui uiderant uel recenter uisa et adhuc quasi fumantia audierant, indubitanter posteris referent; quod quia neglexerunt et propriis intendentibus generalia spreuerunt, nos, licet infacundi, tamti uiri non passi penitus oblitterari ac uelut cinerescere memoriam, pauca de magnis ab antiquis et ueracibus audit, quasi scintillas quasdam ex magnis copiis legentes, informi descriptione adumbramus. Malumus enim illiterati uideri quam pii provisoris et excellentis patroni, beneficia atque uirtutes ex toto obliuisci.

Igitur quoniam hac tempestate capud ducatus Bur-

gundie Castrum Diuionense reputatur et capud *Diuonis*, ecclesia beatissimi prothomartiris *Stephani* fore perhibetur, cui ab antiquis regibus et praesulibus intus et extra, multa collata sunt, locuturi de uenerabili *Garnero* eiusdem ecclesie praeposito et restauratore, cuius tempore a rege *Roberto* et regina *Constantia*, filius eorum *Robertus* Dux primus ibi positus est, dignum uidetur breuiter annotare qualiter hec mutatio potuit peruenire.

Ludouicus filius *Karoli Calui* biennio uix regno functus, dimisit filium adhuc in cunis et qui *Karolus Simplex*, siue *Karlmannus* dictus, cui proceres regni *Francorum Odonem* dederunt tutorem. *Karolo* iam adulto, *Odo* regnum reddidit a quo pro bonitate, parte regni munerratus est. Ipse *Odo* et *Robertus* fuerunt filii *Robertii Andegauorum* comitis, fratres *Hugonis* cognomento *Abbatis* qui quondam a *Normanis* et *Barbaris Gallias* potenter eripuit. Mortuo *Odone*, *Robertus* frater eius parte regni quam frater habuerat a *Karolo* priuatus, indignatus est et se regno sublimari faciens et coronari, post annum a ducibus *Karoli* occisus est, licet eos prius deuicerit. Huius *Robertii* filius *Hugo Magnus* totius *Gallie* dux strenuus fuit, *Karolus* rex ex *Headgiua*, regis *Anglorum* filia, genuit filium *Ludouicum*. Quo iam adulto captus ipse rex ab *Herberto Uermanensi* comite et usque ad mortem in carcere detenus; interim regnauit *Rodulfus* filius *Ricardi*, incliti Ducis *Burgundie*. Nam *Ludouicus* filius *Karoli* proditores timens, ad parentes matris sue transfugit in *Anglica* regione. Anno autem circiter ab Incarnatione Domini nongentesimo tricesimo septimo, indicacione decima, mortuo *Rodulpho* rege, *Hugo Magnus Ludouicum* reduxit atque regno restituit, quem etiam quoad uixit strenue iuuit. Post decem et novem annos, obeuente *Ludouico*, successit in regnum filius eius *Lotharius* qui uicesimo quinto regni sui anno, comperiens defunctum *Vuidricum* ligonensem episcopum, *Brunoni*

cognato suo adhuc adholescenti Lingonensis urbis dedit pontificatum. Nam uicesimo quarto etatis sue anno, a *Burchardo* lugdunensi archiepiscopo in ecclesia *Sancti Stephani* sacratus, triginta quinque annos in episcopatu peregit. Cuius consecratio et in lingonensi cathedra recepcionis, fuit ab incarnatione Domini anno DCCCC.LXXX.I^o, inductione IX^a nona (*sic*). Anno denique DCCCC.LXXX.VII *Lothario* rege defuncto, *Ludouicus* filius eius regnare incipiens, cito morte preuentus, absque herede, *Francorum* reliquit regnum. Posteritas enim *Pipini* quem papa *Stephanus* secundus cum filiis *Karolo* et *Karlomanno* in reges ungendo sacrauerat, quin etiam *Bertradam* uxorem eius in reginam benedixerat usque ad hec que narramus tempora non solum *Francorum* regnum, set et alia regna strenue gubernauerat. Non otiosum autem uel graue videatur lectori diuerticulum aliquod de regum relatione hic inferi, quoniam quibus chronice maiores non habentur in promptu ad cognoscendam eorum successionem, tantilla hac narratione se recreare poterunt. Ante iniunctionem huius *Pipini*, imo ipse et priores sui *Maiores Domus* dicebantur, quoniam proceres regni et duces uoluntate eorum et consilio iura prouinciis dabant. *Pipinus* et *Karlmannus* frater eius pene quinque annis *Francorum* regnum strenue rexerunt et auxerunt. Obierat namque iam *Childericus* in quo defeceraut generatio *Clodouei* regis qui usque tempore regnauerat. De hinc *Karlmannus*, relieta cura regni *Pipino* fratri, Romam perrexit atque prius in *Monte Sorapti* monachus factus, postea in *Montem Cassinum* ad habitandum cummigravit. Horum pater *Karolus* propterea *Tudites* appellatus, quidem malleus fabri et quia sicut malleo uniuersa tunduntur, ita *Karolus* omnia regna sibi uicina adtirauit. Cuius pater *Pipinus* prior fuit uir omnis sapientia et uirtute adornatus in cuius ditione et exercitu beatissimus legitur fulsisse *Gengulfus*. Ipsius pronepos *Pipini* de quo prediximus cum

uxore et filiis a *Stephano* papa in regnum sublimatus anno incarnati Uerbi D.CC.L.III° inductione VIII^a. Postque filius eius *Karolus* qui *Magnus* dictus est ita regnum *Francorum* nobiliter ampliauit ut pene duplum illi adicerit. Qui postea industria et fortitudine sua Imperator Romanus factus, decessit anno Domini DCCC.XV, etatis sue LXX.II° et ex quo regnare ceperat XL.VII, quinto kalendas febroarii. Hic antequam decederet, cum consilio primorum imperii et regni, filium suum *Ludouicum Pium* Imperatorem et Augustum appellari iussit. *Ludouicus* itaque *Pius* post patrem, sedem Imperii per annos uinginti quinque magno moderamine disposuit. Quilicet plures filios habens imperium et regnum inter eos diuiserit, inter quos per longum tempus multa simultas uiguerit; minori tamen filio *Karolo* qui *Caluus* dictus, monarchia principatus ad ultimum deuenit, anno siquidem Domini DCCC.LXX.I. *Karolus Caluus* regens *Francorum* regnum erga cultum ecclesie Dei fuit studiosissimus. Qui multa gloria diu fretus, tandem in finibus *Lugdunensium* uita functus, per reuelationem angelicam *Parisiis* translatus, in ecclesia *Sancti Dionisii* regali sepultura est tumulatus. Successit patris in solio *Ludouicus* biennio uix regio nomine functus et de quo et suis successoribus in inicio huius operis quantum opus fuit, prelibauimus usque ad tempora *Brunonis* lingonensis episcopi. Cuius tempore, *Ludouico* filio *Lotharii* qui *Brunonem Lingonis* prefeccerat cum progenie deficiente, biennio fere transacto, *Hugo Magnus* dux *Francie* prefati *Hugonis Magni* filius qui *Ludouicum* patrem *Lotharii* regno restituit, omnium procerum et ducum assensu, in regnum sullimatus est, anno ab incarnatione Domini DCCCC.XC, inductione tertia; qui senectuti sue et labori prospiciens, filium suum *Robertum* in regem ungi et secum regnare fecit.

Nec multo post, *Hugone* deficiente, tocius regni monarchiam *Robertus* solus obtinuit. Hic unum filiorum

suorum, *Henricum* nomine, in regnum *Francie*, alium nomine *Robertum* in ducatum *Burgundie*, sublimauit. Ex eo tempore *Castrum Diuionense* ab episcopis lingonensis ante possessum, in potestatem et principatum *Ducatus deuenit*. Inminente denique hoc uolubili et tempestuoso tempore, dominus *Humbertus de Malleio* et uenerabilis uxor eius *Anna*, huius prouincie nobiliores custodiam *Diuionensis Castri* et regimen terre a comite *Belli Montis Hugone* tenebant, principante secum suo consanguineo *Guidone* agnominato *Diuite*, diuionensi Uicecomite. Ipse enim *Hugo* comes dominium terre ab episcopo lingonensi tenebat, quod prefatis uiris nobilibus tradiderat, quod in tanta uiuacitate tenuerunt, ut cum rex *Robertus* et eius coniux *Constantia* prouinciam hanc sepius attereret, eius impetum omnino nichili penderent. *Brunone* namque episcopo superstite, in Diuionensi potestate rex nichil habebat, quam successor ipsius *Lanbertus* ut fertur, pro adeptione Episcopatus, regi concessit, sive ad detrimentum cleri et ecclesiarum, sicut de *Iherusalem* dicitur, quae erat libera facta est ancilla. Idem itaque *Robertus* monarchiam regni solus obtinens, cum audisset in partibus istis quosdam existere qui circumquaque res alienas uiolenter rapientes, ut liberius impuneque retinerent, firmitates et castella noua sibi construxerant, con copioso ut regem decebat, exercitu, *Miribellum* ad expugnandum et diruendum, aduenit: erat enim illud una ex mansi- nibus raptorum; quod, Deo fauente, in breui effecit. Supra scriptus nempe *Humbertus* et *Anna* uenerabilem hunc de quo loqui nitimus uirum genuerunt, decus generis et patrie tam corporis pulcritudine, quam morum elegantia futurum. Quem parentes clericali officio tradentes ecclesie que *beati Stephani* canonicum attulantes, patrimonii sui magnam partem diuidentes, liberam ei dederunt, qua non solum se suamque familiam ut dignum erat, sublimiter regeret, uerum etiam accidenti tempore pro requie

animarum suarum, Deo etiam et sanctis eius contraderet. Prouidentia quoque superna que omni habenti dat ut habundet posse ei adauxit, quoniam cum fuissent septem illustres fratres uno patre et una progeniti matre et longe ante eum sex obeuntes, monarchiam et gubernationem tocius patrimonii et heredum illi dimiserunt. Que ipse ut fidelis seruus et prudens, ut intraret in gaudium Domini sui, sapienter dispensauit.

Ergo quoniam ut inerles scriptores, scrupulosa narratione peracta, ad ipsum tandem uix euasimus, quatuor uirtutum specimen quibus in uita hominis nichil utilius fore *Salomon* attestatur, in eo fuisse ostendamus, quatenus per hec cetera quoque bona eum replesse monstremus. Ac primum de temperantia uidendum, que in nobilibus et iuuenibus uix aut nunquam repperitur: denique in primeua iuuentute, cum et decor corporis et affluentia copiarum ad leuitatem eum inflectere possent, coeui sui nobiles, sicuti talibus mos est, ut concubinam sumeret et per eam seculi lasciuiam temperaret, persuadebant. Quid multa? dies statuitur et ad iniciandam talem conuencionem, non minimo sumptu, conuiuum preparatur. His cognitis, uenerabilis pater eius, sumptis sociis, die constituto, insperatus aduenit, iamque fere mensa parata, ostium pulsauit, at interiores, comperto eo, per ostium exterius cum muliere citissime diffugerunt, et cum paucis, uelud in theatro iudicii, iuuenem pauidum reliquerunt. Ingressus itaque pater cum ira ignem hue illucque dispergit et cacabum cum carnibus effudit, mensam cum apparatibus subuertit uixque a dilecti filii uerberibus se continuit. Sed ille, cui naturalis inerat modestia, suppli affatu dulcique precatu, patrem temperat ac pro certo nonquam patrem talibus se offensurum ueracibus uerbis assecurat. Exinde Deo volente et donante, ita mutatus est ad maturitatem ut sensu mentis, corpoream omnimode deuinceret leuitatem. Comparanda est, si placet, huius

honorabilis iuuenis temperantia cum quorumdam inmoderata peruicacia ; multi namque nec amicorum precibus, nec uicinorum consiliis, nec etiam sacramenti constrictione ab inceptis desistunt ; hunc una correptio patris ad honestatis reduxit statum ; illos plerumque a stultitia non revocat egestas, hunc non detinuit in lasciuia opum habundans facultas : magna nempe debetur merces cui libet iuueni proprie et occulte resistenti titillationi, nedum isti cui et opes et coevi nobilles suggerebant fauere iuuentuti. Apparet ex hoc non a corde eius processisse leuitatem, sed aliunde per quemlibet immissam que exstirpari potuit tam facili increpatione. De hinc eius conuersio et immutatio cunctis esse cepit stupori et ammiracioni dicentium : Hec est mutatio dextere Excelsi.

Nec longe post hec, electus a Diuionensi clero, communi omnium uoto, honore sacerdotii et dignitate prepositure sublimatur. Iure et enim aliis ex tunc dominus et pastor est institutus qui sue voluntati dominari et eam ad onestatem deducere prius procurauit. Justicie itaque opibus deinceps se plene conferens subiectus, non dominum, sed patrem se prestabat et nutritorem. Ostium eius uiatori patuit, ocellus fuit ceco et pes claudio, uiduarum et oppressorum potens extitit liberator. In iudicio curie eius nunquam uel suspicio fuit dande mercedis, sed rectitudo et exequio iusticie ab omnibus ibi cernebatur. In ecclesiasticis intentus et peruigil, Dei laudes nocte dieque canonice honeste et curiose solvendas monebat. Quod autem aliis iussit, aut ipse prior solus, aut cum ceteris competenter exercuit. Prepterea, affectu quo erga beatissimum prothomartirem *Stephanum* feruebat ignitus, singlis annis in festo eius missam celebraturus et ipsi suo dilecto patroni seruum et ancillam liberos offerebat, prius tamen in pulpito post processionem consendens, omnesque de cognatione sua qui donis suis calumpniam uel damnum inferrent, eterno dans anathe-

mati, nisi resipiscerent. Nec his contemptus sepius in *Italianam* et alibi, causa orationis pergebat, multorum sanctorum reliquias et serica ornamenta quibus casule, cappe alieque vestes ad decorum Domus Dei fierent, deferre studens, in his non quelibet uiliora et cito peritura, sed potius cariora ac durabiliora coernebat, inter que casulam purpuream nigram et eiusdem coloris cappam atque aliam crocei coloris cappam, simulque fimbriis albis ornatam, nec non et pallium optimum pauonibus ordinatis intextum, que adhuc ad indicia eius probitatis manent, cruces, candelabra et alia multa que malorum nequitia, post mortem ipsius, ab ecclesia furto sunt subducta.

De possessionibus uero et mansis ita domum commissam ampliauit ut prebende que usque ad suum tempus tenues erant et perpauce, tam suis quam aliorum donis duplicarentur. Tempore namque ipsius, *Hugo Ligonensis* episcopus et *Aymo Tilecastri* dominus, ecclesiam ipsius castri in honore sancti *Florentii* martiris dicatam cum appendiciis omnibus et magnis redditibus, ipsi suisque successoribus perpetue possidendam tradiderunt. Quidam etiam miles *Hugo Foardus* nomine, in uilla *Cortarnulfi* iusticiam, latronem, falsam mensuram et in nemoribus ceparium, uenationem et in aqua pescationem, sicut in carta scriptum habetur, dedit *Guido Diues*, miles, de quo supra diximus, in *Uilla Bresconi* mansum unum dedit cum seruis et ancillis, mansum et que appendebant culturantibus in uineis, in siluis, in planis et aquis, absque exactione et exenio, omnino liberum. Item quod alias nomine *Rocelinus* qui et *Romestannus* dedit alodium suum de *Fisseio* et mansum de *Bargis* cum uineis et omnibus manso pertinentibus et quicquid in *Parriniaco*, in uineis et campis tenebat, uel alias per eum, et ad *Corcellas*, mansum cum omnibus manso pertinentibus et boscum uersantem et seruum *Aldonem* cum infantibus, et de siluis

que uocantur *Carmeel*, silue *Colsari Petri* communis *Calcenolea* et de *Nois* partem suam, Adeice mansum cum omnibus appendiciis et *Quintiniaco* mansum cum omnibus pertinentibus. Decimo fere ante hoc anno, adhuc *Brunone* episcopo uiuente, proclamatibus huius ecclesie canonicis, reddi fecerat et ne ultra refelleretur, sub anathemate interdixerat ipse episcopus ecclesiam *Mirebelli* cum appendiciis suis et terram de *Acellis* que *Sancto Stephano* mali homines diu abstulerant. Fuerunt et alia multa que plures ecclesie *Sancti Stephani*, eodem honorabili *Garnerio* preposito ammonente et perquirente, tribuerunt, de quibus socordia priorum nullam tradidit memoriam sequentibus, quin potius per inerciam rectorum de notis et ignotis aliquanta sunt perdita, quam cum non est qui teneat, habundat qui diripiatur. Mater etiam eius *Anna* pro se suoque uiro et filiis dedit *Giurelo* quinque iornales uineas in campo *Arneii* et in *Carue* et *Uineto* et *Sumbardesqueca* et *Prelis* uineas quas habebat; tres denique mansos apud *Marcilleum* cum hominibus eos tenentibus uineisque ac siluis, terris quoque cultis et incultis atque consuetudines que eisdem mansis debentur, prefata mater, hortatu kari filii, sue oblationi adiecit. Viuens quoque pater cum uxore dederunt in insulis *Genleti*, prata in fine qui uocatur *Lamponna*: ultra *Dollam* supra *Dubium* fluuum dedit *Raynardus* pater *Odonis*, miles de *Diuione Sancto Stephano* ad *Cricejum* mansum cum hominibus illum culturantibus, nulli jus, uel exactionem siue consuetudinem debentem. Hec de aliorum donis que instinctu et tempore eius hec ecclesia adquisiuit; sed ipsius memorabilis *Garnerii* dona istis omnibus semper eminent; dedit namque uilletam que ultra predictum *Ciceium* est cum seruis utriusque sexus; quosdam denique eorum liberos cum facultatibus inde adduxit quos in clientela sancti cum aliis ordinauit. Dedit alodinn in uilla que uocabatur *Arceis* cum terris

cultis et incultis ad illud pertinentibus; *Quintiniaco* cum ecclesia et decimis, omnem suam hereditatem; apud *Cauenniacum*, unum pratum; *Siliciaco*, decimas et unum mansum cum omnibus pertinentibus; in quo ipsius tempore *Engelio* gallicus ecclesiam incoauit, et post eius obitum, consummavit; *Meruello*, dedit omnem terram quam habebat; *Cremelex*, unum pratum; *Sampaniacoque*, inter *Marcennacum* et *Giureium*, unam uineam. Ecce uere Israelita in quo dolus non extitit qui Deo dicere fidenter potuit: Tu es qui restitus hereditatem meam mihi, de quo etiam cumuenientissime potest dici quod felici cummercio pro terrenis, celestia, pro preteritis, eterna commutauit. Qui etiam ne uirtute careret quam sancti pre oculis mortem habentes timore et amore futura previdenter dispensantes, constituit unde panis, unde uinum, unde species herbarum ad potum conficiendum, unde fercula carnium, unde noue scutelle in die anniuersarii sui quotannis, ad refectionem Fratrum prouenirent; quod sequaces studiose explentes, usque ad hec tempora diligenter obseruarunt cum fratum refectione, aliis sacerdotibus et clericis, nec non et pauperibus habunde eo die ministrantes, insuper sic in festo *Sancti Stephani* militibus et amicis partes ad honorem pii et boni prouisoris, dirigentes. Digne itaque iusticia huius manet in seculum seculi qui propria dispergens, dedit pauperibus, illum secutus qui cum diues esset, pro nobis pauper factus est, ut illa inopia nos ditaremur. Transeamus autem de genere ad speciem ut continentiam ei monstremus uicisse radicem omnium malorum, cupiditatem.

Quedam matrona *Tecilina* nomine, uxor *Balduni* diuitis quem Dux *Robertus* secum de Gallia adduxerat, pro auxilio constructionis templi, unde suo loco in posterum narrabimus, predicto uenerabili preposito scifum aureum, uiro suo nesciente, obtulit. Erat uero miri et

magni operis, plus triginta librarum ualens precii ; quem ille, licet inuitus, suscipiens, quum Dei domum de justis potius et dignis mercedibus uolebat construere, contra morem multorum non sibi retinuit nec expendit, sed archimandrite seruandum commisit. Transacto denique fere quinquennio, quidam ex clientela Sancti huius rei conscius, ad *Balduinum* veniens, si sibi merces daretur questum magnum se indicaturum promisit. Cui ille gallice respondens, tunicellam et caligulas pro mercede spopondit. Cumque cliens rem ut erat indicasset, *Balduinus* uxorem suam affligere fialamque suam repetere anxie cepit. Quo comperto, uir Dei mulierem non ausam sibi indicare aut a se reposcere per nuntium euocat et scifum intactum reddens, representat. Quod illa insperanti marito resignans, *Balduinus* facti penitens : « Me miserum, inquit, quia nec huic ero dicior et ille beatus pro hac repetitione a modo meum exosum habebit adiutorium. » Quod et factum est, nam ex tunc prepositus memorabilis eius oblationem spreuit, licet post eius mortem terrem australem cum signis maioribus nominibus suis dicatis, *Balduinus* cum uxore expleuerunt. Verum clienti pro delatione mercedem repetenti, tunicellam et caligulas pueru unius anni uix sufficienes dedit, sicque miser pro proditione et domini sui familiaritatem et cupite mercedis amisit expectacionem. Nunc ad incepta reddeamus et huius magnanimitis prelati fortitudinem, pro nostro posse utcumque monstremus. Relatum fuit huic reuerendo uiro quadam die sabbati, iussu Ducis *Robertii*, cuiusdam de familia *Sancti Stephani* in cimiterio *Sancti Michaelis* iuuencam carnifices rapuisse et occidisse. Quo cognito, prepositus ipsum Ducem conuenire studuit et malefactum emendare monuit. At ille ut homo ferocis gestus et tumentis animi monitum spreuit superbe, dicens de pecuniis terre ubicumque et undecumque captis principem et officiales debere uiuere. Venerabilis prepositus

tali repulsa affectus in crastinum, die dominica, processione peracta ad quam more solito ipse Dux cum poplo conuenerat, pulpitu ascendit, publicaque proclamatione, coram omnibus, candela ante pedes Ducis proiecta, eum excommunicavit. Tunc ille frendens et minans cum ira recessit nimia, in proximo uindictam de eo et rebus ecclesie se capturum promittens. Preposito autem illius minas non appreciante, dicens namque scriptura : iustus ut leo confidit, die sequenti, feria scilicet secunda, Duce ad ecclesiam veniente, cum iam pedem in ostio ponere uellet, portas ei contra faciem clusit, publice clamans indignum eum intrare domum Dei quem adhuc peteret carnes rapacitatis. Dux uero ultra modum turbatus et iam pene insanus recedens, se miserum coram omni sua familia testabatur si hanc iniuriam ad plenum non ulcisceretur. Missis itaque quatuor tamen parasitis, nam ceteri obedire uerentes diffugerant, mulum quo spaciari solitus erat, de eius domo rapuerunt ; his compertis, iam dictus *Humbertus* dominus de *Fauerneio*, sumptis secum decem militibus uenit ad Ducem. Quo uiso Dux prius cepit ad patrem de filio interpellare, se immerito iniuriatum clamare et querelas inmensas uelut iuxtas pretendere. Pater autem ut uir nobilis et potentissimus respondit se suosque omnes facto Ducis nimium dishonestatos, a seculo inauditum fore quemlibet de sua parentela tali iniuria affectum. Cuius animositatem Dux veritus, iustum uel iniustum haberet causam, ad libitum patris omnia se emendare et promisit et fecit. Mulus autem a duobus guarcionibus reductus, ab eodem uirili cordis preposito de domo expulsus est, dicente non sibi cumpetere quod diabolus sua sibi rapacitate uenditauerat. Ita per totum oppidum pene tres septimanas mulus obrans stramine et sterquiliniis pastus, tandem ab uno eius asine captus est et retentus. Ecce uirum uirtute fortitudinis percelsum iuxta Domini mandatum oppresso subue-

nire paratum et propria non repetere, sed magis spernere et suam iniuriam negligere studiosum. Apponatur quidam simile et quia perratus imitator modo quolibet est nimium laudabile.

In crastino Natiuitatis, cum celebratur uenerabile festum *Sancti Stephani*, mos est censuales ad altare uenire; ministrisque astantibus, debitum soluere. Quidam itaque prepositus uicecomitis Diuionis, cuius nomen preterimus, ne heredibus eius qui militari honore prefulgent graue uideatur, quasi pro sui reuerentia, antequam officiales conuenirent, teste nullo, super altare, capitis censum depositus: hora ergo processionis, memorabilis prepositus ministris occurrentibus interrogat si iam ex integro census redditii essent. Illis respondentibus, excepto predicto viro, censem omnes persoluisse, dominus *Garnerius* coram omnibus, eo conuento vellet nolle, prius processionem, poplo presente, iterum super altare censem coegit offerre. Hec de tribus uirtutibus insipide depictis prudentie colorem, Deo iuuante, annexatur. Quam ipse Saluator in Euangelio commandans: Filii, inquit, huius seculi prudentiores filii lucis in generatione sua sunt.

Hic itaque uenerabilis prepositus et cum maxima reuerentia nominandus, *Garnerius* non nobilitate seculi, qua excellenter pollebat elatus, non diuitiis quibus Dei dono habundabat resolutus ut plerisque moris extat, sui est oblitus, sed potentiam nobilitatis et diuinarum luxum ad eternam domum in celis sibi construendam, seruire coegit. Denique post edificationem ecclesie *Sancti Michaelis* quam coadiuante uenerabili *Ualdierio*, fecerat, quamque *Lambertus* episcopus lingonensis, ipso petente, sacrauerat et secunde quam in proprio alodio Fauerniaci in honore *Sancti Georgii* incoauit, quamque post eius obitum *Stephanus* nepos eius, *Fauernii* dominus, consummavit, summe et indiuidue Trinitati uolens in omnibus se sub-

ditum et deuotum monstrare, magnis impensis et laboribus nimiis fabricam huius incepit ecclesie, in qua Agni Immaculati carnes et laus Dei continua pro se proque cunctis Dei fidelibus decenter offerrentur. Ea propter non sicut filius huius seculi terre adhesit, sed sicut filius lucis, quod uere erat, presentibus et futuris prudentie sue exemplum reliquit. Omnes denique sanctos ut eorum consors et ciuis superne Iherusalem ubique recolens et uenerans ac se suaque affectuose illis commandans, precipue beato prothomartiri *Stephano* sincero et fideli hesit amore et feruenti semper eum coluit ueneratione. Ecclesia quippe oppidana in ipsis martiris honore antiquitus constructa, licet longissimo tempore canonicali officio competens extiterit, longitudine atque decentibus picturis quibus superius decorabatur et paumentis inferius suo tempore uigens, iam tamen uetustate diruebatur atque sui terminum ruinis et scissionibus quibusdam minabatur. Huc quoque accesserat quod corpus uenerandi pontificis *Medardi* ab *Ademaro* comite et uxore eius *Lampadia de Galliis* sicut in gestis scriptum est, in eadem ecclesia fuerat adiectum et ob insignia uirtutumque ad declaranda sancti merita, Deus ibidem frequenter operabatur, iam non ecclesia *Sancti Stephani*, sed *Sancti Medardi* uocabatur. Anno siquidem ab incarnatione Domini nongentesimo primo, inductione quarta, partim iusto Dei iudicio, partim principum inercia, *Gallie* multis barbaris exposite, incendio ac innumerabilium hominum nece sunt uehementer attrite. Dumque non esset qui resisteret, quicumque aliter se sibique cariora saluare nequibat, fuge presidium inquirebat. Inde contigit multa sanctorum corpora a *Galiis* in *Burgundiam* deferri, tunc illo in tempore in mense maio ut tam compendiose diximus, idem gloriosus confessor delatus est.

Ea tempestate *Benedictus quartus* in papatu uigebat, rex *Karolus* qui *Simplex* dictus est a suis hominibus infi-

deliter *Paronne* incarceratus erat, *Argrunus* bone memorie presul, Lingonice ecclesie presidebat. Ipsius namque pontificis diebus, ut in ueteribus car̄tis dignoscitur, una ex generalibus sinodis quibusque annis in eadem Ecclesia beati prothomartiris ab eodem regebat. Quod etiam anteriorum et successorum suorum temporibus creditur factum quamdiu mansit in potestate episcopali *Diuionense Castrum*. De hac uidelicet ecclesia in uita *sancti Gregorii* lingonensis episcopi legitur, quod gestatores corporis eius a *Lingonis* eum deferentes ad intramuraneam ipsam Castri ecclesiam detulerunt. Aduenientibus uero quinta die episcopis, ad *Basilicam Sancti Johannis* tumulandum reportarunt. Nec multo post, quidam junctus a militibus per portam Castri adductus, cum ante atrium Ecclesie uenissent, Dei miseratione et optemptu sancti confessoris quem inuocauerat solutus, eandem ecclesiam petens, per ipsam euasit. Est alia basilica a parte septentrionali secus ipsam in honore *sancti Uincentii* gloriosi martiris Christi dicata, de qua in predicta beati *Gregorii* uita scriptum est, quod domus eius baptisterio adherebat, ab officio baptizandi sic nominata, quod ibidem sepius fiebat. Prudens itaque ista de quo cepimus referre, casum sepe dictae ecclesie iamiamque cernens inminere, magnificentius et forcius eam cogitauit restaurare. Data igitur, Deo iuuante, temporis oportunitate, Duce *Roberto* ad fratris sui regis *Henrici* curiam aliquantum ibidem moraturo, pergente, ipse adunata magistrorum et operariorum turba, potentia uirtute a turre usque ad turrim aliam, murum castri euertit, atque decenti ac fortissimo opere, capud ecclesie foris efferens, tribus cancellis distinctum construi fecit. Quod opus animo uirili et copiosa largitate accelerans, ad summum usque apicem, ut decebat, perductum est. Et quoniam, Deo, ut credimus, reuelante, nam qui adheret Domino unus spiritus est, tam immensus et gloriosum opus se sciuit non consummaturum, timens ne inercia et

parcitas sequentium minus capiti competens corpus ecclesie construerent, spiritu Dei dictante, ut agendum uolebat prouidit modumque qualitatis et quamtitatis usque ad portas anteriores statura unius hominis a fundamento per circuitum protractum. Prout etiam et perquisiuit curiose ut tam adiutoriis uicinorum quam ope redditum, ceptum opus compleretur. Quod post eum canonici et oppidani iuste constitutionem et uoluntatem pii patris amplectentes, licet non ea acceleratione qua ipse, nobilissime tamen et strenue peregerunt. Eo quippe decedente, usque ad ultima *Rainardi* episcopi tempora protractum est; tuncque sicut in quodam indiculo repperimus, anno incarnati Domini millesimo septuagesimo septimo, indicatione quinta decima, epacta quarta, pridie kalendas iulii, a *Guarmundo* Viennensi archiepiscopo et aliis episcopis ipsa ecclesia consecrata est. Tertia dehinc die, id est, sexto nonas iulii ipsius ecclesie scripta cum altare proprio est dedicata. Proposuerat autem idem memorabilis *Garnerius* sacro numero, duodecim altaria in ipso templo fieri, licet usque nunc decem tantum extiterint e quibus quinque specialibus patronis denominauit. Maius quippe altare cum tocius ueneratione templi proprio protectori beato prothomartiri contulit *Stephano*, retro ipsum, superius gloriose Dei Genitrici in ecclesie decentiori loco; in turri a parte australi, oratorium Principis Apostolorum, alia de parte fratris eius *sancti Andree* oratorium quod de priori ecclesia in honore *sancte Marie* cum turre fuerat, relatu maiorum. Sub altare perpetue Uirginis, inferiorem scriptam quam decenter transuoluere ceperat, attribuit dilecto Dei *Johanni Euangeliste*, quatenus ipse operi suo fundamentum foret et fulcimen quem Christus in cruce positus, matris sue fecit custodem. Libet huius uenerabilis prelati intueri feruentem affectum, qui si posset ad tuitionem sui templi, uisibilem prestasset custodiam Angelorum. Mox denique ut artifices ad planum terre opus

traxerunt, locum cathedre pontificali beati *Gregorii* iussu eius fecerunt, quam ibidem reponi faciens presidem et inspectorem huius loci tam summum adoptauit pastorem. Que cathedra a tempore ipsius confessoris beati in ueteri ecclesia seruata, multos febricitantes sepius iuuit et egrotantes, ut priores nobis retulerunt, si cum fide eam eluisent et in potum sumpsissent.

Adtendenda est sane et diligenter inspicienda huius pii patris uoluntas et prudentia in sacre edis dictamine et explectione, dicens enim predictor egregius: « De cetero nemo michi molestus sit. Ego enim stigmata Jhesu in corpore meo porto. » Et iterum: « Michi autem absit gloriari nisi in cruce Domini mei Jhesu Christi per quem michi mundus crucifixus est et ego mundo. » Proinde ut populus Christi sanguine per crucem redemptus, iugiter salutis sue recordetur effectum, templum Deo constructum forma crucis interius et exterius decenter est constructum. Quisquis ergo oblationem precum uel holocaustum laudum uis offerre, uigilanti animo in cruce te possum esse perpende. Suspensum autem onus corporis parte impotens et ligatum monstrat tibi quod dum hic es, conuciis et concupiscentiis carnis debes esse mortuus. Si uero, sicut in libro beati *Job* legitur, nichil in terra sit sine causa, multo magis credendum quod absque ratione nichil prorsus in sancta sit ecclesia. Cum enim in Ueteri Lege, *Moysi* tabernaculum federis facturo, Dominus dicat: « Uide ut secundum exemplar quod tibi monstratum est in monte omnia facias » quis dubitare debeat quod tabernaculo umbre et figurarum, templum ueritatis precellat? Spem igitur Dei, hunc uenerabilem uirum prelatum predocuisse et ei inspirasse, creditur ut structuram uisibilem domus Dei in occulta et inuisibili spiritus predeterminatione scultam inspiceret et ad eius modum, eam foris effigiaret. Vere enim hic beatus et omni ueneratione dignus ouentem illum mundi cordius conspexerat de quo

dicitur: Uisitauit nos oriens ex alto qui parietem orientalem antequam uitam finiret presentem, omnino perfectum et si est qui adtendat spiritali uirtute, dimisit insignitum. Verum exacuenda est mentis ebetudo ut non corporea, tamen set excelsiora et latentia perpendat contemplatio. Auidius autem requiruntur que latent et preciosius est quod cum fide queritur. Sacrato itaque et rationabili fenestrarum numero, dominus *Garnerius* in domo quam Deo construebat non solum lumen spiritale adtentibus et intelligentibus, set etiam temporale et materiale preuidit ut proueniret. Qualicumque denique hora templum intraueris, sursum respice memorque sis uerborum Apostoli dicentis: « Si conresurrexisti cum Christo, que sursum sunt querite ubi Christus est in dextera Dei sedens; que sursum sunt sapite, non que super terram. » Quicquid namque corporaliter agitur uel ab exterioribus, internis meditationibus inmergitur uisu, auditu, odoratu, gustu, siue tactu percipitur. Ut itaque intellectum atque operationem tuam que quinque sensibus et administrantur et exercentur non in infimis, set in celis colloces, quinarius te superiorum fenestrarum numerus illustrat et commonet. Si uero tibi adhuc insipidus iste uidetur sensus, ad interiora dirigere et excellentiorem intelligentiam perpende. Conditor enim noster et Redemptor manibus et pedibus in cruce uiolenter terebratis, ad ultimum lancee infixione, sacramenta nostre salutis profudit sicque quinque misericordibus plagis celestia atque terrena redimens, pacificauit. Hec memorare, hec iugiter cogita, ad hec te quatuor foraminum rotunditas et quinte fenestre longitudo perlustrat. In ceteris quoque fenestris septenarii, ternarii, siue unitatis sacratum numerum excedere noluit, quarum si cum superioribus summam apponas, triginta tres repperies, ut in hac domo Trinitati laus et gloria semper resultet. His tanti viri semper extollenda est prudentia, nec non de alio corpore ecclesie Ion-

gitudinis, latitudinis atque altitudinis mensura, si nostra innops et debilis ad hec pertingere posset scientia. Sed nos ea dimittentes geometricis et nobis sapientioribus, narrationi huius uirtutis finem faciamus. Ihesu pie, Ihesu bone, uiuax unda, mundans uita, cui non pereunt moriendo non solum corpora, sed nec iustorum desideria, tu huius tui omni tempore seculi in bonum perfice uotum atque domum tibi dicatam ad laudem tui nominis rege et extolle in eternum.

Computatur itaque prepositure eius spacium ab ultimo tempore *Brunonis* episcopi qui trincta quinque annis episcopatum rexerat usque ad *Harduinum* episcopum inter quos *Lanbertus* quindecim annis, *Ricardus* quinque mensibus, *Hugo* uiginti annis episcopatum tenuerunt, quamuis ipse *Hugo* in concilio *Remensi* a *Leone* papa sit depositus, licet *Roman* postea pergens, indulgentia ipsius pape fuerit absolutus. Qui in redditu apud *Biternam* defunctus est et sepultus et in loco eius substitutus (*sic*) est *Harduin*, cuius tempore hic uir uenerabilis sua estate, religione, karitate et prudentia precellens ceteris, Deo uolente et uocante ab huius seculi labore migrauit in eterne quietis splendorem. Nec enim ambigitur de eo quod illorum perfruatur collegio, qui hic uiuens iugi famulabatur obsequio. Contulit excessu suo patrie et subditis intolerabilem luctum quibus uidebatur se non posse sufficere ad debitum planetum. Sepultus est pridie idus ianuarii a sinistra parte, intra ecclesiam *sancti Michaelis Archangeli*, quoniam altera de parte ipse tumulari fecerat corpus *Galdierii* sui consacerdotis. Super eum a canonicis sepultura competens iussa est fabricari, ad quam in anniversario eius, cereis hinc inde accensis, a uesperis usque post maiorem missam, pallium solet extendi. Ipso die preter singulare sacrificium quod sacerdotes singuli pro eo persoluunt, ad maiorem missam que pro eo celebratur, oblatio panis et uini a cunctis offertur, que tra-

ditio ab ipso etiam in anniversariis et presentia Fratrum defunctorum constituta fuisse in hac ecclesia refertur. Ad quam rem duos decentes ampullas saphirinas ab *Italia* detulerat quibus uinum offerretur, quas nostra adhuc estate uidimus que cum multis aliis rebus incendio Diuionensi perierunt. Honestatis nempe et religionis amator ut apis prudentissima, moribus bonis ubicumque repertis, domum suam farsire et ornare studebat: verum quoniam sapientissimus *Salomon* adhortatur, laudet te, inquiens, alienus et non ostium, ac uerior atque credibilius laus uidetur quam profert qui hominem facie tenus nouit. Nos qui post centum amplius mortis eius annos, audita, non uisa referimus, quamuis multa propter tedium omiserimus, ut nostri sit operis confirmatio, aliorum testimonium annexamus. Anno siquidem quo defunctus est, ad impetranda pro anima eius orationum suffragia, canonici per *Gallie* ecclesias rotulum direxerunt in quo monachi *Besuenses* tali epilogi responderunt:

Dilectis in Christo fratribus prothomartiri *Stephano* digne famulantibus *Besuenses* monastici degentes prosperos utriusque uite successus. Communis anxietate meroris una uobiscum nos quoque credatis constringi, quia commune solatum, omnium nostrorum rerum potens a nobis sustulit, id est donnum *Warnerium* qui nos karitatua solatione solabatur, in huius quam patimur fluctuagi perturbatione exilii. Et quidem ille lutea carnis mole relicta, felicia laborum suorum nacturus premia, presentis seculi quia tribulabatur ereptus est pressura, nos tamen discessu suo contrastat consilii et solatii sui indigentia continua, quibus consulens omnibus afflictis et oppressis indefesse inpendebat beneficia. Et sicut dicit Apostolus: Gaudendum cum gaudentibus, flendum cum flentibus, pro posse suo et uelle, omnia semetipsum inpendebat omnibus et sibi omnimodis existens parcus, aliis profecto uiuebat largus, emulatorque omnium uirtu-

tum iugiter perseverans quid imitandum, quid sequendum foret omnibus sibi adherentibus, intimabat uerbo et opere; fideliter administrabat que ex ecclesiastico possidebat iure, paterno affectu subiectos studens regere et semetipsum ad sacerdotii gradum quod digne administrabat aptum et idoneum, efficere. Ergo quia preciosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius, una uobiscum uobis suademus tristie et meroris deponere fletus, quia non interitus mors illius est credenda, sed transitus.

Ecce qualiter sibi applaudunt et consonant eloquia uidentium et eorum qui audita, non uisa referunt, quamuis ipsius magnificentie multum minor sit utrorumque attestatio. Quis enim digne referat qua nobilitate et liberalitate terram et familiam sancti rexerit et regendam posteris dimiserit? Non solum plura donorum ipsius ab omni exactione et consuetudine atque tertiarum et decimarum redditione omnino libera erant, sic sunt prata *Lamponne* et uinee que dicuntur campus *Arueii* et mansa *Villete*, set etiam dona que ab aliis excipiebat liberrima esse faciebat: inde est mansus de *Briscone* quem *Guido Dives* ut prediximus, tradidit, eiusmodi liberalitatis ut qui cumque in eo, quolibet modo culpatus, refugeret, sicut in ecclesie asilo, tutus maneret de hominibus sancti nullius iudicis minister, quamlibet repeatebat offensam nisi prouisori ecclesie, prius proclamationem fecisset. Quicumque uero de clientela sancti libram panis integrum uel dimidiadim de curia sumebat emere et uendere in foro absque redditu, qui uulgo uente dicuntur libere poterat et in domo sua uel aliena uinum proprium.

Nº 2.

1156.

Confirmation par le pape Adrien IV des possessions de l'abbaye de Saint-Etienne.

Adrianus Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Herberto abbatи Sancti Stephani Diuionensis eiusque Fratribus tam presentibus quam futuris, regularibus, quam professis in perpetuam memoriam. Apostolici moderaminis clementie conuenit religiosos diligere et eorum loca pia protectione, munire. Dignum namque et honestati conueniens esse cognoscitur ut qui ad ecclesiarum regimen assumpti sumus, eas et a prauorum hominum nequitia tueamur, et Apostolice Sedis patrocinio foueamus. Ea propter, dilecti in Domino filii, uestris iustis postulationibus clementer annuimus et prefatam Ecclesiam in qua diuino mancipati estis obsequio, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti priuilegio communimus. In primis, siquidem statuentes ut Ordo Canonicus qui secundum B. Augustini regulam in eodem loco noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter conseruetur. Praeterea, quascunque possessiones, quae cumque bona eadem Ecclesia in presentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessionem Pontificum, largitione Regum uel Principum, oblatione Fidelium seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma uobis uestrisque successoribus et illibata permaneant, in quibus haec propriis duximus exprimenda uocabulis cimiterium ipsius Ecclesie infra murum Castri Diuionis, Ecclesiam sancti Medardi cum decimis, Capella sancti Vincentii, Ecclesiam sancti Michaelis cum cimiterio et decimis, Capellam sanctae Mariae de Foro et sancti Jacobi de Crimoledo, Ecclesiam sancti Martini de Prato cum Capella de Fontanis et cimiterio, Ecclesiam sancti Aniani Aquaeductus cum Capella de Asneriis et cimiterio, Ecclesiam sanctae Mariae de Gimellis cum Capella de

Picangis et cimeteriis, Ecclesiam sancti Florentii de Tiliastro cum Capella quae in ipso est, castro et cimeterio, Ecclesiam sancti Martini de Vitre cum Capella de Bex et cimeteriis, Ecclesiam sancti Andreeae de Ormanciaco cum Capella et cimeteriis suis, Ecclesiam sancti Benigni de Cumerio cum Capella et cimeteriis, Ecclesiam sancti Georgii de Ugneio cum Capella de sancto Juliano et cimenteriis, Ecclesiam sancti Georgii de Fauuerneio cum Capella de Magne et cimeterio, Ecclesiam sancti Petri de Tart cum Capellis et cimeteriis, Ecclesiam sancti Germani de Copiaco cum Capellis et cimeteriis, Ecclesiam sancti Mauriti de Siliciaco cum cimeterio, Ecclesiam sancti Martini de Quintiniaco cum cimeterio, Ecclesiam sancti Martini de Arco cum Capella et cimeterio de Bruceio, Ecclesiam sancti Petri de Miribello cum cimeterio, ius quod habetis in Ecclesia sancti Genesii de Darilla et Capella de Stabulis, quidquid habetis in Ecclesia de Sauiniaco, quidquid habetis in Ecclesia de Altre et Capellis eius, Ecclesiam de Franceis cum decima et iure ipsius villae, quarta decimae de Aiurra, decima de Bucerollis, decima de Geiaco, decima de Cuceio, locum Capelle que est inter Leuglerium et sanctum Fidolum, locum de Puteolo, locum de Agnino Fonte, locum de Valle altre, locum de Monte Ciconio, locum de Bona valle Uirensi, villam Aqueductus, ius quod habetis in Postengeio, locum de Spireio, locum de Curte Bettonis, locum de Macilleio, locum de Nobiliaco, locum de Lonuigneio cum ipsorum locorum appenditiis, locum de Fagia. Sane noualium uestrorum que propriis manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis animalium uestrorum, nullus omnino a uobis decimas exigat. Sepulturam quoque párrochianorum uestrorum liberam esse sancimus, nisi forte in aliis Ecclesiis aliqui eorum se deuouerint sepelire, salua tamen iustitia Ecclesie uestre. Prohibemus autem ut nulli Fratrum uestrorum post factam in eodem loco professionem, liceat absque Abbatis

totiusque Capituli sui permissione, ex ipso claustro discedere, discedentem vero nullus audeat retinere. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat praefatam Ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutre, salua Sedis Apostolice autoritate et Diocesani Episcopi canonica iusticia. Si qua ergo in futurum, ecclesiastica secularisue persona hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptauerit, secundo tertio commonita, si non satisfactione congrua emendauerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, ream se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a Sacratissimo Corpore et Sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine, districte ultioni subiaceat; cunctis autem eodem loco iusta seruantibus, sit pax Domini nostri Iesu Christi quatenus et hic fructum bone actionis percipient et apud districtum Iudicem premia eterne pacis inueniant. Amen. Amen. Amen. (Sic signatum) : Ego Adrianus catholice Ecclesie Episcopus. Ego Odo diaconus cardinalis tt. s. Georgii ad Velem Aureum. Ego Guido diaconus cardinalis S. Mariae in porticu. Ego Guido presbiter cardinalis tt. s. Grisogoni. Ego Hubaldus presb. cardinalis tt. S. Praxedis. Ego Ubaldus presbyter cardinalis tt. sanctae Crucis Ierusolomitanae. Ego Bernardus presbiter cardinalis tt. S. Clementis. Ego Octauus presb. card. tt. S. Ceciliae. Ego Henricus presb. card. tt. S. Nerei et Achillei. Datum Beneuenti per manum Rolandi S^{tae} Romane Ecclesie presbiteri cardinalis et cancellarii. V idus aprilis, Indict. IIII. Incarnationis Dominice A° M. C. LVI. Pontificatus vero Adriani papae IIII anno II.

N° 3.

Le 2 des ides de février, vers 1157.

Confirmation par le pape Adrien IV de l'association établie entre les chanoines de Saint-Etienne et ceux des Saint-Jumeaux.

Adrianus Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Gileberti abbati et universis Fratribus Ecclesie sancti Stephani Dyuionis, salutem et apostolicam benedictionem. Iustis petencium desideriis facilem nos conuenit impetrari consensum et uota que a rationis tramite non discordant effectu sunt prosequente complenda. Ea propter, dilecti in Domino filii, uestris iustis postulationibus grato concorrentes assensu, societatem inter uos et Fratres Ecclesie de Sanctis Geminis rationabiliter constitutam et litteris Fratrum nostrorum C. Lugdunensis Archiepiscopi, Apostolice Sedis legati et G. Lingonensis Episcopi confirmatam uobis, sicut in eisdem litteris continetur, auctoritate Sedis Apostolice confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Statuimus insuper ut domum de Fagia ad vestrum ius pertinentem, aliquas possessiones eius, mobiles, siue immobiles, nullus sibi usurpare presumat, uel contra iustitiam occupare. Liceat etiam uobis in eadem domo Canonicos uestri Ordinis ponere, qui ibidem debeant sine alicujus contradictionis obstaculo, ad Dei seruitium permanere. Decernimus ergo ut nulli omnino homini liceat hanc paginam nostre constitutionis et confirmationis infrengere, uel ei aliquotenus contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Lateranno II idus februarii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 34.

N° 4.

1157.

Consécration de l'autel de Saint-Laurent, par Godefroy, évêque de Langres.

Incipiente anno ab Incarnatione Domini M^o C^o L^o VII°, indictione quinta, feria sexta, pridie nonas ianuarii, donnus Gotefridus Episcopus sacrauit altare sancti Laurentii in Ecclesia sancti Stephani Diuionensis, ibique posuit reliquias de osse ipsius sancti Laurentii, sancti Mammetis martiris, sancti Leodegarii martiris, sancte Genouefe uirginis. Tertio die idem in die Epiphanie, in eadem Ecclesia, sacrauit altare Dei Genitricis, quod est retro maius altare et de ipsa posite sunt ibi reliquie de cingulo eius, de ueste sancti Iohannis Baptiste, de barba sancti Petri, sancti Stephani prothomartiris, de Innocentibus.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 67, C.

N° 5.

1157.

Humbert de Quemigny renonce à tout ce qu'il prétendait du chef de sa femme sur le territoire de Neuilly.

Notum sit omnibus quod Humbertus miles de Cuminiaco, defuncta uxore sua, guilpiuit super altare beati Stephani quicquid ex parte coniugis ipsius querelabatur antea, in territorio Nuiliacensi anno Dominice Incarnationis M. C. LVII, acceptis inde VII solidis et capa. Testes Odo Grossus, Paganus uentarius. Concessit hoc et laudauit Aymo frater uxoris Humberti et iurauit in scripta super altare Sancti Iohannis se tenere inde pacem omni tempore.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 68, n^o CV.

Nº 6.

Sans date.

Hugues Boiunx renonce à ses prétentions sur la dîme d'Ahuy.

Notum sit omnibus quod *Hugo Boiunx* clamauit quietam querimoniam illam quam habebat de preterita mensura modiationis decime *Aqueductus* ad eum pertinente, et in futurum promisit quod quacumque mensura nuntius eius modiationem acciperet; post acceptiōem nunquam de mensura querimoniam faceret quod et ius habebat, clamauit nichilominus quietam querelam illam quam mouebatur de quadam parte oblationum annalium altaris predice uille.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, G. 125, f° 68, n° CVI.

Nº 7.

1158.

Maurice de Marcennai donne un cens à Saint-Etienne.

Notum sit quod *Mauricius de Marcennai* dedit Ecclesie *Sancti Stephanni Diuionis* XIII nummos censuales in manso quod dominus *Tebaudus* capellanus de *Marcennai* dederat Ecclesie predice cum domo sua ibidem existente, laudante uxore sua *Aalasia* et genere suo *Symone* cum filia *Maria* uxore *Symonis*, qui etiam promiserunt se garantiam portaturos et heredibus suis portare mandaturos aduersus omnem querelantem. Hoc factum est anno ab Incarnatione Domini M.C.L.VIII. Testes *Bonus Amicus* sacerdos, *Garinus* sacerdos de *Domo Dei de Briscon*, *Wido*, villicus dictus, *Teodericus* minister, canonicus *Bernardus*. Item *Bernardus* qui se reddidit in domo Dei dedit tres obolos censuales in eodem manso, laudante filio suo *Wirico*. Dedit etiam unum iornalem in uigneretis in alodium perpetuum *Sancto Stephano*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 68, n° CVII.

Nº 8.

1158.

Roger de Corabeuf renonce au débat qu'il avait avec la maison de la Chapelle pour la dîme du Chalmeil, et accense à cette maison une partie de la dîme d'Aisey et de Nod. Gilbert de Grésigny y consent après fait opposition.

Notum sit omnibus quod *Rogerus de Coraboi* wilpiuit domui de *Capella* querelam quam habebat pro decima dul *Chalmei* et insuper accensauit duas fere partes decime de *Nou* et de *Ase* predice domui, censu sex sextariorum ad mensuram *Castellionis*, trium scilicet tritici et trium tremensis; fere autem dictum est quia ipsarum duarum partium aliquantula portio *Dominorum de Buiris*, at *Canonici* pro his omnibus neptem *Rogeri* in eadem domo pro conuersa receperunt. Hec facta fuerunt per manum *Willermi Abbatis Fonteneti* et *Nicholai Abbatis Castellionensis*. Sed post hec, orta dissensione inter *Rogerum* et *Gillebertum de Grisigne* a quo decima illa mouebat, *Gillebertus* ipse proposuit inde querelam aduersus Abbatem *Sancti Stephani Diuionensis Gillebertum*, quam tamen querelam tandem pro remedio anime sue wirpiuit, censem laudauit sibi persoluendum, quandiu casamentum ipsum in manu sua teneret. Dedit etiam fidem suam in manu *Josberti uicecomitis Diuionis* et responsores posuit ipsum uicecomitem et dominum *Josbertum de Granceio*, de his pactis que secuntur, uidelicet quod garantiam inde portabit aduersus omnem hominem et nominatim contra dominos et casatos suos ad quos res pertinere uidetur et contra heredes ac coheredes suos, et quod nullus ab eo inuestietur de casamento ipso, donec accensationem predictam laudauerit; et si domino Abbati, pro hac causa, quippiam ablatum fuerit ab aliquo casato suo, similiter tenebit in manu sua casamentum, donec domino Abbati de damno satisfactum fuerit. Fecit hec omnia apud *Diuio-*

nem, anno Dominice Incarnationis M. C. LVIII presente domino G. abbate. Viderunt hoc et audierunt predicti duo *Josberti*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, fo 68, n° CVIII.

N° 9.

1158/1162

Donation par Guillaume de Til-Châtel à saint Florent de tout ce qu'il tenait des tierces de Gemeaux. Confirmation par ses frères.

Notum sit omnibus quod dominus *Willelmus de Tilecastro* apud *Nogentum Castrum* obiit, et ante diem mortis sue, pro anima sua, beato *Florentio* donauit quicquid tenebat in terciis *Gemellarum*, sine ulla retentione, quod postea, *Lingonis*, in monasterio *Sancti Amatoris*, ubi Dominus *Gotefridus* Episcopus tunc altare quoddam sacrabat, cognouit dominus *Bartholomeus* frater domini *Willelmi* et *Albricus miles de Boncort et Oldierius de Chalfur* coram domino *Gilleberto* abbe, quem domina *Claramontensis* ibidem inuestiuit de elemosina mariti sui.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, fo 68, n° CIV.

N° 10.

Vers 1159.

Confirmation par le pape Alexandre III de l'Abbaye de Saint-Etienne dans la possession des églises de Saint-Michel, de Saint-Médard et de Notre-Dame de Dijon.

Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbati et fratribus *Sancti Stephani Diuisionensis*, salutem et apostolicam benedictionem. In admittendis iustis petitionibus religiosorum uirorum, non debemus duri et difficiles inueniri, sed potius eorum piis desideriis con-

uenit benignius condescendere, ut magis ac magis in nostra et Ecclesie deuotione feruescant, cum in iisque a nobis rationabiliter postulauerint, fuerint efficaciter exauditi: ea propter, dilecti in Domino filii, uestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, Ecclesiam *beati Michaelis*, Ecclesiam *beati Medardi* et Ecclesiam *sanctae Mariae*, sicut eas canonice possidetis, uobis et Ecclesie uestre, auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus: adhuc auctoritate apostolica prohibemus ne in aliqua Ecclesiarum illarum, in quibus parochialia iura percipitis, sine assensu et uoluntate uestra presbiter debeat ordinari: nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis et constitutionis infringere, uel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et beatorum *Petri et Pauli* Apostolorum, se nouerit incursum. Datum *Feretri* quarto nonas maias.

Arch. départ. de la Côte d'Or, cop., G. 132, fo 28 (Arv.).

N° 11.

1161.

Pacification conclue à Bèze entre Avin du Fossé et la maison de Faye au sujet des tierces de Fontaine-Française, de Sacquenay et de Faye.

Auinus de Fossato querelam mouit contra domum de *Fagia* anno ab Incarnatione Domini M. C. LXI. de terciis agriculture domus ipsius in finagio *Fontanarum*, et apud *Besuam*, in presentia Domini *Gisleberti* abbatis, cognitum fuit iniustum esse querelam illam, et iccirco iuravit ipse *Auinus* quod pacem teneret prediecte domui de terciis terre quam domus illa tunc possidebat in finagio predicto et similiter in finagio de *Secune* et de

Fagia; *Robertus* etiam frater *Auini* iuravit quod si *Auinus* ab hoc iuramento aberraret, ipse *Diuionem* ueniret, nec inde absecderet donec dominus Abbas *sancti Stephani* permitteret. Wilpiuit nichilominus idem *Auinus* tenementum *Hugonis Amasati* apud *Secune* in siluis et planis, uillanis et uillanabus, quod tenementum ex parte uxoris sue ad se pertinere putabat, wilpiuit ita, inquam, si probari posset testibus idoneis *Hugonem Amaisatum* fecisse inde elemosinam domui de *Fagia* et iurauit se deinceps nichil super hac re querelaturum, coram *Gaufredo* abbate *Besue* et decano *Besue*, *Henrico de Chenavis*. Die constituta, testes iurauerunt apud *Besuam* quod tenementum illud de quo querela erat, liberum alodium erat *Hugonis Amasiati* et non pertinebat ad *Auignum*, neque ad uxorem ejus et dictus *Hugo* donauerat illud per elemosinam beate de *Fagia Marie* absque ulla retentione. Testes autem fuerunt hi: *Galo Amasiatus*, *Milo* et *Nocherius de Secune*. Affuerunt isti probationi dominus *Girardus archidiaconus*, *Constantinus de Acels*, *Aymo de Ugne*, sacerdotes.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 69, n° CXI.

N° 12.

Vers 1161.

Milon du Fossé renonce à ses prétentions sur les tierces des terres de Fontaines qu'il avait données à l'abbaye.

Dominus *Milo de Fossato*, laude fratrum suorum uxoris et filiorum, donauit per elemosinam *sancte Marie de Fagia* liberam agriculturam in omni terra sua que est in territorio *Fontanarum* et liberum usuarium ad omnia necessaria in planis et siluis et aquis; set post hec, malo consilio, uiolenter accepit tercias de agricultura elemosine sue anno M.C.LIX. ab incarnacione Domini; super qua

iniuria, sequenti anno, conuentus est a domino G. Abbate *sancti Stephani Diuionensis*; tandemque negare non ualens, confessus est reatum suum et recognouit atque confirmauit donationem quam fecerat sicut diximus, posuitque eam in manu predicti Abbatis et tercias quas acceperat se redditum spopondit, dato inde fideiussore in manu eiusdem Abbatis et nichilominus waranthiam se portaturum promisit de elemosina ista contra omnem querelantem. Hecaudierunt *Garnerius capellanus Tilecastri*, *Johannes*, *Oraudus*, clerici, *Nocherus Taleuay*, *Willelmus de Chafoit* milites, *Tebauidus prepositus Tilecastri*, *Tebauidus Deynons*, *Wido marescaudus*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 69, n° CXII.

N° 13.

6 avril vers 1162.

Le pape Alexandre III autorise, en cas d'interdit, l'abbé et le couvent de Saint-Etienne à célébrer l'office les portes fermées.

Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbatii et conuentui *sancti Stephani Diuionensis*, salutem et apostolicam benedictionem. Si quando postulatur a nobis quod iuri conveniat et consonet honestati petentium, desideriis assensum nos conuenit facilem indulgere et vota ipsorum effectui mancipare. Hac itaque ratione inducti, presentibus nobis litteris indulgemus, ut si quando uel pro culpa principis terrae, uel pro alia qualibet causa generali, interdictum fuerit, liceat uobis clausis januis, occlusis excommunicatis et interdictis, supressa voce, divina officia celebrare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, ad eam ausu temerario contraire; si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omni-

potentis Dei et beati Petri et Pauli apostolorum eius se
noverit incursum. Datum *Tusculo*, octauo idus aprilis.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, fo 23 (Arv.).

N° 14.

Septembre 1162.

Charte de Henry, comte de Troyes, qui confirme le don fait à l'église Saint-Etienne de Dijon par Regoyn de Bar, de rentes sur des maisons et concède aux religieux le droit d'acquérir sur sa terre et sur ses vassaux.

Ego *Henricus Trecensium Comes Palatinus*, notum facio tam futuris quam presentibus quod *Regoynus de Barro*, assensu ac mandato meo, [dona]vit Ecclesie *sancti Stephani Diuionensis* XL soli[dos] de annuo redditu in domibus quas *Odoni* filio reddideram, solvendos annuatim a possessoribus illarum domorum in nundinis *Barri*, pro anima ejusdem *Odonis*, qui apud *Divionem* obiit et juxta predictam Ecclesiam sepultus est. Item concedo et ratum habeo siquidem eadem ecclesia ab hominibus et calatis meis justo modo adquirere potuerit. Et ut hec in perpetuum firma permaneant, sigilli mei impressione confirmo. Testes sunt *Nicholaus* et *Drogo* capellani mei, magister *Johannes* cantor *Divionensis* Ecclesie, *Tebaudus de Fimis*, *Girardus Eventatus*, *Garnearius Cocus*, *Guardus camerarius*, *Petrus* famulus cantoris. Actum est hoc anno incarnati Verbi M^o. C^o. LX° II° apud *Castellionem*, mense septembri.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 122.

N° 15.

1162.

Marie, duchesse de Bourgogne, confirme à l'abbaye la possession de deux aleux francs, l'un à Argilly, l'autre à Préforgueil.

Ego *Maria ducissa Burgundie* notum facio et testificor quod Dominus meus *Odo Dux* in ultima egritudine, reliquit Ecclesie *Sancti Stephani*, spirituali matri sue, omnia que de iure eius iniuste aliquando tenuerat. Proinde cum ego post eius obitum, Ducatus curam gererem, profecta *Argilleum* studiose inquisui ueritatem de quodam iure quod Ecclesia *Sancti Stephani Diuionis* dicebat se habere in potestate uille illius, et magnifice cognoui quod eadem habet ibi duo franca alodia cum appendiciis eorum, unum apud *Argille*, alterum apud *Prefergoil*, et preterea debet habere francum usum in pascuis, aquis, siluis potestatis illius Ecclesia, dumtaxat siue incole prediorum ipsorum isto uidelicet modo, quod ligna cedere et conuehere potest ad inarrinimandum et ad focandum et ad omnia necessaria ; causa tamen vendendi uel donandi, ligna cedere non possunt nec extra potestatem conuehere sine permissu forestariorum. Potest etiam ipsa Ecclesia mittere illuc porcos centum et unum qui percursum habebunt per totam potestatem sine pasnagio et ramalagio. Potest etiam attractum alienorum porcorum facere, unde tamen dimidium pasnagium dabit et dimidium retinebit. Porci autem iacebunt in aliquo supradictorum locorum, siue in ambobus, nisi permissu forestariorum commodius alibi iacuerint. Si sues ibi porcellauerint et aliquandiu nutrierint, nichil de porcellis matrem sequentibus exigetur. Forestariis autem dabitur per singlos annos apud *Dyuionem* sextarium uini post festum *Omnium Sanctorum* si petierint, et minister Canonorum qui perget ad pasnandum cum ministris Ducis, dabit eis sextarium uini et si... fuerit, dabit sextarium

auene ad mensuram *Argillei*. Ego itaque sollicita de salute anime domini mei Ducas et *Hugo* filius meus ius istud sicut cognitum est et hic habetur scriptum, concedimus et confirmamus in perpetuum Ecclesie *beati Stephani dyuionensis*. Interfuerunt huic cognitioni plures: Magister *Iohannes* cantor ipsius ecclesie cuius pater nomine *Lebaudus* hoc beneficium pro anima sua, eidem contulit Ecclesie, magister *Humbertus* capellanus Ducas, Magister *Richardus* et dominus *Nycolaus*, clericu*niri*, *Willermus de Orgoil* miles Dyuionensis, *Wido de Solio* et *Henricus* frater eius Argillensis miles, *Hugo uillicus*, *Bonetus minor*, clientes nostri de *Argille*, *Petrus* forestarius ipsius uille, *Anselinus* et *Lambertus* de curia nostra et hoc quidem apud *Argilleum*, non multo post, etiam apud *Dyuionem* hec omnia rememorata et recognita fuerunt in presentia nostra. Cui recognitioni interfuit Dominus *Gillebertus* uenerabilis Abbas *Sancti Stephani Dyuionensis* et frater eius dominus *Josbertus de Granceyo* et magister *Johannes* predictus et dominus *Arueius de Fauerneyo*, canonicus, *Henricus* capellanus de *Chenavis*, *Willermus* predictus, *Henricus de Castellione* et *Bonus Amicus*, burgenses Dyuionenses et plures alii. Acta fuerunt hec anno M^o. C^o. LXII° ab incarnatione Domini. Quo anno Dominus *Odo* dux obiit.

— Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 327; copie dans G. 126, f° 41.

N° 16.

1162/1192.

Le duc Hugues III pacifie un débat entre les chanoines de Saint-Etienne et Kalon de Saint-Julien, au sujet de leurs droits audit Saint-Julien

Ego Hugo dux Burgundie presentibus et futuris pacem quamdam que inter Canonicos *Sancti Stephani Dyuionis*

et dominum *Kalonem de Sancto Juliano* facta est, litteris istis notifico et sigilli mei attestatione confirmo. Prefatus enim *Kalo* partem quandam de decima et de tertii *Thuceii* acceperat et *Almundus uillicus* eius, redecimam et uolgranum atque domum quandam quam Canonici habent in eadem uilla laude et assensu patris prefati *Kalonis*, nichilominus sibimet usurpauerat, que omnia sui iuris esse Canonici pro toto affirmabant. Tandem ipse *Kalo*, bono animo ad penitentiam ductus, Canonicos revestiens eis ista omnia sub tali conditione reddidit, quod si quando ipse *Kalo* uel uillicus eius querelam de his mouere uoluerint, Canonici coram christianitate uel coram me iustitiam eis tenebunt; Canonici uero in pace et quiete possidebunt quandiu per manum meam iusticiam facere non recusabunt. Hec autem concordia facta est in presencia mea, quam ex percepto *Kalonis* inuiolabiliter tenendam ego ipse perpendi et ut inrefragabilis maneatur, sigilli mei munimine roboravi. Testes huius rei sunt plures.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 108.

N° 17.

1163/1177.

Charte du duc Hugues III qui, sur la demande de l'évêque Gauthier, exempte l'hôpital de Til-Châtel de tout péage et rente à Dijon.

Ego Hugo dux Burgundiae notum facio omnibus praesentibus et futuris me intuitu Dei pauperibus Fratribus *Domus Dei de Tilecastro* donasse et concessisse ut libere vendant et emant *Diuione* ita ut neque reddant ventam neque pedagium, et ut hoc ratum habeatur et stabile, per manum Domini *Galteri*, Episcopi Lingonensis, confirmaui et presentes sigilli mei auctoritate munivi.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 10 (Arv.).

N° 18.

1163/1179.

Hugues III, sur le point de partir en Terre Sainte, accorde à l'abbaye le droit d'avoir à Dijon deux hommes affranchis de tout subside.

Ego Hugo Dux Burgundie futuris et presentibus notum facio quod iter iherosolimitanum aggrediens, Ecclesie Sancti Stephani Dyuionensis et Canonicis ibidem Deo seruientibus, in perpetuum concessi ut apud Dyuionem duos homines de suis uidelicet liberos dico ab omni iure et exactione regali et duciali; predictos homines Canonici quos uoluerint si elegant de quocumque ministerio uel arte, siue officio ipsis placuerit et licet predicti homines nundinis... et foro utantur, seu calos habeant omnino liberos, pro Dei amore et reuerentia sancte crucis quam porto, predicte Ecclesie benigne concedo. Hoc etiam non pretermitto quod ipsis hominibus decedentibus, alias in loco et officio ipsorum, predicti Canonici sustinuant. Huius rei testes sunt plures.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 45.

N° 19.

1163/1179.

Donation des églises de Mirebeau, d'Ahuy, de Quetigny et de Sennecey, par Gauthier, évêque de Langres.

Ego Galterus Dei gratia Lingonensis Episcopus presentibus et futuris notum facio donasse me Ecclesie sancti Stephani dyuionensis quicquid habebam in Ecclesia sancti Petri de Miribello, in Ecclesia sancti Martini de Quintiniaco, in Ecclesia sancti Mauricii de Siriciaco, in Ecclesia sancti Aniani de Aqueductu et capella eius de Asneriis, nichilque me in eis, seu in illarum capellariis retinuisse, excepto dumtauxat quod si quilibet earumdem capel-

lanus de iusticia fracta comprobatus fuerit, pro capitali si tante ut maioris quantitatis sit, decem solidos per manum iam dicte Ecclesie dyuionensis restituet et pro emenda, Episcopo Lingonensi quinque solidos persolvet. Hanc nostram donationem Hugo venerabilis Archidiaconus noster, Johannes item Dyuionensis et Constantinus Besuensis nostri decani, bono animo laudaverunt et quicquid iuris in supra dictis parochialibus ecclesiis habebant, predicte ecclesie sancti Stephani Dyuionensis libere dederunt et concesserunt. Justa nostre donationis cartula perpetua stabilitate fulciatur et sigilli nostri auctoritate eam communire et testium annotatione roborare curavimus. Testes sunt Hugo, Girardus lingonensis archidiaconus, Galterius Trecensium, lingonensis canonicus, Belinus capellarius meus, Parisius de Gemellis.

Item de eodem et de cura dictarum ecclesiarum.

Ego Galterius Dei gratia Lingonensis Episcopus videns et considerans Ecclesiam sancti Stephani Dyuionis temporalibus subsidiis plurimum indigere, indigencie illius compassus, decreui apud me de redditibus nostris eam aliquatenus ampliare. Quamobrem, accersiens ad me Hugonem de Riueria, venerabilem Archidiaconum nostrum et decanos nostros S. dyuionensem et C. Besuensem, communicato ipsorum consilio, pari assensu et communi voluntate, libere dedimus et concessimus prefate Ecclesie Dyvionis quicquid habebamus uel tenebamus in Ecclesia sancti Petri de Miribello, in Ecclesia sancti Martini de Quintiniaco, in Ecclesia sancti Mauriti de Syriciaco, in Ecclesia sancti Aniani de Aqueductu et capella eius de Asneriis, statuentes videlicet ut quicumque Ecclesie sancti Stephani dyuionensis, perpetuis deinceps temporibus, albas extiterit, predictarum parochialium ecclesiarum beneficia omnia et omnes redditus integre possideat, curam quoque earumdem, remota omni calumpnia, habeat, et quibuscumque voluerit sacerdotibus, curam et

administrationem distribuat seu committat. Preterea supradictas parochiales Ecclesias seu earumdem capellanos a sydono et a quelibet exactione liberos deinceps et immunes esse decernentes, sepedicte Ecclesie *Beati Stephani* iuri et dominio omnimodis mancipauimus, excepto dumtaxat quod si quisque earumdem capellanus de iusticia fracta comprobatus fuerit, pro capitali si tante ut maioris quantitatis sit, decem solidos per manum iamdicti Abbatis restituet et pro emenda Episcopo Lingonensi quinque tummodo solidos persolvet. Et ut nostra constitutio, omni sequenti tempore, rata et inconuulsa permaneat, studuimus presentem cartulam et sigilli nostri auctoritate communire et testium annotatione roborare. Testes sunt *Hugo, Girardus* lingonensis Archidiaconus, *Galterius* lingonensis Canonicus, *Belinus* capellarius meus, *Parisius de Gemellis*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 209 ; copie dans G. 126, f° 1 ; vidimus du 13 juin 1384 dans G. 209.

N° 20.

1163/1179.

Donation faite par Guyard de Faverney à l'abbaye de la terre dite de Saint-Pierre, et d'une rue située près des murs de Dijon, du côté de l'Orient.

Quum eorum que in mundo sunt memoria non ni per scripturam facile conseruari potest, ideo quod ad profectum Ecclesie constat pertinere, dignum duximus litteris adnotare, ego *Gauterius* Dei gratia Lingonensis Episcopus notum volo fieri futuris et presentibus Dominum *Guiardum de Fauerne*, sollicitum de anime sue salute, hanc elemosinam Ecclesie *sancti Stephani Dyuionensis* in manu nostra fecisse, scilicet finagium quoddam quod vocatur terra *sancti Petri* et ruam cum censu et aliis red-

ditibus, que terra et que rua sunt prope muros *Dyuionis*, a parte orientali, sponteque sua humiliterque confessum omnia supradicta iuris *beati Stephani* Ecclesie et se iniuste possedisse. Hanc donationem nepos eiusdem *Guardi, Humbertus* scilicet cum uxore et filiis, laude et assensu *Stephani* fratris sui Lingonensis Canonici, laudauit, et si quis iuris in hiis haberet predice Ecclesie libere et absolute, omni calumpnie remota reclamatione, concessit. Hoc testificati sunt in presentia nostra *Herveius Abbas sancti Stephani, Guillelmus de Oriul, Humbertus de Porta*. Preterea si quis presumserit obuiare huic donationi, sub sentencia anathematis senciet se contineri. Testes sunt in littera plures.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 173 ; cop., G. 126, f° 47.

N° 20 bis.

Sans date.

Guier de Faverney donne à l'abbaye la terre de Saint-Pierre.

Sciant presentes et futuri quod dominus *Guiardus de Fauerne* terram que uocatur *sancti Petri* quam tenebat de Abbate *sancti Stephani* in casamento, pro remedio anime sue et antecessorum suorum, donauit et quirpiuit predicto Abbati et predice Ecclesie. Hanc elemosinam fecit idem *Guiardus* dum adhuc esset sanus et incolumen et inuestiuit de ea eumdem Abbatem germanum uidelicet suum, ita statuens ut quandiu idem germanus suus uiueret, siue abbas, siue non abbas, eiusdem terre redditus in dominio possideret, post mortem uero ipsius, in dominium Ecclesie rediret. Testes sunt *Guillelmus d'Oriul, Girardus d'Archo, Odo, Emmalricus, Petrus famulus abbatis, Hubertus d'Espire, Guillermus Ortolanus, Dyonellus*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 58, n° XCIV.

N° 21.

1163/1179.

Mandement de Gauthier, évêque de Langres, qui déclare qu'en sa présence Othe, fils du comte de Saulx, a approuvé la donation de Guiard de Faverney à l'abbaye, de terres et de droits à Quetigny, Dijon et Sennecey.

Ego *Gauterus* Dei gratia Lingonensis Episcopus manifestum volo esse presentibus et futuris quod dominus *Otho* filius Comitis de *Sad* in presencia nostra uenit et elemosinam *Guiardi de Fauerneyo* quam iuste calumpniauerat Ecclesie *sancti Stephani dyuionensis* in manibus nostris laudauit, uidelicet abergeriam et marascatiam de *Quintine*, terram *sancti Petri*, in finagio Dyuionensi, cum censibus domorum infra uillam et redditibus, et domum Domine *Ducisse* et *bizancios* cum amiona, justitiam et aligeriam et omnem sue potentie exactionem in grangia de *Selece* et quandam hominem nomine *Guidonem* prefate Ecclesie guerpuit. Huius rei testes sunt plures. Hec cordia est disposita per manum *Guiardi*, magistri *Moreneti* et per dominum *Josbertum* et *Galonem de Grance*. Hanc elemosinam confirmamus auctoritate Dei et omnium Sanctorum et sigilli nostri impressione corroboramus.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 45.

N° 22.

1163/1179.

Donation de l'église de Fixin et de Brochon, par Gauthier, évêque de Langres.

Ego Dei gratia Lingonensis Episcopus presentibus et futuris presenti pagina cum sigilli mei appositione notum facio dedisse me Ecclesie *sancti Stephani Dyuionensis* Ecclesiam de *Fixins* et de *Breschons*. Testes sunt *Hugo de*

Riueriis, Lingonensis Archidiaconus, *Parisius de Gemellis*, *Eliardus Moreus* et *Symon* frater eius et *Girardus* et *Petrus Canonici*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 4.

N° 23.

1163/1179.

Gauthier, évêque de Langres, donne à l'abbaye l'église de Chevigny-Saint-Sauveur.

Ego *Galterus* Dei gratia Lingonensis Episcopus omnibus tam futuris quam presentibus notum facio donasse me Ecclesie *beati Stephani Dyuionensis* Ecclesiam de *Cheuaigne* cum appendiciis, sicut tenuerat dominus *Garnerius*, Lingonensis Archidiaconus; et ut hec nostra donatio perpetuis deinceps temporibus lata et illibata permaneat, nostri eam sigilli auctoritate communire curauimus. Huic donationi interfuerunt *Natalis*, abbas *Theoloci*, *Petrus*, abbas *Besue*, *Johannes*, Dyuionensis decanus, *Petrus Barri* decanus.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 2.

N° 24.

Sans date, vers 1165.

Pierre, fils de Guyard le Gras, chevalier de Vergy, réclame contre la donation faite par ses parents à l'abbaye, donation qu'il n'avait pas approuvée, et fait payer son consentement de la somme de 40 sols.

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod *Vuiardus Crassus* miles de *Uergeio* et *Gertrudis* uxor eius, dederunt *Sancto Stephano* quicquid habebant apud *Esprise* in terris et pratis et decimis et censu de terra quam

habebant a domino *Vuillelmo de Fosseio*, laudantibus et concedentibus filiis suis. Postea defuncto ipso *Vuiardo*, *Petrus clericus*, filius eius calumniauit canonicis *Sancti Stephani* quicquid eis pater suus donauerat, dicens se donum non laudasse; proinde Canonici, uolentes eum habere propitium aut benignum, dederunt ei XL solidos, tali conditione ut predictum donum concederet; et sic donum laudauit, concessit et confirmauit, data fide ipse et mater eius *Gertrudis* et fratres sui *Lebadus* et *Theobadus* in perpetuum, in presentia Domini *Arueii Abbatis*, uidentibus et audientibus et testificantibus *Galone Rufo* et *Galone de Renauis* et *Humberto cognato suo* et *Vuirrico Canonicis*, *Willelmo de Orieol*, *Girardo de Arco*, *Humberto de Porta*, *Aimone de Maregne*, *Odone fratre Wirrici de Uerge*, *Guidone*, *Allinardo*, *Odone Grosso militibus*, *Willelmo Tafu*, *Odone de Nerum filio Carpini famulis et pluribus aliis.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, fo 58, n° XCII.

N° 25.

Sans date.

Hugues, fils de Payen de Baissey, pour sa soeur admise au monastère comme converse, donne à l'abbaye un pré sur Rouvres, un cens sur Longecourt, un autre sur Crimolois et une dîme à Baissey.

Omnibus notum sit quod *Hugo filius Pagani de Basseio*, pro sorore sua quam in conuersa suscepimus, donauit nobis quoddam pratum apud *Rouram* de quo debent nobis *Alexandrini* II^{os} solidos censuales. Dedit etiam nobis apud *Longam Curtem* II^{as} minas et duos sextarios annonae et duos solidos quos scilicet debent reddere per singulos annos *Petrus Crassus* uel heredes ipsius; necnon apud *Tremoledum*, dedit nobis XII denarios quos debent reddere per singulos annos *Lambertus de Salinx* uel here-

des eius... duo et conrereia que querelabat quam ita clamauit, et de decima quam habemus apud *Basse*, ut nostra deinceps uoluntatem faceremus, libere concessit, nostra antea... eiusdem decime calumpniabatur. Testes sunt *Girardus de Aspero Monte*, *Guido Rufus canonicus*, *Hugo capellanus de Ugessis*, *Paganus capellanus de Longa Curte*, *Girardus capellanus de Baisseio*, *Hugo miles Dageio*, *Ainardus de Longa Curte*, *Petrus et Stephanus de Roura*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, fo 59, n° XCIV.

N° 26.

1165/1177

Humbert d'Orgeux renonce à ses prétentions sur Epirey.

Presentibus et futuris notum sit quod *Humbertus miles de Orjul* quirpiuit in manu *Arueii Abbatis* quicquid calumpniabatur apud *Espire*, et quicquid habebat in pratis que sunt a retro *Espire* usque ad *Albuce*, donauit Ecclesie *Sancti Stephani Diuionensis*, laudante fratre suo *Guillelmo*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, fo 59.

N° 27.

1165/1177.

Transaction entre les chanoines de Saint-Etienne et Kalo, fils de Raymond au sujet des tierces de Cuce.

Omnibus notum sit querelam illam quam *Kalo filius Raymundi* habebat aduersus Ecclesiam *Sancti Stephani Diuionensis* de terciis de *Cuce* et de quadam parte decime eiusdem uille hoc modo in Capitulo Lingonensi terminata fuisse. Siquidem statutum est ut Canonici totam deci-

mam perpetuo deinceps tempore in pace possiderent, tercias autem per medium partirentur, ita ut Canonorum medietas et *Kalonis* altera medietas esset; ministralem communiter eligerent et mitterent ad portandas easdem tercias, et si de ministrali discordarent, liceret Canonicis ponere quem vellent. Ministralis autem siue amborum sit, siue solorum Canonicorum, fidem faciet cum sacramento et Canonicis et *Kaloni*; et si pro eodem ministrali ponendo, aliquid beneficii Canonici seu *Kalo* receperint uel ab eodem aliquo modo, aliquid extraxerint uel extorserint, communiter partirentur. Hoc adiunctum est ut prefatus *Kalo* suam partem terciarum nullo modo a se, uel ab Ecclesia predicta alienaret, nec ab aliquo, ni ab Abbe eiusdem Ecclesie, in casamento acciperet et non, ni eidem Ecclesie, elemosinam inde faceret. Hec pactio facta est *Lingonis* in presentia domni *Galtri* Lingtonensis Episcopi. Testes sunt *Ma.* decanus, *Garnerius*, *Pontias*, *Hugo*, *Fulco*, Archidiaconi, *Raynaudus* monacus Clarevallis. Hanc pactionem ipse *Kalo* proprio ore ibidem laudauit et nichilominus postea, se eam perpetuo tempore et bona fide tenere super altare *Sancti Stephani Dyuiensis* iurauit, audientibus *Arueio* abbatte, *Aynardo*, *Joanne*, *Constancio*, *Huone*, Canonicis et militibus *Raynaudo de Uerneio*, *Girardo de Archo*, *Tirrico de Genleio*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 360; cop., G. 125, f° 58.

N° 28.

1165/1177.

Armundus, villicus de Cudoc, et Ami, son frère, renoncent aux droits qu'ils prétendaient sur la dîme et une maison dudit lieu

Notum sit omnibus quod *Armundus* uillicus de *Cudoc* et *Amicus* frater eius, quirpiuerunt et quietam clamauerunt querelam quam habebant aduersum nos de rede-

cima decime et uolgrano et conreio et de domo quam habemus ibidem. Omnes et querelas quas aduersum nos habebant quirpiuerunt in manu *Arueyi* Abbatis, presentibus et audientibus *Rodulfo*, tunc priore *Sancti Stephani* et *Huberto* priore *Tilecastri*, presentibus et eiusdem uille hominibus *Oraudo*, *Humberto* filio *Neriot*, *Huberto* *Lepore*, *Petro* filio *Robertii*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 69, n° CXIII.

N° 29.

1165/1177.

Transaction entre les chanoines de Saint-Etienne et les Templiers de Fauverney au sujet de l'usage dans les bois de Marmeth.

Notum sit omnibus Canonicos *Sancti Stephani Diuionis* plenarium habere usagium in nemore de *Marmeth*; set cum *Templarii* quorum ipsum est nemus, incertum haberent utrum predicti Canonici tam quercus quam alia habere deberent, in unum cum Canonicis conuenientes et de ueritate diligenter inquirentes, cognouerunt ipsos Canonicos in dicto iam nemore uiuum sic et mortuum uniuersaliter habere, excepto quod si *Templares* ipsum nemus in defensum ponerent, et ipsi et homines alii ab usagio eius abstinerent, Canonicique quercus uiuos non acciperent; cetera uero prout uellent, tollerent. De cetero, cum tempus et locus fuerit, ius suum requirere non tardabunt Canonici. Factum fuit hoc in presentia domini *Arueii* Abbatis et *Guidonis Rufi* et Canonici et *Henrici de Chenaues* et *Willelmi de Oriul*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 69, n° CXIV.

N° 30.

1165/1177

Ulric de Longchamp donne à l'abbaye plein usage dans ses bois.

Tam presentibus quam futuris notum esse uolumus quod *Ulricus de Longo Campo* ad canonicalem conuersione ueniens, in nemoribus suis plenarium usagium Ecclesie *Sancti Stephani*, *Aymone* filio suo laudante, concessit. Post aliquantum uero temporis spacium, eo uidelicet *Ulrico* usque ad mortem egrotante, in presencia *Aymonis* filii sui, donum quod fecerat, recognouit; filius autem suus et donum et modum recognitionis laudauit. Facta est itaque recognitio ista in presentia domini *Arueyii* Abbatis. Testes sunt *Galo Rufus*, *Guido Rufus*, *Petrus*, *Guido Diuionis*, *Johannes de Villeio* et multi alii et *Altaudus* et *Viardus Alleenarz* milites et *Robertus de Bruce* famulus.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 69, n° CXV.

N° 31.

1165/1177.

Aldon de Fontenelles cède à la maison de Vertfontaine un aleu a Autrey.

Certum sit tam presentibus quam futuris omnibus quod *Aldo de Fontenellis*, filius *Henrici*, filii *Aldonis* dedit pro amore Dei Ecclesie *Sancti Stephani Diuionis* et Domui de *Uridifonte* pratum de *Molino*; quod est apud *Altre* libere et in alodium concessit. Donum autem hoc fecit in monasterio predicti *Martiris Stephani* per librum collectarium, quem super altare posuit. Huius autem doni testes sunt *Girardus de Aspremont*, *Galo de Renaues*, *Johannes Ursus*, *Jofredus* conuersus, *Guido Alenarii* miles, *Rober-*

tus famulus abbatis, *Rodulfus* et *Petrus* pueri et fratres et quidam alii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 69, n° CXVI.

N° 32.

1165/1177.

Girard, fils d'Huon d'Arc, confirme une donation de terres faite par son père à l'abbaye, et renonce à une miche de pain à laquelle il prétendait avoir droit chaque fois qu'il venait à Dijon, l'abbé en dédommagement lui remet 10 sols.

Girardus filius *Huonis de Archo* habebat querelam aduersus *Canonicos Sancti Stephani Diuionis*, dicens se debere habere michiam de cellario predictorum *Canonicon* quotiens pro negotio suo *Diuion* iret. Quod quia iam dicti *Canonici* non recognoscebant, donum quod pater suus fecerat in terris et pratis calumpniare cepit. Tandem salubri ammonitione conuictus, et donum sicut pater fecerat recognouit et concessit, et michiam condonauit et super altare *Sancti Stephani* per librum collectarium guirpiendo depositus. Qua propter, Abbas, karitatis gratia, ei X solidos dedit. Huius rei testes sunt ipse Abbas ex parte nostra, et *Guido Rufus* et *Johannes de Archo* et *Johannes Ursus*, *Canonici*; ex parte sua, *Garnearius* capellanus de *Arco* et *Waterius* uillicus de eadem uilla et *Ugo* frater eius et etiam *Tebaldus* conuersus de *Curbetun*. Hoc autem omnibus certum fiat.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 69, n° CXVII.

N° 33.

1165/1177.

L'abbé Hervé mande que sur la prière de Soynus, prévôt de Saz, il a admis son fils Jacob au nombre des chanoines, moyennant cession de tout ce qu'il possédait à Ahuy.

Ego Arueius Dei gratia Sancti Stephani Diuionensis Abbas et modernis et posteris notum facio quod Soynus prepositus de Saz humiliter a nobis petuit quatinus filium suum nomine Jacob pro Canonico recipere mus, insuper et aut alteri filiorum suorum, aut sibimet, aut etiam uxori sue, locum in Ecclesia nostra concederemus. Cuius petitioni ex consensu fratrum nostrorum benigne annuentes, predictum Jacob Canonicum fecimus et locum postulatum uni supradictorum concessimus. Ipse autem prepositus, uxore sua et filiis suis et Nichola genere suo laudantibus, donauit nobis quicquid habebat in villa Aqueductu et in territorio eius, exceptis tantummodo quibusdam gageriis, quas redimere nobis licebit cum uoluerimus. Testes sunt Aynardus, Galo, Martinus, Huo, Aymo, Richardus, Robertus, Humbertus et alii quamplures, Canonici et Nicholas gener prepositi et Robertus famulus noster.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, G. 125, f° 70, n° CXVIII.

N° 34.

1165/1177.

Aimon le Roux, malade, donne à l'église Saint-Etienne, par la tradition d'une pierre dans la main de l'abbé, tout ce qu'il possédait sur les dîmes d'Ahuy.

Manifestum sit omnibus presentibus et futuris quod dominus Arueius Abbas Sancti Stephani Diuionis uisitauit dominum Aimonem Rufum infirmitate laborantem, qui

de presentia Abbatis exhilaratus, gratia deuotionis compunctus et affectu pietatis, uiuens ut moriens, pro remedio anime sue, dedit Ecclesie Sancti Stephani per unum lapidem in manu predicti Abbatis, quicquid habebat in decimis Aqueductus in uino et annonae. Quod factum est presentibus filiis suis et laudantibus, silicet Huberto Lingonensi Canonico et Odone milite. Huius rei sunt testes Galo Canonicus, Petrus capellanus, Johannes de Villa Canonici reglares, Willelmus de Oriul, Hubertus de Porta, milites, et famuli predicti Aimonis, Petrus Asnerius, Augustinus, Walterius famuli et Petrus famulus abbatis.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 70, n° CXIX.

N° 35.

1165/1177.

Lettre sous le scel de Gauthier, évêque de Langres, de la donation faite à l'hôpital de Til-Châtel par Guillaume, seigneur de Martmet, entre les mains de l'abbé Hervé, de tout ce qu'il possède à Spoy.

Ego Galterus Dei gratia Lingonensis Episcopus notum facio omnibus quod Vuillermus dominus Martmet pro sua et parentum suorum animarum remedio, in elemosinam dedit fratribus Domus Dei de Tilicastro plenarium usum in nemoribus, in pratis, in planis, in aquis, in pascuis in finagio quod uocatur Cepetum: quam siquidem donationem ut securius possideret Domus Dei predicta, usum qui dictus est, accensiauit sex denariis annuatim circa festum beati Joannis Baptiste, omni occasione grauandi et exactione exclusa, exsoluendis. Donum autem istud et elemosinam recepit loco mei in manu sua, Herueius Abbas Sancti Stephani Diuionensis et ea Constantium predice Domus magistrum per lapidem unum inuestiuit: statutum etiam fuit quod si dissentio de reddi-

tione census fuerit, sine iudicio et teste credetur ueritati conuersi. Actum est hoc laude et assensu filiorum prefati *Vuillermi, Odonis et Aymonis*, omni etiam alia querela quam aduersus sepedictam *domum Dei* habebant sepulta et occlusa : quod ut staret firmius sigilli mei presentia et attestacione muniui : testes sunt *Jocerannus, Rodulphus, Joannes Canonici, Garnerus capellanus Tilecastri, Vuido de Monte Regali, Humberlus de Porta, Vuido de Marineo milites, Petrus de Hescelo, Hugo de Dist, Freroth, Petrus Berioth.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, (Arv.).

Nº 36.

1165/1177.

Lettre sous le scel de Guichard, archevêque de Lyon, de la cession d'une maison que l'abbaye possédait à Langres.

Notum sit presentibus et futuris quod Ecclesia *sanc*ti Stephani Diuionis** possidebat per elemosinam apud *Lingonas* domum quamdam que fuit fratris *Stephani* famuli domini *Fulconis* Archidiaconi. Dominus uero *Herueius Abbas* predice Ecclesie multis coactus precibus et mutua dilectione, commisit et accommodauit predictam domum *Domino Manasse linguonensi decano et Miloni socio suo et concanonico*, tali conuentione quod post obitum suum, uel si quacumque eam dimitteret occasione, et quo posset edificio uel melioratione, omni remota calumpnia, eam Ecclesie *sanc*ti Stephani** redderet absolute. Huic conuentioni interfuerunt de Canonicis regularibus *Diuionis, Jocerannus cantor, Petrus Terre capellanus, Johannes capellanus, Johannes de Uilla camerarius*; de Canonicis *Lingonarum, Milo de Sauz, Wido de Monesteio, Rodulfus de Confluente, Lanbertus de Couin, Bartholomeus Lucrator.* Hoc autem confirmatum est et laudatum in presencia

domini *Burchardi Ludonensis Archiepiscopi et Apostolice Sedis legati et sigillo suo signatum et corroboratum, ne alicui liceat a predicta conuentione deuiare.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig, G. 363 ; cop., G. 132, fo 11 (Arv.).

Nº 37.

Sans date.

Ulric de Longchamp et Aymon, son fils, donnent une partie de la terre de Broyes.

Manifestum sit omnibus presentibus et futuris, quod *Ulricus de Longo Campo et Aymo filius eius dederunt sancto Stephano diuionensi et fratribus Montisciconii quartam partem terre Breiarum Sennonarum et huius donacionis fuerunt testes: Canonici, Girardus, prior Montisciconii, Guido Rufus, Girardus cellararius, Stephanus; milites: Wido de Fauerneio, Wido Aillenardus, Theodericus de Genleio; clientes: Guillermus prepositus, Petrus prepositus, Paganus filius Guidonis Garnerii, Stephanus de Fauerneio.* Hoc donum laudauerunt uxores *Ulrici et Aymonis et Emilina coram predicto Girardo priore, Oldeberto sacerdote de Parrine, Girardo clero de Longocampo.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, fo 68.

Nº 38.

1165/1179.

Confirmation par Guichard, archevêque de Lyon, de la donation des églises de Mirebeau, Ahuy, Quetigny et Sennecey, faite par Gauthier, évêque de Langres, à l'abbaye de Saint-Etienne.

Ego *G. Dei gracia Lugdunensis Archiepiscopus, Apostolice Sedis legatus, donationem illam quam fecit dilectus*

filius noster *Galerius Lingonensis Episcopus, Ecclesie sancti Stephani Dyuionensis*, ratam habeo et ut intemera permaneat, sigilli nostri auctoritate confirmo, Ecclesiam videlicet *sanceti Petri de Miribello, Ecclesiam sancti Aniani de Aqueductu* cum capella sua de *Asneriis*, Ecclesiam *sanceti Martini de Quintiniaco*, Ecclesiam *sanceti Mauricii de Siriciaco*, ita nimurum ut predicta Ecclesia *sanceti Stephani* in prenominatis parochialibus Ecclesiis curam animarum habeat, beneficia quoque earumdem et omnes redditus integre possideat. Testes sunt *Guillelmus Abbas de Maceriis, Nycolaus magister Mormentis, Isaac notarius noster, Berardus clericus noster, Henricus de Canauis.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 1.

N° 39.

10 des calendes de janvier 1167.

Bulle du pape Alexandre III qui autorise les templiers de Dijon à établir une chapelle et un cimetière dans leur maison, mais sous la réserve des droits paroissiaux appartenant à l'abbaye de Saint-Etienne.

Alexander episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbatii et Canonicis sancti Stephani Dyuionis, salutem et apostolicam benedictionem. Vobis nobis conquerentibus quod Fratres Milicie Templi contra tenorem priuilegiorum Romane Ecclesie, infra parochiam Ecclesie uestre, oratorium fecissent, Fratres Templi qui fuerant ad nos pro causa ipsa transmissi, taliter responderunt sibi beneficio priuilegiorum Romane Ecclesie fere indultum, ut in proprio fundo construendi oratorium et cimiterium facultatem liberam habeant. Cumque tam hii qui pro fratribus uenerant quam dilectus filius noster H. dictus magister Domus de Morment qui responsaturus erat de

hac re, in consistorio nostro prudenter contendissent, et hinc inde rationes et allegationes et priuilegia quorum in medium coram nobis fuissent producta ; Nos, inspectis priuilegiis, rationibus plenius intellectis, communicato fratrum consilio, eiusdem fratribus oratorium et cimiterium in prescripto loco adiudicauimus, saluo nimirum iure parochiali Ecclesie uestre, ita uidelicet quod decimas parochianorum uestrorum non liceat ipsis exigere aut recipere, nec parochianos ipsos ad cotidiana officia uel ad sepulturam admittere et precipue in magnis sollempnitatibus et dominicis diebus, in quibus, postquam in Ecclesia uestra missam audierint, et infra septimanam, si Ecclesiam predictorum fratrum et deuotione uisitare uoluerint et missas uotiuas audire, uel de rebus suis sponte offerre, hoc illis nullus uestrum audeat prohibere. Transeuntes uero et peregrini ad Ecclesiam suam si uoluerint, libere et sine contradictione, accedant. Ut autem hec nostra diffinitionis sententia perpetuis temporibus inuiolabiliter obseruetur, eam auctoritatis Apostolice Sedis munimine duximus roborandam, statuentes ut nulli omnino homini liceat hanc paginam nostre institutionis et confirmationis infringere, uel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Beneuento X kal. januarii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 227, scellée sur lacs de soie jaune. Bulle disparue ; cop., G. 126, f° 34.

N° 40.

1170.

Consécration d'un autel et bénédiction du cimetière de Saint-Etienne, par Guichard, archevêque de Lyon.

Anno ab incarnatione Domini M^o C^o LXX° epacta I solaris cicli III consecratum est altare in scriptis *sancti Stephani* a dono *Guichardo Ludunensi Archiepiscopo* in honore Dei et sancte eius Genitricis *Marie* et *sancti Iohannis Baptiste* et *sancti Blasii* et *sancti Egidii* et *Omnium Sanctorum*. Posite sunt ibi reliquie de ligno *Domini*, de sepulchro *Domini*, de sepulchro *beate Marie* et *sancti Petri* apostoli, de uestimento *sancti Iohannis Baptiste*, de osse *sancti Laurentii*, *sancti Leodegarii*, *sancti Medardi*, *sancti Ambrosiniani*, *sancti Honorati*. Eodem die, id est idus septembbris, consecratum est cimiterium ab eo Archiepiscopo ante Ecclesiam *sancti Stephani* ab elemosina a dono *Guidonis Ellimardi*, a dono *Petri Bergoth*, a dono *Uallerini*, circa Ecclesiam *sancti Uincentii* et *sancti Medardi* usque infra Ecclesiam, per portas *sancti Stephani*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 67, n° CL.

N° 41.

1170.

Pierre et Guy, fils de Robert, villicus de Cuce, renoncent aux réclamations qu'ils élevaient contre la donation faite par leurs auteurs d'une partie de la dîme dudit lieu et d'un manse.

Tam futurorum quam presentium noticie tradimus quod *Robertus* terre uillicus de *Cuce* et *Martinus* frater eius pro remedio animarum suarum, Ecclesie *sancti Stephani Diuisionis* quartam partem decime de *Cuceio* et quoddam mansum secus uiam, respiciens hostium ecclesie,

Hoc donum postea querelauerunt filii *Robertii*, *Petrus* scilicet et *Guido*, qui tandem respicientes in presentiam domni *Arueii* abbatis, apud *Tilecastrum* uenerunt et predictam elemosinam supradicte ecclesie *beati Stephani* libere concesserunt et laudauerunt et in manu albatis fidem dederunt quod de eadem querela, omni deinceps tempore, pacem tenerent. Albas autem promisit quod uni eorum singlis annis usque ad X annos daret cappam I de sarcillis suis et si semel, uel bis in anno, *Diuisionem* uenirent, daretur eis refectione, siue duo denarii, ita ut, prius mortem eorum, nullus successorum eorum in predicta ecclesia aliquid debiti uel costume haberet, uel clamaret. Factum est hoc anno ab incarnatione Domini M. CLXX. Testes sunt *Girardus de Aspero Monte*, *Aymo*, *Mauricius*, *Guido de Aspero Monte*, *Johannes canonici*, *Natalis clericus*, *Claretus de Cuceio*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 59, n° XCVII.

N° 42.

1170.

Rainaud, fils de Payen le Monnaye, renonce au droit qu'il prétendait à la dîme de la Terre Verte entre Pouilly et Ruffey.

Mordernis et posteris notificamus quod *Rainaudus*, filius *Pagani Monetarii*, quirpiuit et obtulit super altare *sancti Stephani Diuisionis* quicquid habebat uel et calumpniabatur in decima terre illius que uocatur *Terra Uiridis*, que uidelicet terra continetur inter *Puilleum* et *Ruseum*. De terra ista tam nos quam monachi totam decimam habemus, monachi medietatem et nos medietatem. Testes sunt *Guillermus de Oriul*, *Gibuinus Monetarius*, *Iohannes de Besa*, *Petrus Burgorellus*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 59, n° XCVI.

N° 43.

Vers 1170.

Charte de Hugues III, duc de Bourgogne, qui engage pour 1000 livres à l'abbé Hervé et au monastère de Saint-Etienne tous ses droits sur ses hommes de Dijon, les revenus de la Porte des Chanoines et le droit d'établir une poterne entre la maison des Templiers et le pont de l'Ouche.

Ego Hugo Dux Burgundie omnibus fidelibus notifico Erueyo Abbati et ceteris Canonicis Ecclesie Beatissimi Protomarthritis Stephani, me in vadimonio concessisse pro mile solidis *Divionis* monete, quidquid iuris habebam in hominibus eorum *Divionis* sive de regali iustitia, sive alio modo; hoc enim excipitur quod si aliquis eorum in foro factum aut bellum fecerit et forofactum cognitum fuerit, ipsa iustitia mea erit; si autem forefactum negatum fuerit, famuli mei per manum prefati Abbatis de accusato iustitiam accipient. Concessi etiam predictis Canonicis portam quae dicitur *Porta Canonicorum* cum redditu ipsius, quamdiu ista gageria steterit. Et si quis famulorum meorum ex his que predicta sunt aliquid infregerit vel predictos homines angariaverit, sive damnum intulerit, ex quo mihi iudicatum fuerit, infra quatuordecim dies reemendare et damnum resarcire fecero. Hoc denique non est praetermittendum quam praedictis Canonicis, inter *Domum Templariorum* et pontum *Oschare*, posseum concessi facere et in perpetuum possidere. Hec autem ut inviolata permaneant, super sanctum altare *Sanctissimi Protomartiris Stephani* iureiurando tenere firmavi et sigilli mei his litteris impressione roboravi. *Guierdus de Faverne*, *Aymo de Divione*, *Guilermus de Orgul*, *Pontius Chanlarz*, *Bartholomeus Chambarius* huius rei testes sunt et obsides et iureiurando firmaverunt, quia si ex his que praedixi exorbitare voluerent et damnum si illatum fuerit, Canonicis restituere noluero, ipsi de pro-

priis damnum restituent aut donec restituant, *Divioni* obsides stabunt. Sunt vero huius rei testes alii plures *Herveius Abbas*, *Rodulphus prior*, *Galo Rufus*, *Girardus de Aspero Monte*, *Joannes de Archo*, *Robertus de Pesmis*, *Guilelmus*, *Robertus*, *Henricus de Chanavis*, *Wibertus capellanus*, *Galo Eschalsons*, *Clemens ventarius*, *Huo li* sergans.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 122 ; cop., G. 126, f° 45 ; copie de Gautret, not. apost., G. 193.

N° 44.

Vers 1170.

Lettre sous le sceau de Gauthier, évêque de Langres, de la donation faite à l'abbé Hervé par Renier de Rivel, chanoine de Langres, de tout ce qu'il avait de gage sur les biens de Guy, archidiacon et trésorier de l'église Saint-Pierre de Langres.

Quum mortalium mentes multociens intercipit oblivio, ea propter que ab ipsis geruntur litterarum apicibus ad sequencium memoriam, sepius commitenda, ego, *Galterus Dei gratia Lingonensis Episcopus*, presentibus et futuris litterarum attestatione notifico, quod *Rauierius de Rivel* Lingonensis Canonicus, pro remedio anime sue et anime *Poncii auuncli* sui, Lingonensis Archidiaconi, dedit Domino *Herueio Abbati* et Ecclesie *sancti Stephani Divionis* per manum nostram quod habebat de guageria pro triginta libris *Trecensis* monete a domino *Guidone* Archidiacono et Thesaurario in Ecclesia *sancti Petri Lingonensis*, et in pratis, et in terris cultis et incultis, et censibus, et terciis, et decimis, cum redditibus Ecclesiarum et ministrorum iusticiis sicum predictus Archidiaconus *Guido* possidere solebat, que omnia sunt de iure Ecclesie *sancti Petri*. Hanc donationem concessi et laudaui et mei impressione sigilli confirmaui, ideo ut memoriter reco-

latur et impugnator veritatis securius propellatur. Testes sunt dominus *Girardus Lingonensis Archidiaconus* et abbas *sancti Petri Barrensis*, decanus, *Johannes de Villa, Diuionensis Canonicus*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 173.

N° 45.

1171.

Donation des églises de Cussey et de Grancey par Gauthier, évêque de Langres.

Notum sit praesentibus universis et futuris quod ego *Galterus Dei gratia sancte Dei Lingonensis Ecclesie humilis minister dedi Ecclesie sancti Stephani Diuionensis, parochiale Ecclesiam de Cusseio et de Granceio libere et perpetuo possidendam. Inuestiui autem cura illius Parochiae Arueium tunc temporis dictum Abbatem prae-fate Ecclesie sancti Stephani, ita ut licenter possit ipse et sui successores, in parochia saepe memorata, ordinare et substituere presbyterum suum canonicum, siue alium, liberum et immunem ab omni exactione et substitutum inuestire cura illius Parochie. Acta sunt hec laudante Hugone de Riueria Archidiacono et Arnaudo de Chasue, decano. Testes sunt huius rei Walo, Girardus de Aspero Monte, Canonici, Constantius de Acellis decanus, Parisius de Gemellis. Facta est carta illa et sigilli nostri auctoritate munita anno ab Incarnatione Domini centesimo septua-gesimo primo.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 2 ; G. 138, f° 3 ; G. 214 (Arv.).

N° 46.

1171.

Charte de Gauthier, évêque de Langres, qui donne à l'abbaye les églises de Cussey-les-Forges et Grancey-le-Château.

Notum sit presentibus et futuris quod ego *Galterus Dei gratia Lingonensis Episcopus, dedi Ecclesie sancti Stephani parochiam de Grance et de Chuce perpetuo possi-dendam, laudante et implorante Ogero, qui tunc temporis capellanus erat illius parochie, sub hoc tamen tenore, quod redditum eiusdem parochie, idem Ogerus, tota uita sua, medietatem liberam et absolutam habebit et ultra confessiones ; si tamen, sanus uel infirmitate labo-rans, predictus Ogerus habitum religionis et serenitatem (?) Ecclesie sancti Stephani postulauerit, eum liberum et sine omni exactione recipient Canonici. Testes sunt Hugo Archidiaconus, Hunaudus Episcopi capellanus, Arnaudus decanus de Chasnedo, Waulo et Girardus de Aspero Monte et Guido de Fosserio, Canonici eiusdem Ecclesie. Actum est hoc anno ab incarnatione Domini M° C° LXXI°.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 214.

N° 47.

Vers 1171.

Pierre, cardinal de Saint-Chrisogon, légat du pape, mande que Guiard de Fauverney, chevalier, a donné à l'abbaye tout ce qu'il possédait à Quetigny.

Petrus Dei gratia Sancte Romane Ecclesie presbyter cardinalis, tituli sancti Chrisogoni, Apostolice Sedis Legatus, omnibus ad quos presentes littere peruererint, salutem in Domino. Notum sit universitati uestre quod Guiardus, miles de Fauerna, in presentia nostra constitutus, libere et sine omni conditione, concessit in perpet-

tuam elemosinam Abbatie *beati Stephani Ditionis*, quicquid iuris habebat et reclamabat in uilla que dicitur *Quintiniacus* et Abbatem eiusdem Ecclesie coram nobis et multis aliis de eadem elemosina inuestiuit. Dux etiam *Burgundie* idem donum, nobis presentibus, laudauit et quicquid ipse habebat uel habiturus erat in eadem uilla, quolibet titulo, eidem Abbatie in perpetuum concessit et se defensurum promisit. Ut igitur hoc donum perpetuis temporibus inconcussum et firmum permaneat, presenti scripto fecimus annotari et sigilli nostri impressione muniri.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 380 ; cop., G 126, f° 38.
Vidimus du mois de juin 1250.

Nº 48.

2 des ides de mars 1172.

Bulle du pape Alexandre III qui confirme les biens et priviléges de Saint-Etienne.

Alexander episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Herveio Abbatii Sancti Stephani Ditionensis ejusque fratribus tum praesentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuam memoriam. Apostolici moderaminis clementiae convenit religiosos viros diligere et eorum loca pia protectione munire; dignum namque et honestati conveniens esse dinoscitur ut qui ad Ecclesiae regimen, Domino disponente, assumpti sumus, eas et a prauorum hominum nequitiiis tueamur et Apostolicae sedis patrocinio muniamus. Ea propter, dilecti in Domino filii, praefatam ecclesiam in qua divino mancipati estis obsequio sub beati Petri et nostra protectione suscepimus et praesentis scripti patrocinio communimus. In primis siquidem statuentes ut Ordo Canonicus qui secundum Deum et beati Augustini regulam in eodem loco noscitur

institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Praeterea quascumque possessiones, quaecumque bona eadem ecclesia in praesentiarum juste et canonice possidet aut in futurum, concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, praestanti Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant in quibus haec propriis duximus exprimenda vocalibus, locum ipsum in quo praenominata ecclesia in honore beati protomartiris dedicata est cum cimiterio infra murum *Castri*, ecclesiam *Sancti Medardi* cum capella *Sancti Vincentii* et cimiterio et decimis, capellam *Sancti Jacobi de Crimoleto*, cum capella *Sanctae Mariae de Foro*, ecclesiam *Sancti Martini de Fixins*, *Sancti Symphoriani de Breschon* et cimeteriis.

Adjicientes insuper ut praefatae ecclesiae regulares canonici libere et absque contradictione in parochialibus ecclesiis ubi tres vel quatuor manserint, instituantur, quorum unus curam sucipiat animarum.

Sane novalium vestrorum quae propriis manibus aut sumptibus colitis sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus a vobis decimas exigere praesumat. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat praefatam ecclesiam temere perturbare aut ejus possessiones auferre; vel ablatas, retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed illibata omnia et integra conserventur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate, et Diocesani Episcopi canonica justitia.

Si qua igitur in futurum, ecclesiastica secularisve persona, hanc nostrae constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo tertio commonita, nisi praesumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate

careat reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate, cognoscat, et a Sacratissimo Corpore et Sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesus Christi aliena fiat atque in extremo examine, districtae ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax D. J. C. quatenus et hic fructum bonae actionis percipient et apud districtum Iudicem premia aeternae pacis inveniant. Amen.

Sic signatum: ego *Alexander Catolicae Ecclesiae episcopus subscrispsi. Ego Ubaldus Ostiensis episcopus, subscrispsi. Ego Galterius Albanensis episcopus subscrispsi. Ego Joannes presbiter cardinalis Sanctorum Joannis et Pauli Limachii subscrispsi. Ego Guillelmus presbiter cardinalis tituli Sancti Petri ad Vincula, subscrispsi. Ego Bolo presbiter cardinalis Sanctae Pudentianae tituli. Ego Petrus presbiter cardinalis tituli Sancti Laurentii in Damaso subscrispsi. Ego Joannes presbiter cardinalis tituli Sancti Marci subscr. Ego Arditio diaconus cardinalis Sancti Teodori subscrispsi. Ego Vuithmudius diaconus cardinalis Sancti Adriani s. Ego Hugo diaconus cardinalis Sancti Justi juxta templum Agrippe, subscr. Ego Vetellus diac. card. Sanctorum Sergii et Bacchi, sub. Ego Petrus diac. card. Sanctae Mariae in Aquiro. Ego Hugo diac. card. Sancti Angeli subscrispsi.* Data signie per manum *Gratiani Sanctae Romanae Ecclesiae subdiaconi et Notarii secundo idus martii, inductione sexto, Incarnationis dominicae anno millesimo centesimo septuagesimo secundo, pontificatus vero domini *Alexandri* papae tertii anno quarto decimo.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 25 (Arv.).

Nº 49.

1172.

Fondation de la Sainte-Chapelle par Hugues III, duc de Bourgogne.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen. Ego *Hugo dux Burgundiae* notum uolo esse praesentibus et futuris, quoniam *Ierosolimam* proficiscens, pro nimia maris perturbatione et imminentis periculi acerbitate, tam ego quam omnes qui mecum in nauigio erant, grauiter perterriti fuimus; ea propter, uotum faciens Deo, promisi me constructurum, in mea curte, apud *Divionem*, ecclesiam in honorem *Sanctae Dei Genitricis Mariae et beati Joannis Euangelistae*, unde factum est ut in redditu meo, *Romam* ueniens, quod uoueram per manum bonaë memoriae *Alexendri Summi Pontificis*, Deo obtuli et Apostolica auctoritate quemadmodum in auctentico scripto quod ab eo impetraui, continetur, confirmari feci. Cum autem rediisse gratia Dei, conuocatis amicis et multis honestis uiris, decem clericos, pro remedio animae meae et praedecessorum successorumque meorum salute, Deo in perpetuum seruituros, apud *Divionem* institui, quibus laudante *Aalide* uxore mea et *Odone* primogenito meo, in eadem uilla in proprios usus, redditus assignauit, uidelicet quidquid habebam de ventis, et astalagium quod mihi debebant panifici et calceamentorum constructores et placitum generale concessi etiam iisdem clericis ut eamdem habeant apud *Divionem* libertatem quam habent ecclesiae principales, scilicet duae quae in ea sunt et milites. Quoniam autem ecclesia ista specialiter mea est et praecipuum tribulationis meae refugium et oblatio Deo uotiu Liberatori meo, concessi ei plus quam caeteris, ut uidelicet clerici et deseruientes liberum habeant attractum, in uilla diuionensi eodem modo quo ego habeo, id est libertatem retinendi homines eamdem quam ego habeo in uilla diuionensi; dedi etiam eisdem

clericis tres de hominibus meis ad sufficiendum ecclesiae suae thus, oleum et ceram, quia nullos adhuc habebant homines, qui uidelicet tres homines et seruientes clericorum qui de domo et mensa eorum erunt, alii quoque eorum homines quos, Deo largiente, praedicto, uel alio iusto modo poterunt acquirere, ab omni exactione et tallia, seu quacumque consuetudine, omnino liberi erunt.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 29 (Arv.).

N° 50.

Vers 1173.

Accord entre l'évêque de Langres et l'église de Saint-Etienne d'une part, et le duc Hugues III d'autre part, au sujet de la chapelle que celui-ci voulait faire construire.

Petrus Dei gratia sancte Romane Ecclesie presbyter Cardinalis, tituli sancti Grisogoni, Apostolice Sedis legatus, omnibus ad quos presentes peruererint littere, salutem in Domino. Uniuersitati uestre notum fieri uolumus quod cum querela que inter uenerabilem fratrem nostrum Galterum Lingonensem Episcopum ac Canonicos beati Stephani et illustrem Ducem Burgundie super capella eiusdem Ducis apud Dyuionem construenda, uertebatur, nobis a Domino Papa delegata fuisset, partibus coram nobis institutis, eas ad concordiam studuimus renocare. In hanc itaque compositionis formam unanimiter conuererunt: ut in predicta capella a Canonicis eligatur Decanus qui Episcopo hommagium exibebit. Episcopus in predicta capella eiusque successores unam habebunt prebendam, ita tamen quod ab Episcopo Lingonensi, ea prebenda cetere assignetur persone in his que memoratus Dux capelle contulit siue postmodum est collaturus, si exinde molestiam Dux aliquam Canonicis capelle intulerit. Episcopus exercere iusticiam non habebit ne

Canonicos procurationis alteriusue exactionis onere grauabit; ecclesia *Sancti Stephani* ibidem unam prebendam cum integritate fructuum habebit. Cimiterium nunquam facient Canonicci capelle in villa commorantes, nec etiam alibi quam apud *Sanctum Stephanum* sibi eligent sepulturas, aut habitum religionis suscipient, nisi quandiu sani et incolumes extiterint, ad aliam ecclesiam migrauerint. Statutum est preterea et communis assensu Canonicorum capelle ipsius quoque Ducis approbatum ut Dominus Papa eiusque successores annum canonem unius marce in ipsa capella, annuatim percipiant. Ut autem hoc futuris temporibus ratum et inconcussum permaneat, presentis scripti auctoritate id duximus confirmare et sigilli nostri impressione munire.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 22. / 1247. f° 4 verso

N° 51.

Vers 1173.

Accord entre le duc de Bourgogne et les chanoines de Saint-Etienne sur le même sujet.

*Galderus Dei gracia Lingonensis Episcopus, omnibus ad quos iste littere peruererint, salutem. Uniuersitati uestre notum fieri uolumus quod querela illa que inter Hugonem, illustrem Ducem Burgundie et Canonicos Ecclesie beati Stephani Dyuionis super capella eiusdem Ducis apud Dyuionem construenda, uertebatur, utribusque partibus coram nobis constitutis, et sibi inuicem ad pacis bonum conscientibus, hoc modo terminata est, uidelicet ut Ecclesia *Sancti Stephani* in predicta capella, annuatim unam prebendam cum integritate fructuum habeat. Canonicci capelle in villa commorantes, cimiterium nunquam facient, nec etiam alibi quam apud *Sanctum Stephanum* sibi eligent sepulturas aut habitum*

religionis suscipient, nisi quandiu sani et incolumes extiterint, ad aliam ecclesiam migrare uoluerint. Testes sunt *Manasses archidiaconus, Petrus decanus de Barro, Guillelmus miles de Oriul, Nycholaus capellanus, Wido Rufus, Aymo Rufus.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 22.

N° 52.

1173/1177.

Richard d'Arc, chevalier, confirme à Saint-Etienne le droit d'usage dans tous ses bois, donné par son père Mainfroid.

Ego *Galtherus* Dei gracia Lingonensis Episcopus, manifestum uolo fieri posteris nostris quod *Richardus de Arcu*, miles, ueniens in presencia nostra, in Ecclesia sancti Stephani, ante altare sancti Petri, presente Domino Herueyo abbatte, recognouit patrem suum *Maynfreduum* dedisse plenarium usum et percussum (percussum) in omnibus siluis, aquis et terris suis, ecclesie sancti Stephani *Dyuionis* et horreis de quibus predicte ecclesie annona et uinum in cellario suo deffertur, eo pacto quod si aliquid dampnum inferetur, capitale tamen redderetur. Hec omnia predictus concessit *Ricardus*. Nos uero sigilli nostri impressione confirmamus. Presentes fuerunt et testes: de Canonicis, *Guido Ruffus, Johannes frater predicti Richardi, Johannes de Uilla, Rodulphus et Jocerannus, Johannes decanus Dyuionis, Nocherius clericus, Hunaudus capellanus noster, Pronus capellanus de Norgiis.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 107.

N° 53.

1174.

Girard de Montsaugeon, archidiacone, donne à Saint-Etienne une maison à Langres, près l'église Saint-Pierre.

Ego *Galtherus*, Dei gracia Lingonensis Episcopus, presentibus et futuris notum facio quod *Giraldus de Montesalionis*, dilectus Ecclesie nostre archidiaconus, pro remedio anime sue, per manum meam et assensu meo, donauit Deo et Ecclesie sancti Stephani et Canonicis ibidem Deo seruientibus domum suam linguonensem, que contigua est Ecclesie sancti Petri, sicut die illa ipse possidebat. Quod ut ratum sit et firmum, presentis paginule scripto commendaui et saluo iure Linguonensis Ecclesie, sigilli mei attestatione confirmaui. Actum est hoc anno incarnati Uerbi Dei M^o C^o LXX^m III°. Testes sunt huius rei *Hunaudus capellanus meus*, per cuius manum tradita est hec cartula, *Petrus decanus Barri, Erembertus magister Lingonensis, canonicus, Johannes de Uilla, Johannes de Sarrigne* prefate Ecclesie sancti Stephani *Diuionis* Canonici.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 363.

N° 54.

Calendes d'avril, vers 1175.

Le pape Alexandre III confirme Saint-Etienne dans la possession de ses moulins.

Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbati et Canonicis sancti Stephani *Diuionensis*, salutem et apostolicam benedictionem. Iustis petentium desideriis dignum est nos facilem prebere consensum et uota que a rationis tramite non discordant effectu sunt prosequende complenda. Ea propter, dilecti in Domino

filii, uestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, molendina que iuxta *Diuionem* habetis et clausas molendinorum ipsorum, sicut eadem molendina et clausas rationabiliter possidetis, uobis et Ecclesie uestre, autoritate apostolica confirmanus et presentis scripti patrocinio, communimus, statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere uel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum *Petri* et *Pauli*, apostolorum eius, se nouerit incursum... *Ferentino* kal. aprilis.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 289.

Nº 55.

4 des calendes de mai, vers 1177.

Confirmation par le pape Alexandre III de l'accord passé entre l'évêque de Langres, l'église Saint-Etienne d'une part, et le duc de Bourgogne d'autre part, au sujet de la chapelle que celui-ci voulait construire.

Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei, uenerabili fratri Lingonensi Episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. Relatum est auribus nostris quod inter te et Ecclesiam sancti Stephani Dyuionensis et nobilem uirum Ducem Burgundie, nepotem tuum, super capella construenda Dyuione, per manum dilecti filii nostri Petri tunc sancti Grisogoni presbiteri cardinalis, Apostolice Sedis Legati, de communi assensu et uoluntate utriusque partis, compositio facta est et hinc inde suscepta, ita quidem quod predicta capella de iure tuo et Ecclesie tibi commisso esse debeat, sicut cetere ecclesie tui Episcopatus. Quam utique compositionem sicut de beneplacito utriusque partis tacta est hinc inde suscepta, ratam habentes et firmam, auctoritate apostolica confirmamus et

presentis scripti patrocinio, communimus, ita quidem quod de eadem capella nobis et successoribus nostris unam marcam argenti soluas, sicut Dux statuit, annuatim. Decerninus ergo ut nulli omnino liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere uel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpxerit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum *Petri* et *Pauli* apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum *Ferrario* III kal. maii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 32.

Nº 56.

3 des nones de février, vers 1177.

Confirmation par le pape Alexandre III de la transaction ménagée entre les mêmes par Pierre, cardinal de Saint-Chrisogon.

Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbatii et fratribus sancti Stephani Dyuionis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum teneamur ex debito suscepti regiminis, paci singulorum intendere, studendum nobis est et sumimopere sat agendum, ut temeritate quorumlibet, reuocari non possit in posterum, quod est amicabili compositione staturum. Sane cum iam pridem, inter uos et dilectum filium nostrum nobilem uirum Ducem Burgundie, pro capella quadam, quam infra parochiam uestram dicitur construxisse, controversia mota fuisset, tandem in presencia dilecti filii nostri Petri tunc sancti Grisogoni presbiteri cardinalis, Apostolice Sedis legati, sicut ex scripto quodam manifeste nobis innotuit, amicabilis exinde facta est compositio et ad perpetuam memoriam futurorum, scripto auctentico roborata. Nos itaque paci et quieti uestre in posterum prouidere uolentes, prescriptam compositionem sicut de assensu partium facta est et hinc inde suscepta et in

scripto auctentico continetur, ratam habemus et firmam, eamque auctoritate apostolica confirmantes, presentis scripti patrocinio, communimus, statuentes ut nulli omnino homini liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, uel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum apud Montem Garganum, III nonas februarii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 33.

N° 57.

1178.

Gauthier, évêque de Langres, donne aux chanoines de Saint-Etienne la liberté d'élire leur abbé et concède au monastère les églises de Notre-Dame, de Saint-Michel, de Saint-Médard et de Saint-Nicolas de Dijon.

Galterus, Dei gratia, Lingonensis Episcopus, omnibus in posterum. Ex iniuncto nobis officio et diuine pietatis intuitu, ecclesiis nobis commissis quietem tranquillam preparare et earum bona et dignitates pro posse nostro, canonice tamen et iuste, ampliare et ampliata fauere, debemus. Inde est quod dilecte filie nostre Ecclesie beati prothomartiris Stephani Dyuionensis et Canonicorum ibi sub regula uiuentium, utilitati perpetue et quieti prouidentes, liberam et electionem Abbatis per temporum successionem, concedimus. Addimus etiam quod Abbas loci illius, quicumque erit, curam animarum quatuor parochiarum dyuionensium recipiat habeatque ab Episcopo, sancte Marie uidelicet, sancti Michaelis, sancti Medardi et sancti Nicolay. Ut autem hoc inconcussum et stabile permaneat, presenti scripto perpetua et tenaci uiendum memoria commendauimus et sigilli nostri

auctoritate confirmauimus. Actum est hoc anno ab Incarnatione Dei M^o centesimo LXXVIII°. Huius rei testes sunt : *Wiardus magister Morment, Hunaudus capellanus meus, Herembertus de Rubeo Monte, Herduinus lingonenses Canonici ; de Canonicis Ecclesie illius, Raduphus prior, Petrus sancti Medardi, Johannes de Sauigneo, sancte Marie capellani ; de seruientibus eiusdem ecclesie, Willermus neittarius, Petrus Cocus.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 1.

N° 58.

Vers 1178

Gauthier, évêque de Langres, donne à l'abbaye les églises de Notre-Dame, de Saint-Nicolas, de Saint-Pierre, de Saint-Michel et de Saint-Médard de Dijon, avec pouvoir à l'abbé de les administrer.

Ego Galterus Dei gratia Lingonensis Episcopus, praesentibus et futuris notum facio me donasse Ecclesiae sancti Stephani Diuionensis quidquid habebam in Ecclesiis beatae Mariae, beati Petri, beati Michaelis, beati Nicolai, beati Medardi Diuisionis, nihilque in eis retinuisse, statuens uidelicet ut quicumque Ecclesiae sancti Stephani diuionensis, perpetuis deinceps temporibus, abbas extiterit, praedictarum Ecclesiarum parochialium curam, remota omni calumpnia, habeat et quibuscumque sacerdotibus administrationem distribuat seu committat ; quas quidem Ecclesias seu earum capellanos a sinodo et a qualibet exactione, deinceps et immunes esse decernimus ; saepedictae Ecclesiae beati Stephani iuri et dominio omnimodo mancipauimus. Hanc autem donationem laudauit Hugo uenerabilis archidiaconus noster.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 194 (Ary.).

N° 59.

Vers 1178.

Même objet que la charte précédente.

Ego Galterus Lingonensis Episcopus considerans Ecclesiam sancti Stephani Diuionis tenuitate rerum temporaliū pregrauari, paterna pietate eidem compassus, accersum ad me Hugonem de Rueria, uenerabilem archidiaconum nostrum et decanum nostrum Diuionensem, communitatoque eorum consilio, pari assensu et communi uoluntate, libere dedimus et concessimus prefate Ecclesie quicquid habebamus uel tenebamus in Ecclesiis beate Marie, beati Nicolay, beati Petri, beati Michaelis et beati Medardi Diuionensis, nichil nobis in dictis Ecclesiis penitus retinendo, statuentes videlicet ut quicumque Ecclesie sancti Stephani Diuionis perpetuis deinceps temporibus, abbas extiterit, pleno iure, predictarum parochialium Ecclesiarum curam et administrationem, remota omni calumpnia, habeat et possideat. Ut autem nostra concessio omni sequenti tempore rata et inconuulsa permaneat, studuimus presentem cartulam et sigilli nostri auctoritate communire et testium annotatione roborare. Testes sunt Wiardus magister Mornment, Hunaudus capellanus meus, Herembertus de Rubeo Monte, Herduinus lingonenses Canonici.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 194 (Arv.).

N° 60.

1178/1189.

Donation des dîmes de Thenissey par Etienne, évêque d'Autun, à Milon, abbé de Saint-Etienne.

Ego Stephanus Dei gratia Eduorum Episcopus, notum fieri uolumus presentibus et futuris quod dedimus et con-

cessimus in presencia Capituli Eduensis Ecclesie sancti Stephani Dyuionis decimas de Tenisse perpetuo possidentas, et hoc factum est tempore Milonis prefate Ecclesie Abbatis. Testes sunt Hugo decanus Eduensis Ecclesie, Hugo cantor, Renaudus prepositus, Bertrardus, Theobaldus, Hugo de Moncesni eiusdem Ecclesie Canonici. Ut autem hec perpetuum habeant rigorem, sigilli nostri munimine hec cartula roborata est.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 400, cop., G. 126, f° 11.

N° 61.

1178/1198.

Mathieu, chanoine de Langres, donne à l'abbé Milon le chasement des dîmes de Cheveigne ; il le reprend de l'abbé avec clause de retour à l'abbaye après sa mort.

Matheus Lingonensis Canonicus, nepos Garnerii Lingonensis Archidiaconi qui Ecclesiam de Cheueigne, cum aliis beneficiis dedit Canonicis sancti Stephani, ad laudem et consensum predicti Garnerii guerpuit in manum Domini Milonis Abbatis, casamentum de decimis de Cheueigne quod suum erat proprium et quod possidebat sine alicuius dominio libere. Idem etiam Matheus recepit hoc predictum casamentum a predicto Abbate et ab Ecclesia ita quod post obitum suum pro se de hoc casamento, fieret sancto Stephano helemosina. Hoc factum est in presentia domini Johannis prioris Cisterciensis et magistri Galterii monachi et medici, Nicholai capellani Ducis, Petri, Rodulfi, Hugonis Canonicorum. Ex parte Mathei fuerunt Dominicus capellanus et familiaris Lambertus.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 70, n° CXX.

N° 62.

1178/1198.

Wido, petit-fils de Garnier de Blaisy, confirme la donation du territoire de Chevrey, faite par son aïeul à l'abbaye.

Quoniam multociens beneficia Ecclesiis a fidelibus collata aut cupiditate successorum inficiando retrahuntur, aut posteritate temporum obliuioni traduntur, ut uigili memoria teneantur, non inconuenienter, sed utili prouidentia, cartulis inscribuntur, ut facilius ad memoriam reuocentur; ea propter, uolumus hac presenti descriptione omnibus notum fieri quod *Wido filius filie Domini Garnerii de Blaseio* territorium de *Cheure* cum nemore et pratis et suis appendiciis, sic predictus *Garnerius* auus suus Ecclesie *sancti Stephani Diuionis* ante dederat, et ipse concessit et dedit et super altare sancti iamdicti *Stephani*, in presentia domini *Milonis* Abbatis, per quendam librum posuit. Huius donationis testes sunt de canonicis *Johannes* prior, *Guido de Beaumont*, Magister *Hugo*, *Eraudus de Tilecastro*, *Johannes de Barra*, *Joce-rannus Lingonensis*, *Arueius puer*; de militibus *Galterus* frater predicti *Garnerii*, *Johannes Grosuilen*, *Guiardus de Granceio*, *Willinus de Orgeus*. De aliis *Petrus*, *Ugo de Blaseio*, *Odemarus* et *Petrus de Aqueducta* et multi alii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 70, n° CXXI.

—
N° 63.

1178/1198.

Mention des redevances dues par les hommes de Domois.

Notum sit omnibus presentibus et futuris quod homines de *Demois* debent Ecclesie *sancti Stephani Diuionensi* X minas bladii, medietatem aduene et medietatem frumenti, ad festum sancti Remigii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 70, n° CXXII.

N° 64.

1178/1198.

Addon de Fontenelles, chevalier, après de nombreux dommages causés à l'abbaye, restitue tout ce qu'il avait usurpé.

Notum sit presentibus et futuris, uidentibus et audiencibus quod *Addo de Funtenellis* miles, plurima dampna intulerat iniuste Ecclesie *sancti Stephani* et eius membris, maxime domibus de *Fagia* et de *Viridi Fonte*. Tandem penitencia ductus, uenit in presencia domini *Milonis* Abbatis eiusdem Ecclesie et *Guidonis de Folato*, prioris, et Ricardi tunc subprioris, et domini *Aymonis* militis, cognomine *Chanlart*, et humilians se et satisfaciens Abbatii, guerpiuit quicquid calumniabat in terris, in pratis, in nemoribus, in domibus que pertinent ad Ecclesiam *sancti Stephani*, presentibus et testibus de Canonicis, *Constancio*, *Nicholao*, *Clemente* et *Mauricio* et *Duranno*, conuerso; Abbas uero pro memoria... X solidos predicti militis redemit et ei quartam uini transmisit.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 70, n° CXXIII.

—
N° 65.

1178/1198

Guibert, chanoine de la chapelle du duc, abandonne à Saint-Etienne les droits qu'il pouvait prétendre sur le four du *Castrum Diuionis*. Il donne aussi ses vignes de Talant et une maison devant l'église Saint-Michel.

Huius scripti testimonio notum sit presentibus et futuris quod est *Guibertus*, *Canonicus capelle Ducis*, quum detentus infirmitate, in extremis laboraret, euocatis ad se quibusdam de Canonicis Ecclesie *sancti Stephani Diuionensis*, *Cunstancio* scilicet priore, *Aimone* dubitato, *Girardo de sancta Maria* et aliis quampluribus, de furno

Castri Diuionis, qui est iusta domum *Gileberti* furnerii, quem Ecclesie *sancti Stephani* *Diuionis*, sine alicuius parte, multi esse asserebant, memoriter et sub periculo anime sue, rei ueritatem exposuit, scilicet ipse predictum furnum una ex *Villeberto* furnerio, sicut ex confessione sua patuit, per multos annos iniuste tenuerint, tandem penitencia ductus, super tanta inenmoditate, prefatis Canonicis ueniam petens, in presencia donni *Milonis* Abbatis, astanticus duobus nepotibus suis *Stephano* et *Henrico*, recognouit quod neque ipse, neque *Villebertus* in eodem furno aliquid hereditario iure reclamare deberent, si quidquid in eodem furno siue iuste, siue iniuste tenuisset, an uiueret aut moreretur, libere Deo et Ecclesie *beati prothomartiris Stephani*, guerpuit. Preterea, uineas de *Tilecastro*, in territorio *Aqueductus* sitas, quas pro XI libris pignori obligatas tenebat, Ecclesie similiter donauit. Donauit etiam Ecclesie nostre pro remedio anime sue, unum iornalem uinee et dimidium in monte qui dicitur *Talanz* perpetuo possidendum. Sciendum est etiam quod idem *Guibertus* domum suam lapideam, muro *Castri Diuionis* cunquam, que est iuxta cellarium *Saieste* (?), ante Ecclesiam *beati Michaelis*, *Stephano* clero, nepoti suo, quandiu uiueret possidendam donauit, tali tamen condicione quod idem *Stephanus*, neque *Henricus* frater suus, neque aliis aliquis ad quem hereditas domus de iure redierit, nulli homini Ducis uel cuilibet alii, nisi de potestate et dominacione Ecclesie *beati Stephani*... nullatenus uendere uel pignori obligare poterunt.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, f° 70, n° CXXIV.

N° 66.

1180.

Charte du due Hugues III confirmant la donation faite à Saint-Etienne par Josbert de Grancey de tout ce qui lui appartient sur la dîme de Vannaire.

Ego Hugo dux Burgundie notum fieri uolo tam presentibus quam futuris quod *Josbertus de Grancey*, Ecclesie *sancti Stephani* *Diuionensis* quicquid habebat in decima de *Uennayres*, pro salute anime sue, in perpetuum concessit, assensu meo et laude mea. Huius donationis testes sunt *Wiardus Merceirs* (?), *Lucas de Trecis*, *Boynus* prepositus *Castellionis*, *Calo de Grancey*, magister *Hugo*, *Oraudus* Canonicus. Auctum M° C^o octagesimo in hospicio comitis *Barri* apud *Castellionem* super *Secanam*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 122.

N° 67.

1180.

Donation, en présence de Manassès, évêque de Langres, des dîmes de Thenissey par Josbert de Grancey.

Ego *Manasses* Dei gratia Lingonensis Episcopus, notum facio presentibus et futuris quod *Joesbertus de Granceyo* et *Emangardis*, uxor eius, dederunt et in elemosinam concesserunt Ecclesie *beati Stephani* *Dyuionensi*, deciman de *Tenixiaco*, liberis eorum *Poncio* et *Odone* laudantibus. *Theobaldus* etiam frater meus ad cuius casamentum prefata pertinebat decima et uxor eius *Margareta*, de cuius patrimonio erat, donationem hanc laudauerunt. Laudamenti huius ex parte fratris mei testes sunt *Stephanus*, Lingonensis Archidiaconus, *Wiardus* capellanus meus, *Philippus*, Lingonensis Canonicus; ex parte autem uxoris fratris mei, *Hugo* capellanus de *Brachegenole*,

Gillebertus, miles, *Audo* seruens de *Salmasia*; ex parte *Abbatis*, *Oraudus* Canonicus *Dyusionensis*, *Willermus* et *Balduinus* milites de *Castellione*. Actum anno incarnati Uerbi Dei M^o Centesimo LXXX°.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 400 ; cop., G. 125, f° 10.

N° 68.

Vers 1180.

Bail à vie de la tenure de Tiard, à Morveau, consenti par l'abbé Milon et le chapitre au chanoine Humbert Griffon.

Per presentiam istius scripti, notum sit presentibus et futuris quod ego *Milo* Abbas *sanceti Stephani Diuionis* et capitulum meum, tenementum *Tiardi*, quod est apud *Moruias*, *Humberto Grifoni* Canonico nostro in uita sua, libere tenendum, sub annua pensione soluenda II librarum cere concessimus, ita quod quidquam de his que ad tenementum pertinet nec uendet, nec alienabit, sed ipsa manu tenebit, et post mortem suam cum adquiramento ad Ecclesiam *sanceti Stephani* redibit. Pensio autem predicta in natale Domini reddet. Et ut hoc ratum habeatur et inconcussum maneat, sigillorum nostrorum, munimine roborauiimus.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 375.

N° 69.

Vers 1180.

Garnier, archidiacre de Langres, cède à Saint-Etienne tous ses droits sur les églises de Chevigny-Saint-Sauveur, Gemeaux et Quetigny, et fonde un anniversaire.

Ego *Garnerius Lingonensis* Archidiaconus presentibus et futuris notum fieri uolo dedisse me pro remedio anime

mee et antecessorum meorum, Ecclesie *Sancti Stephani Diuionis* quicquid habebam in Ecclesiis de *Chauegne*, de *Gemelli*, de *Pichanges* et in quibusdam (?) earundem Ecclesiarum et apud *Quintiniacum*, sextarium olei, et sciendum quod redditus elemosine *Sancti Stephani* qui in uadio erant, ego labori et prouidentia mea, propriisque expensis ad predictam Ecclesiam in usus pauperum redire feci et ad augmentum elemosine supradictarum ecclesiarum decimas assignavi. Dominus uero Abbas *Milo* et conuentus *Sancti Stephani*, communis assensu, bona fide promiserunt michi quod redditus eiusdem elemosine non distraherentur amplius, sed in usum pauperum perpetue seruabuntur, nisi forte, quod absit, graui omnino et euidenti necessitate cogente. Promiserunt etiam michi quod post obitum meum, per annos singulos, die anniuersaria sollempne officium defunctorum pro anima mea et antecessorum meorum persoluerent; et die ipsa, conuentus faciet plenariam refectionem de sextario olei et de quinquaginta duobus solidis qui michi de supradictis ecclesiis, annis singulis, soluebantur. Et ut horum memoria assertione fideli transmittatur ad posteros, scripta sunt hec et sigillis tam Abbatis *Milonis* eiusque Capituli quam meo communia. Hec omnia laudauit *Matheus Lingonensis* Canonicus, nepos predicti *Garnerii*, in presentia predicti Abbatis et *Garini* prioris, *Jocerani* cantoris, *Henrici de Canabis*, presentibus canonicis *Guidone Nepote*, archidiacono, *Arueio*, *Galone*, clericu; de familia Ecclesie, *Huone*, *Guillelmo*, *Petro*, *Johanne*; de familia archidiaconi *Theobaudo*, *Brunot*. Hec omnia predicta sunt ordinata et recognita et concessa in presentia totius fere Conuentus predictae Ecclesie *Sancti Stephani Diuionis*. Qui uero huius pagine cartulas uiolarerit uel his que scripta sunt obuiauerit, anathema sit.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 209 (en très mauvais état); cop., G. 214 et G. 126, f° 3.

N° 70.

Vers 1180.

Donation faite à l'abbaye, par Guiard de Gerland, d'une grange audit lieu, de quatre bœufs, de chars, charrues, vingt journaux de terre, cinq soitures de pré, etc.

Ego Milo Dei gratia Abbas et Conuentus Ecclesie *Sancti Stephani Diuionensis*, presentibus et futuris huius scripti attestacione, notificamus quod *Guiardus de Gislens* dedit Ecclesie nostre grangiam suam quam apud supradictam uillam habebat, et quatuor boues cum carris et aratris et aliis agricultura necessariis; dedit quoque uigenti iornales terre arabiles cum quatuor sexturis prati; dedit preterea uineam quamdam in *Virelem* cum iis que ad ipsam pertinent, quam ipse tenebat in gageria pro quinque solidis, in usus eorum qui ibidem, scilicet, apud *Gislens*, habitaturi sunt. Nos autem, uidentes bonam eius deuotionem erga nos, participationem ei concessimus et societatem omnium beneficiorum nostrorum, tam in spiritualibus quam in temporalibus, ita uidelicet ut quotiescumque idem *Guiardus* apud nos uenire uoluerit, quandiu ibi demorabitur, ipsi et famulo suo et duobus equis, necessaria prebuntur.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 173; cop., G. 132, f° 3 (Arv.).

N° 71.

Vers 1180.

Lettre d'Henri, évêque d'Albano, légat du pape Alexandre III, qui confirme la donation de l'église et des dîmes de Thenissey, faite à l'abbaye par Etienne, évêque d'Autun.

Henricus Dei gratia Albanensis Episcopus, Apostolice Sedis legatus, dilecto filio Miloni Abbatи Sancti Stephani Diuionis et uniuersis eiusdem Ecclesie filiis, in perpetuum.

Pastoralis officii sollicitudine commonemur ut utilitatibus filiorum Ecclesie, debeamus prouidentiam exhibere; illis uero prerogatiua gratem specialem nos debere meminimus, quos per uiam arduam incidentes, constat esse morum laudabiles, b... estate et fraterna concordes atque conspicuos caritate. Ideoque tuis, fili Abbas, et deuotis tuorum precibus annuentes, Ecclesiam de *Theneisse* cum decimis suis, liberaliter et legitime prestante uenerabili fratre nostro *Stephano*, Eduensi Episcopo, presente etiam et assentiente Capitulo suo, tibi et Ecclesie tue donatam, possidendum in perpetuum concedimus et auctoritate Dei et domini *Alexandri* Pape, nec non et ea qua fungimur per iniuncte nobis legationis officium, tam tibi quam successoribus tuis confirmamus et nostri sigilli munimine roboramus.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 400; cop., G. 132 (Arv.).

N° 72.

Vers 1180.

Milon, abbé de Saint-Etienne, sur la prière de l'évêque Manassès, permet à Milon, chanoine de Langres, de bailler viagèrement à un clerc, la maison appartenant à l'abbaye.

Ego *Manasses* Dei gratia Lingonensis electus, uolo notificare futuris et presentibus Domnum *Milonem* Abbatem *Sancti Stephani Diuionensis* in presentia nostra uenisse, et domum quamdam quae est *Lingonis*, *Miloni* Canonico Lingonensi, cognomine *Malamanus*, precibus nostris concessisse in hunc modum, ut liceat eidem *Miloni* eam uni clero, toto tempore illius cui dederit, per se possidendum, assignare: post illum autem, domus ad Ecclesiam *beati Stephani* reuertetur: abbas autem pro emundatione domus, predicto *Miloni* anniuersarium pro anima sua in Ecclesia predicta, laudante conuentu eiusdem

ecclesie, concessit in perpetuum. Huius rei testes sunt *Manasses Lingonensis Archidiaconus, magistri Michael et Philippus Canonici Lingonenses, Girardus de Monte Salione Archidiaconus, Sertus, Joannes, Robertus Canonici Diuionenses.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 363; cop., G. 132, fol. 20 (Av.).

N° 73.

1180/1193.

Ebalus de Saulx reconnaît que les chanoines de Saint-Etienne ont un droit d'usage dans les bois de Saulx, en payant chaque année une redevance de 24 sols.

Ego *Manasses Dei gratia Lingonensis Episcopus, notum fieri uolo uidentibus quod Ebalus de Sauz recognouit in presencia nostra, in officinis Sancti Benigni, uidelicet in capella Sancti Benedicti, Ecclesiam Sancti Stephani Dyuionensis habere plenum usuarium in nemore de Sauz per dimidium annum, cum quadriga duorum equorum, uel cum uno equo, per totum annum. Canonici uero predicte Ecclesie soluent predicto Ebalo uel suis, uiginti et quatuor solidos, singulis annis, medietatem in festo Sancti Iohannis Baptiste et reliquum in festo Omnium Sanctorum. Hec recognitio facta est in presencia Domini Milonis Abbatis eiusdem Ecclesie, presentibus et testibus Milone Lingonensi cantore, *Hugone de Cauo Monte*, Lingonensi Canonicus; de Canonicis regularibus, *Guidone Ruffo, Girardo capellano Episcopi qui fuit magister Mormenti, Petro capellano, Joceranno cantore, Stephano, Aymone, Villelmo, Vallerino*. Villato autem de Sauz debetur in crastino Nativitatis Domini, V miches panis et sextarios uini.*

Arch. départ de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 89.

N° 74.

1180/1193

Confirmation par Guy, seigneur de Til-Châtel, des donations faites par ses prédécesseurs à l'abbaye Saint-Etienne de Dijon et à l'église Saint-Florent de Til-Châtel, de la faculté accordée à ses hommes de disposer de leurs biens en faveur de ces églises, du droit d'usage et de pâturage dans les terres, bois, prés et eaux sur Selongey, Orville, Véronnes-les-Grandes et les Petites, Lux, Spoy, Gemeaux et Marcilly. Il reconnaît n'avoir aucune justice sur les hommes des églises, ni droit sur leur four et leur moulin.

In nomine sanctae et individuae Trinitatis amen. Ego *Manasses Dei gratia Lingonensis Episcopus, notum facio quod Guido dominus Tilicastri concessit Ecclesiae sancti Stephani Divionensi et Ecclesiae sancti Florentii de Tiliastro, in presentia Domini Milonis Abbatis elemosinas quas predecessores sui fecerunt et laudauerunt. Concessit etiam in elemosinam Ecclesiae sancti Florentii quidquid praedicti Guidonis casati vel casatae per totam terram suam, necnon et homines Tilicastri, tam clerici quam laici dederunt, libere et quiete possidendum ita tamen quod casatum suum non perdat; concessit praeterea Canonicis Tilecastri commorantibus, usuaria in pasturis, in nemoribus et in aquis et in perreriis apud Selonge et Orclam Villam, apud Veronas Magnas et Parvas, apud Lux et Cepeum et Gemellos et Marciliacum et in apennitiis earumdem villarum et per territorium Tilecastri, excepto nemore Solugei. Ita tamen quod si Dominus bannum in aquis, vel in nemoribus posuerit, tenebunt illud quamdiu sui tenuerunt. Si vero animalia Canonicorum damnum aliquod alicui fecerint, restituent illud: pro porgia dabit ovis nummum unum, porcus, duos, equus, unum, bos quatuor, totus grex, quinque solidos, ita tamen quod bergerias non facient nisi in territorio Tilecastri, nec extra territorium, nisi coacte jacebunt oves eorum. Recognovit autem saepedictus Guido in*

hominibus Canonicorum se nullam habere justitiam, nisi capti fuerint in aliquo magno forfacto, videlicet in furto, in adulterio aut in lite si aliquis pugnans inventus fuerit, nisi per priorem; nec cogentur ire in expeditionem nisi Domini *Tilicastri* propriam, nec ad munitionem faciendum, nisi homines ejusdem villae tam domini, quam militum communiter irent. Super furnum autem et molen-dinum eorum, nullum interdictum villanum ponet, qui homines *Tilecastri* illis utantur sicut consueverunt. De mercato vero, ventam et eminagium et quidquid de mer-cato debetur, perpetualiter possidebunt.

Addidit praeterea de quodam prato quod dominus et Canonici communiter possident, quod nec ipse, nec heredes ipsius de eodem prato casamentum facient, nec in elemosinam dabunt, nec vendent, nec in vadium ponent, nec aliquam commutationem facient nisi cum praedictis Canonicis. Si Canonici vinum vendiderint et dominus interim bannum posuerit, non cessabunt ven-dere donec dolium evacuetur.

Huius rei testes sunt *Guierdus* capellanus noster, *Phi-lipus* clericus noster, Canonici Lingonenses, *Girardus de Aspero Monte*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, fo 9 (Arv.).

N° 75.

1181.

Donation des églises de Premières et de Foufrens par Engilbert, évêque de Chalon.

Quoniam omnium memoriam tenere Dei est, et non hominis, ideo, presentis scripti testimonio notificamus quod ego *Engilbertus* Dei gratia Cabilonensis Episcopus, Ecclesias de *Primeriis* et de *Fofrens*, cum omni iure et dote earum, cum omnibus etiam decimis et pertinenciis

suis, dedi et concessi Ecclesie *sancti Stephani Dyuionensi*, in manu *Milonis* eiusdem ecclesie tunc Abbatis, ita quod sublato presbitero predictarum Ecclesiarum, Abbas Ecclesie *beati Stephani Dyuionensis* alium presbiterum substituendo, Episcopo Cabilonensi de eodem Episcopatu, presentabit, et Episcopus presentato curam committet. Ex inde uero presbiter cui cura commissa fuerit, tertiam partem omnium beneficiorum illarum Ecclesiarum habebit, insuper et tricenarium pro mortuis et oblationes perarum et baptisteriorum et die dominica, nummum cum pane benedicendo oblatum, et oblationes feminarum ad Purificationem uenientium. Ut autem hoc donum a nobis concessum, saluo iure episcopali, ratum et inconcussum habeatur, sigilli nostri illud impressione munimus. Testes sunt *Iohannes* prior de *Leuine*, *Galterus de Serceus*, Cabilonensis Archidiaconus, *Stephanus de Fauerneyo*, Canonicus Cabilonensis, *Petrus Decanus Osca-riensis*, *Hugo* Canonicus Dyuionensis, *Herbertus* clericus episcopi Cabilonensis. Actum anno ab Incarnatione Domini M^o C^o LXXX° primo.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 216 ; cop., G. 126, fo 10.

N° 76

6 des calendes de janvier 1181.

Approbation de la donation précédente par Gauthier de Serce, archidiacone de Chalon.

Ego *Galterus de Serce*, Cabilonensis... Dei gratia, summus Archidiaconus, notum fieri uolo tam presen-tibus quam futuris *Engebertum* Cabilonensem Episcopum dedisse et concessisse Ecclesiam de *Prumeriis* et de *Fofrens*, cum appendiciis suis, [Ecclesie] *sancti Stephani Dyuionensi*, in manu *Milonis* eiusdem Ecclesie Abbatis. Huic honeste donationi et canonice me assensisse et eam

laudasse sigilli mei impressione certifico, assistantibus et pariter collaudantibus *Stephano de Fauerneio* Canonico nostro et *Petro Oscariensi* decano. Actum anno ab Incarnatione Domini M° C° LXXX° I°, VI° kalendas januarii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 216.

N° 77.

1181

Manassès, évêque de Langres, donne à l'abbaye les églises d'Autrey et de Saint-Jean, de Pontailler.

Sciant omnes quod ego *Manasses* Dei gratia Lingonensis [Episcopus] dedi et concessi Ecclesie *sanceti Stephani Diuionensi*, Ecclesiam de *Autreio* cum appenditiis eius, et Ecclesiam *sanceti Iohannis de Pontailler* cum appendiciis eius, perpetuo possidendum, ita ut Abbatii *sanceti Stephani*, ad arbitrium suum, praedictarum redditus Ecclesiarum libere et quiete liceat ordinare et post obitum capellanorum, alios sicut decet, Lingonensi Episcopo praesentatione, substituere, saluis tamen per omnia Lingonensis Ecclesie justitiis et sinodis et saluis capellariorum missionibus, portionibus. Donationis huius testes sunt *Guiardus* capellanus meus, *Lambertus de Barro*, *Milo de Rubeo Monte*, *Philippus de Belismo*, socii mei et Canonici Lingonenses, *Rodulphus de Ourgis*, *Durandus de Tiliastro*, Canonici Diuionenses. Actum est ab Incarnatione Domini M. C. LXXXI°.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 209, scellé sur lacs de soie verte, sceau disparu ; copie inexacte, G. 138, f° 16.

N° 78.

Vers 1181.

Le duc Hugues III voulant réparer les dommages par lui causés à l'abbaye, lui donne tout ce qu'il possède à Quetigny. Guiard de Grancey abandonne tous ses droits au même lieu.

Ad noticiam futurorum et ad memoriam preteritorum litteris aduocare, signis et testibus confirmare iura possessionum, decreuit sollercia prudentium hominum. Hac excitatus auctoritate, ego *Hugo Dux Burgundie*, diuina gracia potius inspirante, disposui Ecclesie *sanceti Stephani Dyuionensi* satisfacere propter afflictiones et dampna que ei intuleram famulorum meorum incuria et magna magnorum negotiorum meorum anxietate. Donavi igitur et in perpetuum libere concessi Ecclesie *sanceti Stephani* quicquid iuris habueram in uilla et in potestate *Quintiniaci*, scilicet regalem et ducalem iusticiam, exercitus nostri et familie nostre hospitalitatem, mareschatiam et omnem exactionem. Hanc etiam donationem fecit ex parte sua *Guiardus de Fauerneyo* predicte Ecclesie, de omnibus his, in presencia nostra; quam donationem laudaui, et me deffendere fideliter et manutenere promisi. Testes sunt *Manasses* Archidiacenus, *Petrus Decanus de Barro*, *Wido Rufus*, *Nicholaus* capellanus, *Guillardus* predictus *de Fauerneyo*, *Aymo Rufus*, *Guillermus* miles de *Oriul*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 37.

N° 79.

12 des calendes de janvier, vers 1182.

Confirmation par le pape Lucius III de la donation des églises de Cuce et de Grancey, autrefois faite à l'abbaye par Gauthier, évêque de Langres.

Lucius Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbatii et Conuentui sancti Stephani Diuionensi, salutem

et apostolicam benedictionem. Iustis petentium desideriis dignum est nos facilem prebere consensum et uota que a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Ea propter, dilecti in Domino filii, uestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, parrochiale Ecclesiam de *Cuceio* et de *Granceio* a bone memorie *Gualterio* quondam Lingonensi Episcopo canonice uobis concessam, sicut in autentico scripto eiusdem Episcopi continetur, uobis et Ecclesie uestre auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum *Petri* et *Pauli* apostolorum eius se nouerit incursum. Datum *Anagni* XII kal. Ianuarii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 214.

N° 80.

2 des calendes de mai 1182.

Le pape Lucius III confirme les possessions de l'abbaye.

*Lucius Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Miloni Abbatii sancti Stephani Diuionensis eiusque fratribus, tam praesentibus quam futuris, regularem uitam professis, in perpetuam memoriam: quotiens a nobis petitur quod honestati et rationi conuenire dignoscitur, animo nos licet libenti concedere et petentium desideriis congruum sufragium impertiri: ea propter, dilecti in Domino filii, iustis uestris postulationibus clementer annuimus et praefatam Ecclesiam in qua diuino estis obsequio mancipati, sub beati *Petri* et nostra protectione suscepimus et praesentis scripti priuilegio communimus. In primis, siquidem statuentes ut Ordo Canonicus qui*

secundum Dei timorem et beati *Augustini* regulam, in eodem loco noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus, uiolabiliter obseruetur; praeterea quascumque possessiones, quaecumque bona eadem ecclesia in praesenti iuste et canonice possidet aut in futurum, concessione Pontificum, largitione Regum uel Principum, oblatione Fidelium, seu aliis modis iustis, praestante Domino poterit adipisci, firma uobis uestrisque successoribus et illibata permaneant: in quibus haec propriis duximus exprimenda uocabulis: locum uestrum qui *sanctus Stephanus* dicitur, in Capella diuionensi praebendam unam et parochiam uestram de *Cuceio* et elemosinam quam *Puntius* et uxor eius apud *Brisconem* uobis dederunt, scilicet uineam unam et tertiam partem domus suae lapideae, cum liberis ingressibus in predicta uilla, ea tamen conditione quod si in propria manu dictam domum non tenueritis, haeredibus predicti *Puntii* eam dimittetis, ita ut ipsi annum censem ex ea uobis persoluent; omnes etiam parochias uestras et altaria et praebendas et decimas et terragia et census et coustumas uestras, et terras et siluas, prata et uineas et homines uestros et omnes grangias uestras, cum pertinentiis earum, aquas etiam uestras et molendina cum pertinentis eorum et pescationes cum omnibus quae in Episcopatu Lingonensi et in aliis habetis; sane noualium uestrorum quae propriis manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis animalium uestrorum nullus a uobis decimas exigere uel extorquere praesumat; liceat quoque uobis clericos uel laicos e seculo fugientes, liberos et absolutos ad religionem uestram recipere et eos absque contradictione aliqua, retinere: paci quoque et tranquilitati uestrae paterna sollicitudine prouidentes, auctoritate apostolica prohibemus ne infra clausulas locorum, seu grangiarum uestrarum, nullus uiolentiam, seu rapinam, seu furtum facere, uel hominem capere audeat: sepulturam praeterea, ipsius loci liberam esse decernimus, ut

eorum deuotioni et extremae uoluntati qui se illic sepeliri deliberauerint, nisi forte excommunicati uel interdicti sint, nullus obsistat, salua iustitia ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur : obeunte uero te nunc eiusdem loci abbate uel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptione, astutia seu violentia praeponatur, nisi quem fratres communi consensu uel fratribus pars maior consilii sanioris secundum Deum et beati Augustini regulam, uiderint eligendum ; decernimus ergo ut nulli omnino homini liceat praefatam ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre, uel ablata retinere, minuere, seu quibuslibet fatigare uexationibus, sed omnia integra conseruentur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salua Sedis Apostolicae auctoritate, diocesani episcopi canonica iustitia ; si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona, hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere uenire tentauerit, secundo tertio commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque suae dignitate careat reamque se diuino iudicio existere de perpetrata iniuitate cognoscat et a sacratissimo Corpore et Sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine, Dei auicte ultioni subiaceat : cunctis autem eidem loco sua iura seruantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipient et apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inueniant. Amen. Amen. Ego *Lucius* Catolicae Ecclesiae Episcopus (cum eius signo et variis litteris). Ego *Chunradus* Salzburghensis commissarius, Episcopus Sabinensis, ego *Theodinus* Portuensis et *sanctae Rufinae* Episcopus, ego *Petrus*, Tusculanensis Episcopus, ego *Petrus*, Presbiter Cardinalis tituli *sanctae Susanae*, ego *Uiuamarus*, tituli *sancti Stephani in Coelio Monte*,

Presbiter Cardinalis, ego *Cenrius* Presbiter Cardinalis tituli *Sanctae Cecilae*, ego *Arduinus* Presbiter cardinalis tituli *Sanctae Crucis in Ierusalem*, ego *Jacobus sanctae Mariae* Diaconus Cardinalis, ego *Arditio sancti Theodori* Diaconus Cardinalis, ego *Rainerus* Diaconus Cardinalis *sancti Georgii ad Velum Aureum*, ego *Gratianus sanctorum Cosmae et Damiani* Diaconus Cardinalis, ego *Matheus* Presbiter tituli *sancti Marcelli*, ego *Laborans* Presbiter Cardinalis *sanctae Mariae trans Tiberim* tituli *Calixti*. Datum *Velletrina* per manum *Alberti*, sanctae Romanae Ecclesiae Presbiteri Cardinalis et cancellarii, secundo calendas maii, indictione decima quinta, Incarnationis Dominicæ anno millesimo centesimo oclagesimo secundo, pontificatus nostri domini *Lucii* papae tertii anno primo.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 49 (Arv.).

N° 81.

1182.

Manassès, évêque de Langres, donne à l'abbaye la cure de Marsannay.

Ego *Manasses* Dei gratia Lingonensis Episcopus, universis notum facio me dedisse et concessisse Abbatii *Sancti Stephani Diuyonensis* curam et amministrationem Ecclesie de *Marcennaio*, saluis iusticiis Ecclesie Lingonensis et saluo iure episcopali. Portionem autem reddituum que in eadem Ecclesia capellanum contingebat, *Wiardo* meo capellano concedo, ut inde, tota uitta sua, iuxta propriam uoluntatem, ordinet et disponat. Post dicessum uero eius, in iurisdictionem Abbatis redditus et prouentus prefate Ecclesie reuertentur. Testibus Archidiaconis Lingonensibus *Oduiono* et *Stephano*, Canonicis lingonensibus *Milone* et *Philipo*. Actum anni Incarnati Uerbi Dei M^o C^o LXXX° II°.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 215.

N° 82.

1183.

Pierre Carpin, chevalier de PUILLEY, ajoute aux donations par lui faites à Saint-Etienne dix sols de cens.

Ego Hocherus, Decanus Diuionensis notum facio presentibus et futuris quod, cum Petrus Carpinus, miles de Puilleo elemosinas quas ipse Ecclesie Sancti Stephani Diuionensi, tempore preterito, donauerat, X scilicet solidos censuales in *Nouo Foro* et VII solidos in *Domo Leprosorum Diuionensi* et III solidos iuxta *Hospitalarios*, IIII minas aduene apud *Quintiniacum* in marascautia, per aliquid tempus reclamaret, laudante Aymone filio suo, in nostra presentia, eidem Ecclesie, perpetuo possidendum donauit preterea X solidos censuales quos Thomas pro filia sua, supradicte ecclesie donauit, qui erant de casamento suo, et quidquid ipsa ecclesia possidebat quod de suo casamento erat, uel in futurum quoque modo, ubicumque sit, adquirere [poterit] similiter benigne concessit. Testes Constantius prior, Emmauricus cantor, Aymo Dotel, Stephanus Chaiset, Guido Luschardus... Farnerius, Henricus de Cheneuis, Guillelmus Farnerius. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini M° C° LXXX° III°.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 380.

N° 83.

9 des calendes de mai, vers 1184.

Le pape Lucius III confirme à Saint-Etienne la possession des églises de Cussey, de Grancey, de Thenissey, de Premières et de Foufrens.

Lucius Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbatii et Canonicis Sancti Stephani Dyuionensis, salutem et apostolicam benedictionem. Officii nostri debitum recte prosequimur, cum incremento religionis intendimus et in hoc, aliis auxiliū et fauorem apostoli-

dignum est nos facilem praebere consensem et uota quae a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere : ea propter, dilecti in Domino filii, uestris iustis postulationibus, grato concurrentes assensu, parochiales Ecclesias de *Cutiaco*, de *Grantaco* quas bona memoriae *Galterus* quondam Lingonensis Episcopus canonice uobis dedit, Ecclesiam quoque de *Tenis* cum appenditiis suis, a uenerabili fratre nostro *Stephano Eduensi* Episcopo et Capitulo eius, canonice uobis collatum, nec non Ecclesias de *Primeris* et de *Foufrens* quas cum omni iure et pertinenciis suis *Gilbertus* quondam Cabilonensis Episcopus uobis rationabiliter est largitus, sicut eas iuste et pacifice possidetis, uobis ac Ecclesiae uestrae, auctoritate apostolica confirmamus et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum licet hanc paginam nostrae confirmationis infringere uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et beatorum *Petri* et *Pauli* Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum *Verulis* nono calendas maii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 5 (Arv.).

N° 84.

1184.

Bulle par laquelle Lucius III autorise le duc Hugues à pourvoir sa chapelle de chanoines réguliers, sous la condition d'acquitter la cense due au Saint-Siège.

Lucius Episcopus, seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Miloni Abbatii et Canonicis Sancti Stephani Dyuionensis, salutem et apostolicam benedictionem. Officii nostri debitum recte prosequimur, cum incremento religionis intendimus et in hoc, aliis auxiliū et fauorem apostoli-

cum exhibemus. Unde quum dilectus filius noster nobilis
uir *Hugo dux Burgundie* in capella quam habet in villa
prescripta, que utique capella specialiter *beati Petri* iuris
existit, decedentibus secularibus Canonicos institutis in ea,
succedere desiderat Canonicos regulares, Nos super hac
mutatione dextere Excelsi sicut ratio exigit, gratulantes,
capellam ipsam, vobis, saluis redditibus Canoniconorum
qui nunc sunt in ea, sub eo censu quod iampridem
Apostolice Sedi noscitur assignatus, apostolica auctoritate
concedimus et presentis scripti pagina roboramus,
statuentes ut seclaribus Canonicos decedentibus, uel alio
quocumque modo cedentibus, non nisi Canonicus regularis
alicui eorum succedat. Libertatem quoque a felicis
recordationis *Alexandro* papa, predecessore nostro,
capelle ipsi collatam, sicut in scripto eius auctentico
continetur, auctoritate apostolica confirmamus. Nulli
ergo omnino homini liceat hanc paginam nostre consti-
tutionis, concessionis et confirmationis infringere, uel ei
ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare
presumperit, indignationem Omnipotentis Dei et *beatorum Petri et Pauli*, Apostolorum eius, se nouerit incur-
surum. Datum *Uelletri* III id. novembri.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 219; cop., G. 126, f° 33.

Nº 85.

1185.

Lettres sous le scel de l'évêque Manassès du don fait par Jean de Larrey à l'hôpital de Til-Châtel d'un droit d'usage et de pâturage sur tout le territoire des Petites-Véronnes.

Ego *Manasses* Dei gratia Lingonensis Episcopus omnibus notum esse volo quod *Joannes de Lastriaceio*, laudantibus uxore ejus *Rivera* et filiis ejusdem *Simone* et *Joanne* et filiabus *Aalde* et *Adelina* et *Stephanus* praedicti *Joannis*

frater, laudantibus similiter filiis suis, *Renero*, *Jacobo*, *Guidone* et filia sua *Aalide*, dederunt in elemosinam in manu mea usagium pasturarum per totum finagium *Paruae Veronnae domui Dei de Tilicastro* sola restitutione damni sine emenda.

Testes sunt *Radulphus* presbiter de *Castellione*, *Odo de Mornento* et *Rollandus de Firmitate* milites. Item *Jacobus de Fossato*, laudante *Gertrudi* uxore sua, eidem domui dedit similiter in praefata *Varona* usagium pasturarum per totum finagium praedictum, sicut superius determinatum et pro damni restitutione absque emenda. Testes sunt *Varnerius* decanus Besuensis, *Vuido* dominus *Tilecastri*, *Pontius de Bigorna*. Actum anno Inc. Verbi Dei M° C° LXXX° V°.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 10 (Arv.).

Nº 86.

1185.

Transaction passée entre les religieux de Saint-Etienne et les chanoines de la chapelle du duc.

Nouerint omnes presentes et posteri qui lecturi sunt presens scriptum querelam que uertebatur inter Canonicos *Sancti Stephani Dyuionensis* et Canonicos Capelle Domini Ducis pro eadem Capella, sospitam in hunc modum pacifico fine fuisse : Ecclesia *Sancti Stephani* prebendam integrum in Capella semper habebit que nunquam in usus alios expendetur aliquatenus. Quam tamen prebendam Ecclesia *Sancti Stephani* per ydoneum sacerdotem Canonicum regularem uel secularem deseruerit. Si quis autem Canoniconum Capelle de hac luce migrauerit, eodem anno prebendam eius Ecclesia *beati Stephani* suscipiet et habebit et post annum libera erit. Ideoque pia consideratione, statutum fuit ut Ecclesia *Sancti Ste-*

phani pro singulis defunctis Canonicis Capelle plenarium faciat obsequium omni tempore, tanquam pro uno ex suis et Canonici Capelle pro Canonicis *Sancti Stephani* facient similiter et hoc ipsum hinc inde scribetur communiter. Capella non habebit cimiterium, nec parochiatum et Canonici Capelle... in infirmitate non se poterunt alibi uel ad religionem, uel ad cimiterium transferre, nisi apud *Sanctum Stephanum*: si pede, uel equo, sine alieno adiutorio ire non poterint, et Canonici Capelle aliam non poterunt in Capella religionem uel ordinem statuere, nisi de ecclesia *Sancti Stephani* et si quis eorum, pauper seu diues, noluerit apud *Sanctum Stephanum* habitum religionis insumere, non negabitur ei, sed uoluntarie suscipietur ibi. Domus proprie Canonicorum Capelle in quibus morantur et officine Capelle ipsius non erunt censuales, nec cellaria, nec quoquine, nec grangie, reliquie uero censuales erunt, vinee quoque de generali Capelle tam a censu, quam a decimis, erunt libere, sed proprie Canonicorum uinee censem absque decimis dabunt. Et ut hoc totum stabile sit semper et firmum, Decanus Capelle magister *Nicolaus* nomine et Concanonici eius qui tunc erant superstites, iurisiurandi interpositione, manibus propriis firmauerunt hoc totum bona fide seruare et Ecclesie *beati Stephani* iurauerunt omnes fidelitatem, idque statutum fuit ut quicumque Decanus in eadem Capella constituetur, eamdem fidelitatem faciat Ecclesie *Sancti Stephani*. Quod si facere forte noluerit, Canonici Capelle non habebunt eum pro decano donec fidelitatem fecerit. Idipsum modo simili faciat Canonicus quilibet in Capella de nouo constitutus, antequam prebende fructum suscipiat. Hanc eamdem fidelitatem fecerunt Canonici *beati Stephani* Canonicis Capelle, *Milo* scilicet et Abbas *Sancti Stephani* uerbo simplici, bona fide et eius concanonici, dato fidei sacramento, et quod suprascriptum est de Decanis Capelle et eorum concanonicis, hoc ipsum

statutum est de abbatibus *Sancti Stephani* et Canonicis eorumdem, excepto quod abbates manu propria non iurabunt, sed tamen uerbo simplici fidelitatem hanc bona fide fideliter facient. Hec omnia facta sunt per manum *Garnerii* abbatis *Albe Ripe* et domini *Belini* Lingonensis sacriste et decani de *Milleyo* et domini *Alnardi* decani de *Chasneyo*. Testes sunt *Aymo* abbas *Sancti Benigni Dyuiognensis*, magister *Hugo* prior *Tilecastri* et *Robertus de Pemis* qui pacis huius coadiutores fuerunt, *Petrus* prior Cisterciensis et *Zacharias* item Cisterciensis monachus. Anno M° C° LXXXV°.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 219; cop., G. 126, fo 22.

N° 87.

15 des calendes de janvier, vers 1185.

Bulle du pape Lucius III qui exempte les frères de l'hôpital de Til-Châtel de toute redevance sur les novales.

Lucius Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis magistro et fratribus Hospitalis de Tilicastro, salutem et apostolicam benedictionem: iustis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere consensum et uota quae a rationis tramite non discordant effectu prosequente, complere: ea propter, dilecti in Domino filii, uestris iustis postulationibus, grato concurrentes assensu, auctoritate apostolica constituimus, ut de noualibus quae de propriis manibus aut sumptibus colitis siue de nutrimentis animalium uestrorum, nullus a uobis decimas exigere uel extorquere praesumat. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumat, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius,

se nouerit incursum. Actum Verone XV calendas Ianuarii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, fo 1 bis (Arv.).

N° 88.

17 des calendes de juin, vers 1185.

Confirmation par le pape Lucius III de la composition passée entre les religieux de Saint-Etienne et les chanoines de la chapelle du duc.

Lucius Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbatii et fratribus Sancti Stephani Diuisionensis, salutem et apostolicam benedictionem. Ea que inter ecclesiasticos uestros pro bono pacis, super causarum litigiis statuantur, in sua debent firmitate consistere, et ne temeritate aliqua infringantur, scriptis apostolicis, communiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, uestris iustis postulationibus benignius inclinati, compositionem que inter uestros et Clericos Capelle Ducis, mediante dilecto filio nostro de Alba ripa et aliis prudentibus et honestis uiris, super eadem Capella amicabiliter intercessit, sicut de assensu partium, sine prauitate aliqua facta est et recepta, auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere uel cum ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Verona XVII Kal. junii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 219, laes de soie rouge et jaune, bulle disparue; cop., G. 132, fo 23 (Arv.).

N° 89.

Ides d'août, vers 1185.

Le pape Lucius III commet les évêques d'Autun et de Chalon pour connaître des différends entre Saint-Etienne et le chapitre de la chapelle ducale.

Lucius Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Eduensi et Cabilonensi Episcopis, salutem et apostolicam benedictionem. Constitutis in presentia nostra dilectis filiis nostris Abbe et Canonicis Sancti Stephani Diuisionensis et magistro Constantio, procuratore secularium clericorum Ecclesie Sancti Ioannis Euangeliste, que Capella nobilis uiri Duci Burgundie nuncupatur, diu inter eos est agitata contentio que inter utramque partem, super eadem Ecclesia, uertebatur. Nam cum predicti Abbas et Canonici regulares eamdem sibi Ecclesiam ex dono et confirmatione nostra, quam ad interuentum Duci pro instituenda ibidem religione factam esse dicebant, instantissime uendicarent, eam scilicet legem appositam asserentes ut decedentibus uel discedentibus Canonici secularibus qui tunc in ea erant, nullus ibi deberet ulterius nisi de Ecclesia Sancti Stephani regularis Canonicus subrogari, predictus procurator secularium clericorum transactionem quamdam inter utramque partem, fide data et osculo pacis subsequente firmatam, factam fuisse dicebat, qua uidelicet statutum fuerat et hinc inde receptum, ut regularibus Canonici nulla ratione liceret prefatam ecclesiam cuiuslibet donatione seu concessione recipere aut aliquid in ea sibi contra seculares clericos uendicare, ita quod etiamsi Romanus Pontifex, uel ipsi etiam clerci seculares predictam ecclesiam uellent regularibus subiugare, eam tamen illis recipere non liceret. Nos igitur, auditis diligenter que sunt hinc inde proposita, de communi consilio fratrum nostrorum id obseruari censuimus : ut si transactio illa sicut

procurator secularium clericorum asseruit, sub eo tenore quem diximus, fide data et osculo pacis subsequente firmata, ex parte secularium clericorum probari potuerit, rata et inuiolata permaneat et predicti regulares Canonici super hoc de cetero inquietare seculares clericos non praesumant. Si uero ipsi seculares clerici legitime citati, hoc coram uobis, quibus executionem rei huius duximus committendam, infra duos menses, hanc susceptionem legitime non probauerint, uolumus, firmumque mandamus quatenus predictos regulares Canonicos *Ecclesie Sancti Stephani*, omni appellatione remota, in plenariam possessionem iamdictae Capelle et omnium que ad eam pertinent inducatis, ut dono quod ad interuentum Principis ex benignitate Sedis Apostolice perceperunt, iuxta tenorem concessionis et confirmationis indulte pro religionis custodia, perpetuo potiantur. Si qua uero partium duxerit resistendum, quominus ea que diximus, executioni mandetis ecclesiastice, seueritate sententie temeritatem reluctantium percellatis, non obstantibus aliquibus litteris que contra huius scripti seriem appareatur impetrare. Quod si ambo his exequendis nequieritis interesse, alter nichilominus uestrum sine appellationis obstaculo, ea que diximus exequatur. Datum Verona id. Augusti.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 219.

—
Nº 90.

Vers 1185.

Confirmation par le pape Urbain III des possessions de l'abbaye.

— *Urbanus Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Miloni Abbati Ecclesie sancti Stephani Dyuionensis eiusque fratribus, tam presentibus quam futuris regulare uita professis, in perpetuum. Cum simus ad curam et regimen*

uniuersalis Ecclesie, licet immeriti, Prouidentia superne dispositionis assumpti, si quando postulantur a nobis que ad Ecclesiarum tuitionem pertineant, petencium desideriis clementer nos conuenit condescendere et eorum vota effectu prosequente complere, ea propter, dilecti in Domino filii, uestris iustis postulationibus clementer annuimus et prefatam *Ecclesiam sancti Stephani Dyuionensis*, in qua diuino mancipati estis obsequio, ad exemplar felicis memorie *Calixti* pape, predecessoris nostri, sub *beati Petri* et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti priuilegio communimus. In primis siquidem statuentes ut *Ordo Canonicus* qui secundum Deum et *beati Augustini* regulam in eodem loco institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus, inuiolabiliter obseruetur. Preterea, quascumque possessiones, quecumque bona Ecclesia in presenti iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum uel Principum, oblatione Fidelium, seu aliis iustis modis, prestante Domino, poterit adipisci, firma uobis uestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda uocabulis, locum ipsum in quo predicta Ecclesia sita est cum omnibus pertinenciis suis, villis, seruis et ancillis et terris, Ecclesiam *sancti Medardi*, Ecclesiam *sancti Michaelis* cum cimiterio et decimis, Ecclesiam *sancte Marie*, Ecclesiam *sancti Nicolay*, Ecclesiam *sancti Aniani Aqueductus*, cum cimiterio et decimis et terris suis, Ecclesiam *sancti Martini de Quintiniaco*, cum cimiterio, decimis et terris suis, Ecclesiam *sancti Mauricii de Silicengo* cum cimiterio, decimis et terris suis, Ecclesiam *sancti Germani de Compiaco* cum cimiterio, decimis et terris suis, Ecclesiam *sancte Marie de Marceniaco* cum pertinenciis suis, Ecclesiam *sancti Andree de Parriniaco* cum pertinenciis suis, Ecclesiam *sancti Florencii de Tilecastro* cum capella *sancte Marie* et cimiterio et omnibus pertinenciis suis,

Ecclesiam sancti Petri de Mirebello cum cimiterio et omnibus pertinenciis suis ; decimam de *Geiaco*, Ecclesiam de *Guceyaco* cum pertinenciis suis, Ecclesiam sancti *Martini de Prato* cum cimiterio et capella de *Fontanis* et pertinenciis suis, Ecclesiam sancte *Marie de Gemellis*, cum capella de *Pichangiis* et omnibus pertinenciis suis, Ecclesiam sancti *Andree de Ormenciac* cum capellis, cimiteriis et omnibus pertinenciis suis, Ecclesiam de *Colomerio* cum capellis et omnibus earum pertinenciis, capellam que est inter *Leulerium* et *sanctum Fidelum* cum pertinenciis suis et locum de *Puteolo*, locum de *Gualdo Altrei* cum pertinenciis suis, Ecclesiam sancti *Martini de Arco* cum pertinenciis suis, locum de *Monte Tigoniato* cum pertinenciis suis, locum de *Franceis* cum pertinenciis suis, locum de *Bona Valleurensi* cum pertinenciis suis. Sane noualium uestrorum que propriis manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis animalium uestrorum, decimas a uobis nullus extorquere presumat. Liceat quoque uobis clericos uel laicos seculo fugientes, liberos et absolutos ad conuersionem recipere et eos sine contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ne ulli fratrum uestrorum post factam in loco uestro professionem, nisi artioris religionis obtentu, sine abbatis sui licentia fas sit de eodem loco discedere. Discedentem uero absque communium litterarum cautione, nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terre fuerit, liceat uobis, clausis ianuis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa uoce, diuina officia celebrare. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum deuotioni et extreme uoluntati qui se illic sepeliri deliberauerint, nisi forte excommunicati sint uel interdicti, nullus obsistat, salua iusticia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte uero te, nunc eiusdem loci abbatte uel tuorum quolibet successorum,

nullus ibi qualibet surreptionis astucia, seu uiolencia proponatur, nisi quod fratres communi consensu uel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et *beati Augustini* regulam, prouiderint eligendum. Decreuimus ergo ut nulli omnino homini liceat prefatam ecclesiam temere perturbare aut eius possessiones auferre uel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus, fatigare, sed omnia integra conseruentur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis, pro futura salua Sedis Apostolice auctoritate et Dyocesanorum Episcoporum canonica Justitia. Si quis igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona, hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere uenire presumpserit, secundo tercioque commonita, nisi reatum suum congrua satisfacione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a Sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei et *Domini Redemptoris nostri, Iesu Christi* aliena fiat atque in extremo examine, districte ultiōni subiaceat. Cunctis autem eodem loco sua iura seruantibus, sit pax *Domini nostri Iesu Christi* quatinus et hic fructum bone actionis percipient et apud districtum Iudicem premia eterne pacis inueniant. Amen.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, f° 30.

Nº 91.

Vers 1185.

Transaction entre les chanoines de Saint-Etienne et les frères de la milice du Temple au sujet de l'usage du moulin de Villeferoi.

Ego *Radulfus, Abbas Longuiadi* et ego *Garnerius, Abbas Albe Ripe*, notum fieri et ratum haberi uolumus quam cum inter Ecclesiam beati *Stephani Dyuionensis* et Fratres

Militie Templi qui *Buris* morantur, controuersia uersaretur de *Uileferroi* et pratis quibusdam et quodam molendino, dicentibus Canonicis *beati Stephani* predictam uillam cum pratis antiquitus eis donatam fuisse, et molendinum *Fratrum Templi* ita esse constructum, quod molendinum Canonicorum *sancti Stephani* in eodem fluuio subtus ab antiquo statutum, cursum aque usitatum perdidisset, ad compositionem super querelis omnibus faciendam accessimus et taliter inter eos, de communi partium assensu, est diffinitum. Itaque Canonici *beati Stephani* querelas omnes prenominatas fratribus *Militie Templi* pacifice acquitauerunt, saluis tamen illis de quibus inuestiti erant et censu pratorum suorum, tali conditione quod in molendino *Fratrum Templi*, Canonici qui in capella morantur, quotiens opus fuerit usum molendi habebunt, ita scilicet quod cum uenerint ad molendinum, prius primum bladum quod erit in tramoia, bladum suum statim molent et pannos proprios ibidem et canabem consuetudinarie preparabunt, consueto itinere uenientes. Quod si predicta capella in manu alterius uenerit, prefatum molendinum quietum et liberum ab omni usuario predicto *Fratribus Militie Templi* permanebit. Huius compositionis testes sunt *Symon prior de Uendeopero, Wiardus Moroiers, Petrus li Bornes, Willelmus de Uiuers,* milites.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 227; scellé sur double queue de parchemin, sceau disparu

N° 92.

Vers 1185.

Lettre de Jean, évêque de Lyon, à Guillaume, abbé de Cîteaux, et à l'archidiacre de Dijon, leur enjoignant de faire une enquête sur les plaintes des chanoines de Saint-Etienne, qui se prétendaient dépossédés de la chapelle de la vicomté de Dijon et de celle des lépreux.

Johannes Dei gratia Prime Lugdunensis Ecclesie humilis sacerdos, venerabili fratri et amico karissimo Willelmo Cisterciensi Abbatи et A. Archidiacono Diuionensi, in uero salutem. Dilecti filii nostri Prior et Canonici sancti Stephani Diuionensis nobis proposuerunt se nuper a possessione Capelle Vicecomitis et Ecclesie Leprosorum Diuionensium fuisse derectos. Unde discretioni uestre mandamus quatenus rei ueritatem diligenter inquiratis et si uobis constiterit prefatos Canonicos predictarum Ecclesiarum administrationem et possessionem habuisse, in tali eos possessione in qua antea fuerant, restitui faciatis. Causa uero proprietatis usque ad aduentum Abbatis ipsorum differatur, et si ipsi contumaces extiterint, eos per censuram ecclesiasticam coercere non differatis.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 227; scellé sur double queue de parchemin, sceau disparu.

N° 93.

1186.

Lettre sous le scel de Manassès, évêque de Langres, de la donation faite par Guy, seigneur de Til-Châtel, aux frères de la maison dudit lieu, d'un terrain destiné à la construction d'un cellier.

Ego Manasses Dei gratia Lingonensis Episcopus, notum facio uniuersis quod Guido dominus Tilicastri, intuitu Dei, et ob remedium animae suae et praedecessorum, libere et absque ulla retentione, dedit et concessit fra-

tribus *Domus de Tilicastro*, intra ambitum murorum ipsius castri, sub capella sua, terram ad construendum cellarium unum. Hoc laudauerunt *Margareta* uxor eius et *Hugo* filius eius. Testes sunt magister *Hunaudus* et magister *Uerduinus* et *Paris* presbiter, *Jacobus*, miles, *Vuillermus de Coil*, *Guido* monachus, miles *Pes de Ferro*, tandem praepositus *Theobaldus*. Actum anno Incarnationis Verbi millesimo centesimo octagesimo sexto.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132 (Arv.).

N° 94.

Vers 1186.

Guy, seigneur de Til-Châtel, donne à l'église de l'hôpital de Til-Châtel les tierces de ses terres et confirme la donation d'un pré.

Ego dominus *Tilicastri*, *Guido* nomine, presentibus et futuris notum facio quod Dei intuitu, et ob remedium animae et antecessorum, Ecclesiae de *Domo Dei de Tilicastro* et fratribus ibidem Deo seruientibus, donauit et concessi in perpetuum tertias de omnibus terris quas excollit eadem domus in territorio *Tilecastri* propriis animalibus aut propriis sumptibus, ultra aquas ex parte *Ceuille*: concessi etiam eisdem fratribus libere possidendum in perpetuum pratum quod eis *Nicolaus* donauit, factus in eadem domo conuersus. Acta sunt haec laude *Margaritae* uxoris meae et filii mei *Hugonis* et autoritate sigilli mei confirmata. Testes sunt magister *Hunaudus*, thesaurarius lingonensis, *Pes ferri* praepositus meus.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 9 (Arv.).

N° 95.

6 des ides de juillet, vers 1186.

Bulle du pape Urbain III, qui excepte l'hôpital de Til-Châtel de payer aucune dîme sur ses novales et ses bestiaux.

*Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis magistro et fratribus Hospitalis de Tilicastro, salutem et apostolicam benedictionem. Justis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere consensum, et vota quae a rationis tramite non discordant affectu prosequente complere: ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, ad instar foelicis recordationis *Lucii* papae, praedecessoris nostri, auctoritate apostolica constituimus ut de noualibus quae propriis manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis animalium uestrorum, nullus a uobis decimas exigere uel extorquere praesumat. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum *Petri* et *Pauli*, apostolorum ejus, se noverit incursum. Datum Verone sexto Idus Julii.*

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 6 (Arv.).

N° 96.

1186/1191.

Josbert, abbé de Fontenay, fait connaître qu'Eudes, son frère, a donné à Saint-Florent de Til-Châtel tout ce qu'il possédait audit lieu, et à Saint-Etienne de Dijon tout ce qu'il possédait à Vérones-les-Grandes.

Ego *Iosbertus* Dei gratia Abbas *Fontaneti*, notum fieri uolo presentibus et futuris quod *Odo* frater meus dedit in elemosinam Ecclesie *sancti Florencii Tilecastri* quicquid

habebat apud *Tilecastrum*. Preterea dedit in elemosinam *sancto Stephano Dyuionensi* quicquid habebat apud *Uaronas Magnas*, tam pro remedio anime sue quam pro quadraginta libris quas debebat Capitulo *sancti Stephani* sub iureiurando. Quod totum factum fuit in presencia mea et in presencia fratris mei *Milonis Abbatis sancti Stephani Dyuionensis* et *Hugonis eiusdem Ecclesie Canonici*.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 125, fo 108.

Nº 97.

1188.

Manassès, évêque de Langres, donne à l'abbaye l'église Saint-Georges de Faverney et la chapelle de Maigney.

Ego *Manasses Dei gratia Lingonensis Episcopus*, uidens et considerans Ecclesiam *beati Stephani Dyuionensis* temporalibus subsidiis plurimum indigere, indigencie illius compassus, decreui apud me de redditibus nostris eam aliquatenus ampliare. Sciant ergo presentes et futuri me dedisse et concessisse Abbatii *sancti Stephani Dyuionensis* quidquid habebam uel tenebam in Ecclesia *sancti Georgii de Fauerneyo* cum appendiciis suis, capellam quoque de *Maigneyo* cum appendiciis suis, statuens uidelicet ut quicumque Ecclesie *sancti Stephani Dyuionensis*, perpetuis deinceps temporibus, abbas extiterit, predicte parochiali Ecclesie de *Fauerneyo* cum capella de *Maigneyo* beneficia omnia et omnes redditus integre possideat. Curam quoque eiusdem ecclesie cum capella de *Maigneyo*, remota omni calumpnia, habeat. Abbas uero et Canonici in supradicta ecclesia quatuor Canonicos constituent qui ibi, omni die, Deo seruient. Et ut nostra constitutio rata et incunuulsa permaneat, studiuimus presentem cartulam sigilli nostri auctoritate communire et testium annotatione roborare. Testes sunt *Stephanus de Lesignes*, *Lam-*

bertus de Barro, *Lingonensis Archidiaconus*, *magister Herduinus*, *Iacobus de Riueria Lingonenses Canonici*, *Petrus abbas sancti Benigni*, *Garterius de Oriul*, *Robertus de Peluaut*, *magister Raynaudus Parisiensis*, *dyuionenses monachi*, *Hubertus de Noiant*, *magister Ioffredus*, *Emmarius de Tilecastro*, *Herueyus de Orgeole dyuionenses Canonici*. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini M^o C^o LXXX° VIII°.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 212 ; cop., G. 126, fo 2.

Nº 98.

1189.

Lettre sous le scel de Josbert, abbé de Fontenay, de la donation faite par Girard de la Buxière de tout ce qu'il possédait à Thénissey, à l'exception du fief de Josbert de Gissey

Ego *Iosbertus dictus Abbas Fonteneti* notum facio presentibus et futuris quod *Girardus de Buxeria* dedit Deo et Ecclesie *sancti Stephani Diuionensi* quicquid habebat in uilla *Tenisseti*, preter casamentum *Iosberti de Gisseio*. Quod tamen casamentum si ecclesia *sancti Stephani* acquirere potuerit, predictus *Girardus* ei concessit et laudauit. Huius rei testes sunt *Petrus magister de Nailleio*, *Guido capellanus de Gisseio* et *Robertus capellanus eius*, *Radulphus capellanus de Salmasia*, *Iosbertus miles de Gisseio*, *Milo miles de Lentiliaco*, *Willelmus et Johannes prior frater eius*, *Berendus et Johannes filius eius*, *Aubertus et Martinus filius eius*, *Bernardus* qui ex medio ad hanc pertinet helemosinam ; *Bernardus Bassetus* et pater eius sunt de medio in hoc dono et testes huius rei, *Hugo de Siureio*, *Bernardus Vaiecho*, *Girardus de Ungiaco*, canonici *sancti Stephani Diuionensis*, *Robertus de Uerona* et *Dominicus Textor* conuersi eiusdem ecclesie, *Herbertus prepositus de Salmasia*, *Radulphus et Willelmus*, famuli

Abbatis sancti Stephani Diuionensis. Hanc helemosinam laudauerunt dominus *Regnerius* et domina *Auda* mater eius, ita tamen quod si Canonici *sancti Stephani Diuionensis* hanc helemosinam de manu sua in aliam trans ferre uoluerunt, *Regnerium* et matrem ipsius de hoc prius inuitare debent et ammonere. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini M° C° LXXX° IX°.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 400.

N° 99.

1189.

Etienne et Jean Ramaigi, partant pour la Terre Sainte, donnent, sous condition de retour, à l'hôpital de Brochon leur maison audit lieu.

Ego *Petrus Dei gratia Diuionensis Abbas* notum facio tam presentibus quam futuris quod *Stephanus et Julianus Ramaigi* dederunt Deo et *Fratribus Dei de Brochon* utramque domum suam lapideam et ligneam, *Martino* fratre suo concedente, in presentia nostra, quoquo modo contingat eos remanere in itinere *Ierusolomitano*: si alter eorum remanserit in dicto itinere, praedicti *Fratres* habebunt medianam partem utriusque domus; si uero alter eorum uel uterque redierit, non licebit eis infra septen nium redimere, nec etiam licebit eisdem dare aut vendere uel inuadiare alicui, nec *Fratribus Domus Dei de Brochon*: si ipsi fratres tantum uoluerint dare quantum aliis, inde est quod *Fratres de Brochon* accomodauerunt *Stephano et Iuliano* quinque marcas argenti et dimidiam supra utramque domum et quidquid iamdicti *Fratres* expendent in aedificatione utriusque domus, testimonio trium hominum computabitur super utramque domum; si praedictae domus redimantur, in dispositione fratrum erit recipere quinque marcas et dimidiam uel pro marca

quinquaginta solidos *Prouiniensis* monetae. Testes *Martinus* magister de *Brochon*, *Dominicus* filius *Bernardi Divitis*, *Henricus Galare*, *Galo de Mayne*, *Mauritius Captarius* et filius eiusdem, *Robertus Porcherius*, *Thomas* filius *Burg* (?), etc. Et ut hoc in posterum magis ratum habeatur, sigilli nostri impressione muniri fecimus. Actum est anno M° C° LXXX° IX°.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 21 (Arv.).

N° 100.

1191.

Acte ménagé par Jocerand, évêque de Lyon, et Guillaume, abbé de Cîteaux, entre l'abbé et les chanoines de Saint-Etienne.

Ego *Jocerannus Dei gratia Lugdunensis Archiepiscopus* et ego *Guillelmus eadem gratia Cisterciensis Abbas*, notum facimus uniuersis quod, cum inter Abbatem et Canonicos *sancti Stephani Diuionensis*, discordia multiplex fuisset oborta et ad eam sopiendam concordia uel iudicio mediante, nos Dominus Papa indices delegasset, ut partes in nos compromitterent, modis quibus potuimus laborauimus et cum eas ad hoc inducere non possemus, Canonicis postulantibus ut in ecclesia restituerentur, Abbatे uero ex altera parte instantе, ut priuilegia que ab ecclesia fuerant ablata ecclesie redderentur, processimus ad sentenciam et utrumque simul esse faciendum pronunciauimus, et cum hoc partibus difficile uideretur, nos, reformati paci opera dantes, de assensu partium, eam per Dei gratiam reformare curauimus, accepto pro tenenda pace tam ab Abbatе quam a Canonicis, iuramento. Sed quum multi partes suas interposuerant aliquotiens pro reformatione pacis et non fuerat obseruata, nos uolentes ut pax ista auctoritate apostolica per nos facta, inuiolabiliter seruaretur, taliter ab utraque parte securi-

tatem accepimus ut si forte aliqua earum resiliret a forma pacis, penam C librarum incurreret, pro quibus fideiussores non debent Ecclesiam *sancti Stephani* conuenire. Diximus autem partem Canonicorum ita deum in hanc penam incidere si omnes uel maior pars eorum ab huius pacis forma recederet et si duo uel tres ex illis, uel plures a pacis constitutione resilirent, pro excommunicatis haberentur et auctoritate Domini Pape, ab Ecclesia sine spe reuersionis, expellerentur; penam uero pecuniariam non prestarent, sed Decanus eos publice excommunicatos denunciari faceret per parochias, nisi commoniti, infra XL dies ad pacis obseruationem redirent. Statutum est ut Canonici qui ab Ecclesia se dicebant ejectos, ecclesie restituerentur, eos tamen, quia in multis excesserant et propter excessus multiplices et enormes, sententiam excommunicationis meruerant, prius absoluimus, congrua satisfactione iniuncta, et ipsi prioratus quos tenebant in manu nostra resignauerunt. Preterea quum Ecclesiam suis spoliauerant priuilegiis, precepimus eis ut, infra VIII dies prius pacem factam, dominica ante festum *sancti Luce*, deponerent in manu *Cisterciensis* Abbatis omnia priuilegia, ita ut presens sit Abbas *sancti Stephani*, uel alius pro eo qui priuilegia recognoscat. Sed quum priuilegia ipsa, ut dicebant Canonici erant pignori obligata, precepimus ut Abbas LX libras per manum *Cisterciensis* Abbatis creditoribus exsoluendas ad redemptionem priuilegiorum ante festum *sancti Andree*, persolueret. Quod si Abbas *sancti Stephani* hanc pecuniam usque ad prefixum terminum non persoluerit, eo depositionis causam per instructionem Canonicorum inuenimus in plenariam potestatem, ordinationis Ecclesie sue restituimus, ita ut in maioribus negociis et in Canonicis amouendis, si quos uiderit pacis turbatores, consilio eorum quos uiderit aduocandos, et precipue Abbatis *sancti Benigni* utatur, et quum per aliam compositionem

quatuor in ecclesia constituti fuerant prouisores qui usque ad annos quatuor amministrationem gererent, ipsos ab amministratione remouentes, absoluimus eos a iuramento et Abbatem et omnes alias qui in predicta compositione prestiterant iuramentum. Actum est hoc publice apud *Diuionem*, in domo *Cisterciensium Fratrum*, anno ab incarnatione Domini M^o C^o LXXXX I, dominica ante festum *beati Luce*, Euangeliste.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 142.

Nº 101.

1191.

Eudes, fils d'Hugues III, duc de Bourgogne, donne à Saint-Etienne une terre « sous les Fossés » près de Faverney.

Notum sit omnibus tam futuris quam presentibus quod ego *Odo*, filius *Ducis Burgundie*, dedi et concessi in perpetuum, sine omni retentatione, Deo et Ecclesie *Sancti Stephani Diuionensis*, et *Canonicis ibidem* Deo seruentibus, pro remedio anime mee omniumque predecessorum meorum, terram que continetur infra *Fossatos iuxta Feruene* ad [faciendam] domum, ad opus prioratus *Fauerneii*, et ut hoc donum ratum habeatur, presens instrumentum appressione mei sigilli muniui et scriptum hoc fieri precepi. Huius rei testes sunt *Ansellus de Barlues*, *Stephanus de Monte Sancti Johannis*, *Poncius de Grance*, *Aymo de Moreolis* (?) et *Cristianus meus Capellanus*, *Vuillelmus de Varae*, *Radulphus de Pomart* et alii multi. Actum est hoc tempore magistri *Hugonis*. Anno Uerbi incarnati M. C. LXXXX primo.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 348.

N° 102.

Vers 1192.

Lettre du duc Hugues III à son fils Eudes, lui ordonnant d'assigner sur une de ses terres, si cela n'a déjà été fait, les dix livres de rente annuelle qu'il a données à Saint-Etienne.

Hugo Dux Burgundie et Albonis comes, Odoni filio suo karissimo. Sanum uiuere et pro ipso benefacere. Cum graui infirmitate apud Accom (?) detemptus fuisse, diuina miseratio memorie mee reduxit quod ego uoueram et promiseram donare Canonicis Sancti Stephani tantum de terra nostra que eis per singulos annos decem libras reddent. Animus namque meus in dubio positus si iamdictam terram eis assignaueram aut non, litteris presentibus dilectionem exflagito, quod si illa terra non fuerit eis assignata pro Dei amore et remedio anime, assignari facias.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, fo 59.

N° 103.

Vers 1192.

Lettre d'Hugues III, duc de Bourgogne, à Philippe-Auguste, le priant de contraindre, si besoin est, son fils Eudes à faire l'assig-
nation précédente.

Philippo Dei gratia illustrissimo ac uenerabili regi Francorum, Domino suo dilectissimo, Hugo Burgundie dux et Albonensis comes. Sanum uiuere et prauitatem regere et inimicos Crucis Christi superare, quum diuina testatur pagina non esse amicum nisi post mortem. Uos dominum meum et amicum fidelissimum suppliciter rogo quod si Odo, filius meus Canonicis Sancti Stephani Diuionis non assignat... X libras, quas eis pro salute anime mee donauai et iudicauai per singulos annos in terra

nostra percipiendas, amore Dei et pietate sanctissimi Sepulcri, has [X libras] assedere dictis Canonicis Odonem filium meum, cogere digneretis.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 122.

N° 104.

1193.

Donation par Calo de Grancey, à l'hôpital de Til-Châtel d'un droit d'usage sur les bois de Cussey.

Ego Garnerius Dei gratia Lingonensis Episcopus notum facio praesentibus et futuris quod dominus Calo de Granceio dedit Deo et Fratribus de Domo Dei de Tiliastro in elemosinam, laude et assensu uxoris suae et filiorum suorum Hugonis, Godefredi et Guillermi ioagium in communibus nemoribus de Cuce in perpetuum possidendum; dedit etiam casamentum supradictis fratribus ad vehicula reparanda quae deferent ipsum idem ioagium. Testes sunt Joannes Abbas Albae Ripae, Rollandus presbiter de Sancto Juliano, Almundus de Cuce. Acta sunt haec anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo nonagesimo tertio.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, fo 10 (Arv.).

N° 105

1193.

Lettre sous le scel de Carnier, évêque de Langres, de la donation à l'hôpital de Til-Châtel par Martel, seigneur de Mailly, d'un droit de pâturage sur le finage de Spoy.

Ego Garnerius Dei gratia Lingonensis Episcopus notum fieri volo presentibus et futuris quod Martillus Maillei dominus concessit in elemosinam Deo et Fratribus de

Domo Dei de Tilecastro, prata quae ipse habebat in finagio de Cepoi, libere et perpetuo possidenda. Ipsi vero *Frates octo* denarios censuales infra octabas *Sancti Joannis Baptistae* menistrallo Domini *Martelli de Cepoi*, sine accensatione, annuatim persoluent. Usagium uero habebunt animalia eorum in pasturis de Cepoi, ea scilicet quae ad fenum congregandum adducentur eundo et redeundo. Hanc elemosinam laudauit uxor eius *Cheureria* et *Huo* et *Gaufridus* et *Renaudus* filii eius: ipse uero *Martellus* in manum nostram misit. Testes *Milo Sancti Stephani Abbas Diuionis*, magister *Hugo*, *Guido miles de Flamerens*, *Ocherus Decanus Diuionis*, *Andreas Decanus de Ogiis*, *Vivianus sacerdos de Barion*. Actum est hoc anno incarnationi Verbi M^o C^o XC^o III°.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 15 (Arv.).

N° 106.

1195.

Garnier, évêque de Langres, donne à l'abbaye les églises de Thar et d'Autrey avec les chapelles de Marliens et d'Echigey.

Ego *Garnerius* Dei gratia Lingonensis Episcopus, omnibus presentibus et futuris notum fieri et ratum haberi uolo quod, considerata deuotione *Fratrum Ecclesie Sancti Stephani Diuionensis*, quam exhibitione obsequiorum uerbo et opere sum expertus, laude et assensu *Ebrardi* Archidiaconi Diuionensis et *Hocheri* Decani Diuionensis et *Widonis* Decani Besuensis, dedi eidem Ecclesie in perpetuum ecclesiam de Thar cum appendiciis suis, scilicet cum capella de Marliens, cum capella de Aschageio, cum masnillo de Werrangiis, cum terris agricolendis, pratis, domibus, mansis et censibus. Dedi etiam eis ecclesiam de Autreio cum appendiciis suis, statuens uidelicet ut quicumque Ecclesie *Sancti Stephani Dyui-*

nensis, perpetuis deinceps temporibus, abbas extiterit, predictarum parochialium ecclesiarum beneficia omnia et omnes redditus integre possideat, curam quoque earumdem, remota omni calumpnia, habeat et quibuscumque uoluerit sacerdotibus, curam et amministrationem distribuat seu committat. Preterea supradictas parochiales ecclesias seu earumdem capellanos a synodo et a qualibet exactione liberos deinceps et immunes esse decernens, memorate Ecclesie *Sancti Stephani* iuri et dominio mancipauit, ita tamen quod si preceptorum synodalium idem capellani transgressores quandoque extiterint per manum uel distinctionem prefati Abbatis Episcopo Lingonensi satisfaciant. Ut igitur hec nostra constitutio omni sequenti tempore intemerata permaneat, presentem paginam sigilli nostri auctoritate et testium annotatione muniui. Huius rei testes sunt isti: *Emmauricus* prior, *Robertus de Palmis*, *Girardus* cantor, *Laurencius* subprior, *Stephanus Chasot*, *Herueus*, *Jacobus de Saux*, Canonici Regulares eiusdem Ecclesie, *Jacobus* monachus *Longi Uadi*, magister *Bernardus de Gruere*, *Andreas Decanus d'Uges*, magister *Robertus de Daucene*. Actum est hoc anno ab incarnatione Domini M^o C^o nonagesimo quinto.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 218.

N° 107.

1195

Eudes, due de Bourgogne, assigne sur le péage de Dijon, 10 livres que son père Hugues avait données à l'abbaye.

Ego *Odo dux Burgundie* notum facio presentibus et futuris quod cum *Hugo dux Burgundie* pater meus, pro remedio anime sue, Ecclesie *Sancti Stephani Diuionis* dedisset X libras Diuionensis monete annuatim reddendas, et michi super hoc satis benigne a transmarinis par-

tibus scripsisset, utilitati anime sue in perpetuum prouidere cupiens, prefatas X libras et C solidos pro damnis que predicte Ecclesie intuli, in pedagio *Diuionis* reddendos in nundinis *Lengnez* (?) dedi et concessi annuatim. Huius rei testes sunt *Nicholaus* clericus meus, *Petrus* abbas *Sancti Benigni*, magister *Hugo* capellanus meus et decanus capelle mee, dominus *Poncius de Granceio*, dominus *Oicedex* miles. Actum est hoc anno ab incarnatione Domini M° C° XC° V°.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 122.

N° 108.

1195.

Confirmation par Renaud, archevêque de Lyon, de la donation de l'église de Til-Châtel faite à Milon et au chapitre de Saint-Etienne par Garnier, évêque de Langres.

Ego *Regnaudus* Dei gratia Lugdunensis Episcopus notum facio presentibus et futuris quod laudaui et presentis scripti patrocinio confirmaui donationem quam dominus *Garnerius* Lingonensis Episcopus fecit *Miloni* Abbatii et Ecclesie *Sancti Stephani Diuionensis* de Ecclesia de *Tilecastro* ita libere et integre ut ipsius episcopi autentico continetur. Actum anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo XC° quinto.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, fo 3.

N° 109.

1195.

Confirmation par Ebrard, archidiacre de Dijon, de la donation faite à Saint-Etienne des églises de Thar et d'Autrey par Garnier, évêque de Langres.

Ego *Ebrardus* Dei gratia Archidiaconus Dyuionensis notum facio presentibus et futuris quod laudaui et approbavi donationem ecclesiarum de *Thar* et de *Autreyo* cum omnibus appendiciis suis, quas dominus *Garnerius* dedit Ecclesie *sancti Stephani Dyuionensis*. Testes sunt *Jacobus* monachus ipsius Episcopi, magister *Robertus de Dancenoy*, *Hocherus* decanus Dyuionensis, *Vocelinus de Giuencure*. Actum anno ab incarnatione Domini M° C° XC° quinto.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 126, fo 4.

N° 110.

1195.

Garnier, évêque de Langres, renouvelle la défense aux chanoines de la Chapelle aux Riches d'y recevoir des paroissiens de Saint-Etienne.

Ego *Garnerius* Dei gratia Lingonensis Episcopus notum facio quod, cum consecraui ecclesiam quam edificavit *Dominicus Diues*, Canonici eiusdem capelle iurauerunt coram me super *Sancta Euangelia* quod nullum omnino de parochianis *sancti Stephani Diuionensis*, nec hominem, nec mulierem, nec pauperem, nec diuitem recipient, et nullus successorus eis Canonicus fructum prebende sue, donec iuramentum fecerit, percipiet. Si uero, quod absit, aliquem de predictis parochianis receperint, rei tenerentur et haberentur pro excommunicatis, nisi infra dies post transgressionem illam, Abbatii et Ecclesie *sancti Stephani* satisfacerent. Quod ut ratum et firmum permaneat, sigilli

mei impressione confirmo. Actum anno ab incarnatione
Domini M° C° XC° quinto.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 224; cop., G. 132, f° 20
(Arv.).

N° 111.

18 des calendes de février 1196.

Bulle du pape Célestin III qui confirme à Saint-Etienne la donation
des églises de Thar et d'Autrey.

*Coelestinus Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis
filii Abbati et Canonicis sancti Stephani diuisionensis, salutem
et apostolicam benedictionem: Dignis petentium desideriis
dignum est nos facilem praebere consensum et tota quae a
rationis tramite non discordant, effectu prosequente
completere. Ea propter, dilecti in Domino filii, uestris justis
postulationibus grato concurrentes assensu, de Tardde et
Autreio ecclesias cum aliis possessionibus et apenditiis
earum a venerabili fratre nostro Garnerio Lingonensi
Episcopo de mira liberalitate concessas, sicut eas juste ac
pacifice possidetis et in autenticis inde confectis plenius
continetur, uobis et per uos Ecclesiae uestrae auctoritate
apostolica confirmamus et praesentis scripti patrocinio
communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc
paginam nostrae confirmationis infringere uel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare pra
sumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum
Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum.
Datum Laterani, XVIII° Calendas februarii, Pontificatus
nostris, anno sexto.*

Arch. départ. de la Côte d'Or, cop., G. 132, f° 12 (Arv.).

N° 112.

8 des calendes de juillet 1196.

Bulle du pape Célestin III qui confirme les priviléges et possessions
du chapitre de la Sainte-Chapelle.

*Celestinus Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis
filiis decano et canonicis Capellae Ducis sanctae Mariae
Divionensis, tam praesentibus quam futuris canonice
substituendis in P. P. M. Pie postulatio voluntatis effectu
debet prosequente compleri ut et deuotionis sinceritas
laudabiliter enitescat et utilitas postulata vires indubitanter
assumat. Sane sicut ex autentico scripto felicis recordationis
Alexandri pape tertii, predecessoris nostri, quod
fecimus in nostra praesentia recitari, perpendimus evi
denter fundum quem apud Divonem, in quo ecclesia
uestra et ejus sunt officinae constructae eidem predecessori
nostro inclite memorie, Hugo quondam dux Burgundiae
consideratione obtulit pietatis. Ipse predecessor noster in ius
et proprietatem Ecclesie Romane recepit prefato Duci
meo ecclesiam construendi quam soli deberet esse ponti
fici romano subiecta, licentiam et liberam facultatem
indulgens. Nos autem eius vestigiis inherentes, ecclesiam
que ex provida institutione ipsius predecessoris nostri
Romane Ecclesie iuris esse noscitur specialiter sub beati
Petri et nostra protectione suscepimus et praesentis scripti
privilegio communimus, statuentes ut quascumque posses
siones, quaecumque bona eadem ecclesia in presentiarum
iuste et canonice possidet aut in posterum concessionem
pontificum, largitione regum uel principum, oblatione
fidelium seu aliis justis modis, praestante Domino,
poterit adipisci, firma vobis uestrisque successoribus et
illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus
exprimenda vocabulis locum ipsum in quo praefata
ecclesia sita est, illud quod habetis ex concessione memo
rati Ducis in ventis, astalagium quod eidem Duci panefici*

debeant uobis ab ipso concessum et quod debebant calciamentorum constructores, placitum etiam generale, libertatem etiam quam due principales ecclesie apud *Divionem* habent similiter uobis ab ipso Duce concessam, liberum attractum videlicet retinendi homines in villa *Divonis*, sicut ipse Dux, tres homines quos ipse Dux ecclesie vestre dedit pro thure, oleo et cera, qui tres homines et seruientes vestri qui de domo et mensa vestra erant et alii vestri homines quos Duce largiente praedicto, uel alio justo modo, acquirere poteritis ab omni exactione et taillia seu quacumque consuetudine liberi erunt ex concessione ipsius ducis plenarium usum fori habentes sicut homines ducis; quorum videlicet hominum uel seruientium uestrorum, si quisquam in causa trahatur, non respondebit nisi per dominos suos, qui si culpabilis inueniatur, lex ejus in manu dominorum suorum erit. Illud etiam quod in casamento ipsius ducis acquirere poteritis sicut in ejus autentico continetur, illud quod habetis in mensa et domo ipsius ducis in festis anualibus uidelicet in Natiuitate domini, in Pascha, in Pentecostes, in festiuitate Omnium Sanctorum, si dux uel ducissa Diuione fuerit duos solidos pro pane, quatuor sextarios vini, quatuor solidos pro coquina uel aequivalens, oblationes omnes et beneficia capellae ducis et ducissae ubicumque sit apud *Divionem*, capellaniam ipsorum, ubicumque fuerint. Alia insuper bona, donationes, consuetudines, siue successiones ab ipso duce vobis factas, vobis nihilominus confirmamus prout in ipsius ducis autentico plenius continetur. Sane noualium uestrorum quae propriis manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis animalium uestrorum, nullus a vobis decimas exigere uel extorquere praesumat. Praesenti insuper decreto districtius inhibemus ne aliquis archieписcopus, episcopus uel quelibet alia persona in homines servientes seu bailiuos uestros pro aliqua causa de qua in vestra debeat praesentia conveniri, sententiam

promulgare presumat, dummodo vos ex ipsis velitis justitiam exhibere, nisi forte super hoc mandatum apostolicum reciperint speciale; protulimus insuper ad exemplar memorati predecessoris nostri ne alicui archiepiscopo, episcopo uel aliae ecclesiasticae personae quidquam juris sibi in eadem ecclesia uel canonicis in ea Deo servientibus uindicare aut in eos excommunicationis, suspensionis, seu interdicti sententiam liceat promulgare. Liceat quoque vobis juxta Lateranensis concilii sanctiones, magisterium scolarum ecclesiae uestrae alicui idoneae personae conferre quae ad informationem et doctrinam salubriter animos eruditorum incendat. Crisma uero, oleum sanctum, consecrationes altarium, ordinationes clericorum seu canonicorum uestrorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi et alia ecclesiastica sacramenta a diocesano episcopo siquidem catholicus fuerit et gratiam atque communionem apostolicae sedis habuerit, uobis gratis et sine prauitate aliqua volumus exhiberi. Alioquin liceat vobis quemcumque malueritis catholicum adire antistitem gratiam et communionem sedis apostolicae habentem qui nostra fretus auctoritate uobis quod postulatur impendat. Libertates practerea et immunitates ecclesiae uestrae concessas nec non antiquas et rationabiles consuetudines hactenus observatas, ratas habemus et eas futuris temporibus illibatas manere sancimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat praefatam ecclesiam temere perturbare aut ejus possessiones auferre aut ablatas retinere, minuere seu quibuslibet fatigationibus uexare, sed omnia integra et illibata seruentur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicae auctoritate, ad iudicium autem hujus a sede apostolica libertatis obtentae marcham unam argenti nobis nostris successoribus singulis annis persolvetus.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit secundo tertio commo- nita nisi reatum suum, congrua satisfactione correxerit potestatis honorisque sui careat dignitate eamque se divino iuditio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Jesus Christi aliena fiat atque in extremo examine divinae ultioni subjaceat, cunctis autem eodem loco sua jura servantibus sit pax domini nostri Jesu Christi quatenus et hic fructum bonae actionis percipient et apud districtum iudicem praemiae aeternae pacis inveniant. Amen. Signatum: ego Celestinus Catolicae Sedis Ecclesiae episcopus, Adrianus diaconus cardinalis, ego Gregorius Sanctae Mariae in Portico cardinalis, ego Gregorius Sanctae Mariae in Aquiro. Ego Gregor. s. Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis. Ego Lotarius sanctior. Sergii et Bachi diac. card. Ego Nicolaus sancte Marie in Cosmydine card. Ego Bobo ^{S^{ti}} Theodori diac. card. Ego Soffredus ^{tt.} S^e Praxedes pr. card. Ego Fidus ^{tt.} S^{ti} Marcelli p. card. Ego Albinus Albanensis episc. Ego Octauianus Hostiensis et Velletrensis episcopus. Ego Petrus Portuensis et Ste Rufine epis. Ego Melior ^{S^{tor}} Johannis et Pauli pr. card. tt. Pamachii. Ego Johannes ^{tt.} S^{ti} Clementis card. Vitterbiensis et Tuscanensis epis. Ego Guido pr. card. Ste Marie trans Tiberim ^{tt.} Calixti. Ego Hugo presb. card. sceti Martini ^{tt.} Ego Johannes ^{tt.} S. Stephani in Celio monte pr. card. Ego Centius ^{tt.} S^{ti} Laurentii in Lucina p. c. Ego Johannes ^{tt.} Ste Prisce pr. card.

Datum Laterani per manum Centii, Sanctae Luciae in Orchea diaconi cardinalis, domni nostre papae cam- rarii, octavo Calendas Julii, indictione XIII, Incarnationis dominicae anno millesimo centesimo nonagesimo sexto, pontificatus vero domini Coelestini papae tertii anno sexto.

Ego G. abbas Cisterciensis notum facio omnibus qui pre- sens scriptum uiderent quod qualis est tenor transcripti superius annotati talis est tenor privilegii domini Coelestini papae bonae memoriae decano et Canonicis capellae ducis Divionis indulti, quem tenorem propriis oculis vidi et diligenter inspexi, in cuius rei testimonium presenti scripto sigillum meum apposui.

Nº 113.

1196.

Transaction ménagée par Garnier, évêque de Langres, entre Hervé, prieur de Saint-Florent, de Til-Châtel, et l'hôpital du même lieu.

Garnerius Dei gratia Lingonensis Episcopus omnibus ad quos litterae istae peruerent, salutem in Domino. Uniuersitati uestrae notum facimus quod cum, inter Herueum priorem sancti Florentii de Tilicastro et Domum Dei eiusdem Castri super quibusdam quaerelis, grauis discordia haberetur, discordia illa in hunc modum pacificata est quod prior praenominatus de concilio et consensu Abbatis et Capituli quaerelas quas adversus præfatam Domum habebat, scilicet de cimiterio eiusdem Domus et de decimis noualium suorum, de decimis etiam porcorum et de quodam manso quod fuit Richardi medici et de terra Lamberti Fiardi, in presentia nostra eidem Domui in perpetuum libere tenendas concessit; magister uero eiusdem Domus iamdicto priori et prioratui Sancti Florentii pro bono pacis L libras Stephanienses dederunt. Insuper cum conuersi Domus de quadam grangia et alia quadam quae in autentico Abbatis sancti Stephani et Conuentus continentur ab eisdem Canonicis pro LX et X libris Stephaniensibus obligatae tenentur, et dictum fuit et statutum quod ipsi

Canonici eamdem grangiam nullo modo usque ad decem annos uel per se, uel per alios redimere poterunt, sed cum Canonici redemptionem grangiae a Canonicis recipere tenentur et pro fructu gageriae, de redemptione Canonicis *sancti Florentii* X libras dimitterent. Huius rei testes sunt *R.* thesaurarius Lingonensis, *Hocherus* decanus *Diuionis*, *Vilo* cantor Lingonensis, *Dominicus* capellanus *sancti Apolinaris*, *Hugo* dominus *Tilicastri*, *Pesferri* praepositus, *Odo de Marcilleio*. Actum est hoc anno incarnati Uerbi M^o C^o XC^o sexto.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 15 (Arv.).

N° 114.

1197.

Abandon fait par Guillaume Lambert à la maison-Dieu de Brochon d'une redevance en grains assignée sur le moulin de Rase.

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod discordia quae vertebatur inter *Vuillermum Lambertum* et fratres *Domus Dei de Breschon*, propter elemosinam molendini de *Rase*, de quo *Odo de Vergeio* partem suam *Domui Dei de Breschon* in elemosinam dederat, pacificata est in hunc modum : statutum est de assensu partium et firma pace sancitum quod fratres de *Breschon*, singulis annis, in eodem molendino unum bichot frumenti et unum bichot de tremilio, sine aliqua missione, perpetuo iure recipient in festiuitate *Omnium Sanctorum*. Huius rei testes sunt *Hugo* praepositus de la *Corueia*, *Dominicus* capellanus *sancti Apolinaris*, *Augustinus de Castello*, *Hemelina* mater *Odonis* supradicti. Ut autem hoc totum ratum haberetur nec aliqua rerum uel personarum mutabilitate posset in perpetuum aboleri uel uiolari, placuit utriusque parti ut modus supradictus concordiae huius ad praesentium et posterorum memoriam praesenti carta

commendaretur et sigilli beati *Dionisii* munimine confirmaretur, anno Dominicae Incarnationis M^o C^o XC^o septimo.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 23 (Arv.).

N° 115.

1198.

L'abbé Milon ratifie le bail à cens consenti par le chanoine Hugues à Barthélémy, prêtre de Serrigny, d'une maison et de vignes sises à Beaune.

Ego *Milo Abbas sancti Stephani Diuionensis* notum facio omnibus quod magister *Hugo Canonicus noster*, me uolente et consentiente, uineas et domum quas habet *Belnae* tradidit *Bartolomeo presbitero de Sarriniaco* in uita sua tenendas, hoc pacto quod idem *Bartholomeus* reddet eidem magistro *Hugoni* annuatim modium uini quod erit in eis, nec uindemiabit eas sine nuntio dicti magistri. Idem uero magistro quinque solidos soluet pro censu earum. Quod autem *Bartholomeus* uel in domo illa uel in uineis aedificabit post decessum eius ad magistrum *Hugonem* uel ad Ecclesiam *sancti Stephani* libere redibit. Testes sunt *Herueus de Orleolo*, *Stephanus Chaissoz*, *Henricus cubicularius noster*. Actum est anno incarnati Uerbi M^o C^o XC^o octauo.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 20 (Arv.).

N° 116.

1198.

Charte d'Eudes III, duc de Bourgogne, qui donne à l'abbaye un enclos devant le prieuré de Fauverney.

Ego *Odo Dux Burgundie* notum facio presentibus et futuris me dedisse et in perpetuum concessisse Deo et

Ecclesie sancti Stephani Diuionis in elemosinam, pro remedio anime mee et patris mei et aliorum predecessorum meorum, totam terram que continetur infra fossatum super quod sedet porta prioratus Fauerneii. Hoc autem feci ad preces magistri Hugonis, tunc prioris eiusdem loci. Huius rei testes sunt Iocelinus de Aualone, Aymo de Orgeolo, Regnaudus uigerius Eduensis. Auctum est hoc anno incarnati Uerbi M° C° XC° octauo.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 348.

N° 117.

3 des calendes de juillet 1199.

Bulle du pape Innocent III qui met sous la protection de Saint-Pierre les frères et la maison de l'hôpital de Brochon.

Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis magistro et fratribus Domus de Breschons, salutem et apostolicam benedictionem: cum a nobis petitur quod justum est et honestum tam vigor aequitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum: ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concorrentes assensu, personas vestras, et domum ipsam cum omnibus bonis quae in praesentiarum rationabiliter possidetis aut in futurum justis modis, Deo propitio, poteritis adipisci, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus et praesenti scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae protectionis infringere uel ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc attemptare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se neverit incursum. Datum Lateranii III calendas Julii, pontificatus nostri anno tertio.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, fo 7 (Arv.).

N° 118.

1200.

Donation par Jean Vacher de trente sols de cens.

Ego Iacobus decanus Diuionis presentibus et futuris notum facio quod Joanes Vacherus dedit et concessit in elemosinam Ecclesie sancti Stephani Diuionensis XXX solidos Diuionenses reddendos annuatim in vigilia Pentecostes, quam elemosinam idem Joanes posuit super vineam suam de Moupoil, ut uidelicet quicunque tenuerit eamdem uineam XXX solidos praefate Ecclesie termino statuto, annuatim persoluet: que persolutio si prefato die facta non fuerit, infra VIII dies poterit fieri; si uero nec tunc facta fuerit, Abbas et Canonici dicte Ecclesie prout poterunt eosdem XXX solidos mutuo accipient. Quod si possessor eiusdem uineae usque ad sequens festum sancti Joannis cum grauaminibus non reddiderit, Abbas et Canonici dicte Ecclesie predictam uineam uindemiabunt fructumque eius libere absque contradictione eodem anno percipient. Hoc factum laudauit Vualo filius eiusdem Joannis ad cuius dominium eadem uinea hereditario iure proueniebat et Dunes uxor eiusdem Valonis. In huius rei testimonium ego ad petitionem eorumdem, Joannis scilicet et Valonis filii eius, sigillum meum praesenti pagine apposui. Actum anno graciae M^{mo} CC^{mo}.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 173; cop., G. 132, f° 33 (Arv.).

N° 119.

1200.

Lettre de Nicolas, maître du Temple de Morment, qui, en échange d'une redevance de douze émines de blé, abandonne à l'abbaye tous les droits qu'il possède à Dijon.

Ego Dei gratia N. magister Mormenti et Conuentus eiusdem Domus, uniuersis presentem paginam inspec-

turis notum facimus quod, cum nos deberemus Ecclesiae *sancti Stephani Diuionensis* pro *Puteolo* L minas bladi censuales annuatim reddendas apud *Diuionem*, talis inter nos et eamdem Ecclesiam, de assensu partium, facta est commutatio: quod Abbas et Conuentus eiusdem Ecclesiae dictum censem *Puteoli* qui erat LX minarum ipsumque *Puteolum* nobis dederunt in perpetuum et adquittauerunt et legitimam garantiam tam de ipso *Puteolo* quam de eodem censu nobis portare promiserunt: nos autem iamdictis Abbatii et Ecclesiae *sancti Stephani* dedimus in perpetuum et concessimus omne tenementum quod habebamus apud *Diuionem* et in locis circumstantibus in uineis, in domibus, in pratis, in redditibus et in aliis quibuscumque rebus mobilibus et immobilibus et legitimam garantiam de iis omnibus praedicto Abbatii et Ecclesiae in perpetuum portare promisimus et tenemur, et insuper pro melioratione eiusdem commutationis CXXC libras prouenienses dicto Abbatii et Ecclesiae persoluimus: uenditionem quoque quam saepedictus Abbas et Ecclesia *sancti Stephani Joanni Roser* de supradicto tenemento fecerunt, cui etiam uenditioni ego *Nicolaus* magister *Mormenti* presens interfui, omnino approbauimus, laudauimus, itaque nec per nos nec per aliquam superpositam personam illud unquam poterimus reclamare. Actum est hoc anno gratiae M^o CC^o.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, cop., G. 132, f° 11 (Arv.).

N° 120.

1200.

Lettre d'Etienne, abbé de Saint-Etienne, par laquelle ayant égard à ce que Hugues de Chevigny, chanoine, a fait bâtrir le prieuré de Fauverney, il lui promet qu'après son décès, celui qui possédera ses vignes d'Ahuys sera tenu de donner aux chanoines, le jour de son anniversaire, un repas du prix de deux livres.

Ego Stephanus Dei gratia Abbas *sancti Stephani Diuionensis* et Conuentus eiusdem Ecclesiae presentibus et futuris notum facimus quod nos bona fide promisimus et garantiuimus magistro *Hugoni de Chauoigneio* canonicō nostro, qui prioratum *Fauvernei* nobis aedificauit, quod quicumque post obitum uineas quas idem magister apud *Aquaductum* tenebat, possiderit, singulis annis in die anniversarii eiusdem *Hugonis* unum refectionem usque ad XL solidos nobis exhibebit. Si uero prior *Tilicastri* easdem uineas de XL libris Stephaniensibus redimere uoluerit, ipse XL libras in acquirendis redditibus ad iamdictam refectionem singulis annis faciendam mitteret. Haec autem ut scripta sunt fideliter manutēnere et adimplere bona fide in osculo pacis eidem magistro *Hugoni* promisimus et garantiuimus. In testimonium huius rei presentem paginam sigillorum nostrorum munimine roborauiimus sub anatematis sententia, inhibentes ne quis hoc factum infringere aliquando praesumat uel uiolare. Actum anno gratiae M^o CC^o.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 309, scellé de cire blanche sur double queue de parchemin.

N° 121.

1200.

Donation par Hugues de Vergy, seigneur de Mirebeau, au prieuré de Mirebeau et à Saint-Etienne de tout ce qu'ils pourront acquérir sur les chevaliers relevant de sa terre et de la pêche dans les fossés entre l'étang et la rivière.

Notum sit presentibus et futuris quod ego *Hugo Dominus Miribelli* dedi et concessi prioratui de *Miribello* et Ecclesie sancti *Stephani* pro redemptione anime mee et antecessorum meorum, quicquid poterunt adquirere de casamentis militum ad dominium *Miribelli* pertinentibus. Concessi etiam predicto prioratui piscaturam in fossatis que sunt uel que poterunt fieri infra stagnum et riuieriam, absque detrimento munitionis uille michi et heredi meo succedenti ad dominium supradicte uille. Hanc donationem *Egidia* uxor mea laudauit. Huius rei testes sunt Abbas beati *Theoloci* et R. monachus eius et N. de *Uergeio* canonicus et A. domina *Bellimontis*. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini M^{mo} CC^{mo}.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 371.

scilicet, *Galterus, Stephanus, Henricus* si quid iuris in his habebant. Hoc idem ego *Alexander* laudaui et concessi et ut ratum haberetur, presentem cartam sigillo meo confirmaui. Huius rei testes sunt *Harduinus, Milo, Hugo* milites et fratres *Regnaudus de Monbar miles, Hugo de Sarreniaco* et multi alii.

Arch. départ. de la Côte-d'Or, orig., G. 394.

N° 122.

Vers 1200.

Alexandre ratifie une donation faite par Barthélémy, chapelain de Serrigny, à ses fils.

Manifestum sit omnibus presentem cartam inspicientibus quod *Bartholomeus* capellanus de *Serreniaco* dedit et concessit *Petro, Stephano, Roberto* filiis suis quicquid habebat apud *Serreniacum* in uineis, pratis, terris et domibus, preter hoc quod pro remedio anime sue dare disponet, et hoc laudauerunt fratres predicti *Bartholomei*